

Sanni Saarela

TURVASSA KOTONA?

Nuorten kotona kokeman turvallisuuden yhteys heidän hyvinvointiinsa

Yhteiskuntatieteiden tiedekunta
Pro gradu -tutkielma
Lokakuu 2022

TIIVISTELMÄ

Sanni Saarela: Turvassa kotona? Nuorten kotona kokeman turvallisuuden yhteys heidän hyvinvointiinsa
Pro gradu -tutkielma
Tampereen yliopisto
Nuorisotyön ja nuorisotutkimuksen maisteriohjelma
Lokakuu 2022

Tämän pro gradu -tutkielman tarkoituksena on tutkia nuorten kotona kokemaa turvallisuutta sekä nuorten kotona kokeman turvallisuuden yhteyksiä heidän hyvinvointiinsa. Tutkimuksen tavoitteena on tutkia, millaiset kotiin ja perheeseen liittyvät tekijät ovat yhteydessä nuorten kotona kokemaan turvallisuuteen, sekä miten kotona koettu turvallisuus ja turvattomuus ovat yhteydessä nuorten hyvinvoinnin eri alueisiin, joita ovat uni ja virkeys, nuorten ystävyysuhteet, yksinäisyyden kokemukset, kiusaamiskokemukset sekä harrastaminen.

Tutkielma on toteutettu määrällisenä tutkimuksena. Analyysimenetelminä tutkielmassa käytetään logistista regressioanalyysia sekä ristiintaulukointia. Aineistona tutkielmassa käytetään Tampereen kaupunkiseudun nuorisokyselyä 2016, joka on yläkouluikäisiltä nuorilta kerätty aineisto. Valmis aineisto on osaltaan määritellyt tutkielman toteuttamista, mutta sen lisäksi tutkielmassa tehtyjä valintoja on pyritty perustelemaan tukeutumalla aikaisempaan tutkimustietoon.

Tutkielman teoreettinen viitekehys rakentuu nuoruuden, perheen, turvallisuuden ja turvattomuuden, sekä nuorten hyvinvoinnin ja perhe- ja kasvuolosuhteiden yhteyksien tarkastelusta. Erik Allardtin (1976) hyvinvointiteoria toimii tutkielmassa hyvinvoinnin tarkastelua ohjaavana viitekehysenä. Allardt (1976) on määritellyt hyvinvoinnin koostuvan kolmesta alueesta, joita ovat elintaso (having), yhteisyyssuhteet (loving) ja itsensä toteuttaminen (being). Nuorten hyvinvointia tarkastellaan tämän kolmijaottelun kautta. Lisäksi tutkielman tekemisessä ovat vaikuttaneet myös perhetutkimuksen erilaiset teoreettiset suuntaukset.

Tulokset osoittavat, että voimakkaimmin nuorten kotona kokemaan turvattomuuteen ovat yhteydessä läheisten aikuisten puuttuminen tai vähyys. Lisäksi kotona koettu henkinen ja fyysinen kiusaaminen ovat yhteydessä nuorten kotona kokemaan turvattomuuteen. Myös perheateriointien ja perheen yhteisen tekemisen vähyys, nuoren kokema vaikutusmahdollisuuksien vähyys perheen yhteisiin asioihin, sekä nuoren kokemus perheen heikosta taloudellisesta tilanteesta osoittautuvat olevan yhteydessä kotona koettuun turvattomuuteen. Sukupuolten välillä ilmenee myös eroja turvattomuuden kokemuksissa, eli tyttöjen ja erityisesti muunsukupuolisten nuorten turvattomuuden kokemukset ovat yleisempiä poikiin verrattuna.

Kotona koettu turvattomuus osoittautuu olevan nuorten hyvinvointiin yhteydessä moninaisesti. Kotona turvattomaksi olonsa kokevilla nuorilla ilmenee huomattavasti enemmän haasteita hyvinvoinnissaan kuin turvalliseksi olonsa kokevilla nuorilla. Eroavaisuuksia esiintyy niin unen, päivittäisen virkeyden, ystävyysuhteiden määrän, yksinäisyyden kokemusten, kiusaamiskokemusten kuin harrastamisen osalta. Kotona koetun turvallisuuden ja nuorten hyvinvoinnin yhteyksien tarkastelemisessa myös sukupuolten väliset erot korostuvat voimakkaasti erityisesti muunsukupuolisten nuorten osalta. Erityisesti turvattomaksi kotona olonsa kokevilla, muunsukupuolisilla nuorilla ilmenee runsaasti hyvinvoinnin haasteita.

Allardtin (1976) hyvinvoinnin kolmijaottelun mukaisesti tarkasteltuna tuloksissa korostuu erityisesti yhteisyyssuhteiden (loving) merkitys nuorten kotona kokemaan turvallisuuteen yhteydessä olevana tekijänä. Tämä havainto tuo esille perheen vuorovaikutussuhteiden merkityksen turvallisuuteen yhteydessä olevana tekijänä. Nuorten kotona kokema turvallisuus näyttää olevan yhteydessä kaikkiin nuoren hyvinvoinnin alueisiin, eli elintasoon (having), yhteisyyssuhteisiin (loving) sekä itsensä toteuttamiseen (being). Tutkielman tulokset voivat vahvistaa ymmärrystä kodin ja perheen turvallisuudesta nuorten hyvinvointiin yhteydessä olevana tekijänä. Lisäksi tulokset tuovat esille etenkin sukupuolivähemmistöihin kuuluvien nuorten hyvinvoinnin kysymykset ja niiden tutkimisen merkityksen perhekontekstissa.

Avainsanat: nuoret, perhe, turvallisuus, turvattomuus, hyvinvointi

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck –ohjelmalla.

Sisällysluettelo

1 JOHDANTO.....	1
2 NUORUUS, PERHE JA TURVALLISUUS	5
2.1 Nuoruus	5
2.2 Perheen määritelmästä ja tutkimuksesta.....	6
2.3 Turvallisuus ja turvattomuus	10
2.3.1 Perheen turvallisuus ja turvattomuus	12
2.3.2 Nuoret ja perheen turvallisuus	13
3 NUOREN HYVINVOINTI JA PERHE- JA KASVUOLOSUHTEET	16
3.1 Erik Allardtin hyvinvointiteoria	16
3.2 Perhetekijöiden ja perhekäytäntöjen yhteydet nuoren hyvinvointiin	17
3.3 Nuoren ja vanhemman välinen suhde.....	22
4 TUTKIMUSASETELMA	26
4.1 Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuskysymykset	26
4.2. Tutkimusaineisto	26
4.2.1 Nuorten kotona kokemaa turvallisuutta selittävät muuttujat	27
4.2.2 Kotona koetulla turvallisuudella selitettävät nuorten hyvinvointia kuvaavat muuttujat..	31
4.3 Tilastolliset analyysimenetelmät	34
4.3.1 Logistinen regressioanalyysi	34
4.3.2 Ristiintaulukointi ja khiin neliö-testi.....	36
4.4 Eettiset kysymykset	37
5 TULOKSET	40
5.1 Taustamuuttujien kuvailu	40
5.2 Nuorten kotona kokemaan turvallisuuteen yhteydessä olevat tekijät.....	41
5.3 Nuorten kotona kokeman turvallisuuden ja turvattomuuden yhteydet hyvinvointiin	44
5.3.1 Uni ja virkeys	44

5.3.2 Sosiaaliset suhteet ja vapaa-aika	46
6 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	51
6.1 Nuorten kotona kokema turvallisuus rakentuu vuorovaikutussuhteissa.....	51
6.2 Kotona koettu turvallisuus on yhteydessä nuoren hyvinvointiin moninaisesti	55
6.2.1 Elintaso (having)	56
6.2.2 Yhteisyyssuhteet (loving).....	56
6.2.3 Itsensä toteuttaminen (being)	58
6.3 Tutkimuksen merkittävyyden ja luotettavuuden arviointia	59
6.4 Ehdotuksia jatkotutkimusaiheiksi.....	62
LÄHTEET	64

Taulukot

TAULUKKO 1. Hyvinvoinnin käsitteellinen erottelu (Allardt 1976, 33).....	16
TAULUKKO 2. Nuorten kotona kokemaa turvallisuutta selittävät muuttajat	28
TAULUKKO 3. Kotona koetulla turvallisuudella selitettävät nuorten hyvinvointia kuvaavat muuttajat	31
TAULUKKO 4. Nuorten kotona kokema turvallisuus sukupuolen, perhekokoonpanon, kotikielen ja vanhempien työssä käymisen mukaan (%)	41
TAULUKKO 5. Sosiodemografisten tekijöiden ja perhekäytäntöjen yhteydet kotona koettuun turvattomuuteen logistisen regressioanalyysin mukaan.....	42
TAULUKKO 6. Vuorokautinen unimäärä kotona koetun turvallisuuden ja sukupuolen mukaan (%).	45
TAULUKKO 7. Nuorten kokema päivittäinen virkeys kotona koetun turvallisuuden ja sukupuolen mukaan (%).....	46
TAULUKKO 8. Nuorten kokema yksinäisyys sukupuolen ja kotona koetun turvallisuuden mukaan (%).....	48
TAULUKKO 9. Kiusaamiskokemukset kotona koetun turvallisuuden ja sukupuolen mukaan (%).49	

1 JOHDANTO

Turvallisuus on yksi ihmisten perustarve, jonka vastakohtana turvattomuus tarkoittaa sitä, ettei tämä perustarve toteudu kaikissa olosuhteissa (Niemelä 2000, 22). Käsitteenä turvallisuus on moninainen ja se käsittää sekä yksityisen ihmisen kokemusmaailman että julkisen ja valtiollisen turvallisuuden (Vornanen & Törrönen 2001, 10). Tämän pro gradu -tutkielman tarkoituksena on tutkia nuorten kotona kokemaa turvallisuutta ja sen yhteyksiä nuorten hyvinvointiin. Näin ollen turvallisuuden tarkastelu keskittyy yksilön turvallisuuden ja turvattomuuden kokemukseen erityisesti perhekontekstissa. Perhe nähdään tavallisesti hoivan, turvan ja jatkuvuuden takaavana instituutiona, ja tämä näkemys on vakiintunut myös lainsäädäntöön (Kraav & Lahikainen 2000, 93). Lapsilla on oikeus turvalliseen ja kehitystä mahdollistavaan kasvuympäristöön. Toisaalta täydellinen turvallisuus ei ole realistista ja turvallisuuden kokemus voi olla vaihtelevaa. (Vornanen & Törrönen 2001, 10, 12.) Perhesuhteet merkitsevät yksilöille turvallisuutta, mutta ne voivat aiheuttaa myös turvattomuutta. Perhe on sosiaalinen yksikkö, jonka toimintaan kytkeytyy aina myös haasteita. (Kraav & Lahikainen 2000, 114, 115.) Näin ollen turvallisuuden ja turvattomuuden kysymykset koskettavat jollakin tavalla siis jokaista lasta, nuorta ja perhettä.

Lapsuudenperheen olosuhteista ja niiden yhteyksistä lapsen ja nuoren kasvuun ja koko elämänsäkuuluun löytyy runsaasti tutkimustietoa. Sen sijaan tutkimusta, jossa tarkasteltaisiin nuorten kotona kokemaan turvallisuuteen tai turvattomuuteen liittyviä yhteyksiä, vaikuttaa olevan vähemmän etenkin kotimaista tutkimusta. Vaikka perhe on lasten tärkein kasvuympäristö, on juuri lasten ja nuorten kokemuksia perheistä ja perhesuhteista tutkittu melko vähän kysyen asioita etenkin lapsilta itseltään (Jokinen ym. 2013, 175). Kansainvälisiä tutkimuksia turvallisuudesta ja erityisesti emotionaalisesti turvallisuudesta on löydettävissä enemmän. Turvallisuus on myös jäänyt vähäiselle huomioille tutkittaessa yksilön subjektiivista hyvinvointia huomion keskittyessä enemmän yksilön tyytyväisyyteen ja onnellisuuteen (Vornanen & Törrönen 2001, 10). Myös nuorisotutkimuksen kentällä perhe tutkimuskontekstina on jäänyt pitkälti sivurooliin (Kiilakoski 2014). Suomalaisessa nuoria ja turvallisuutta käsittelevässä tutkimuksessa on käsitelty tyypillisesti nuorten kokemuksia ja näkemyksiä turvallisuudesta ja turvattomuudesta (esim. Vornanen, Törrönen & Niemelä 2009; Vornanen & Miettinen 2011). Tutkimuskeskustelussa vaikuttaa siis olevan jonkinlainen tutkimusaukko koskien nuorten kotona kokemaa turvallisuutta.

Tämä tutkielma sai alkunsa, kun tarkastelin Tietoarkisto Ailan valmiita aineistoja ja etsin sieltä mahdollista kimmoketta pro gradu -tutkielmani aiheelle. Huomioni kiinnittyi Tampereen

kaupunkiseudun nuorisokyselyyn 2014 ja 2016 (Tampereen kaupunkiseudun nuorisopalvelut & Mäki, Elina (Lempäälän kunta)), joiden muuttujia tarkastelin. Muuttujissa oli kysymys ”tunnetko kotona olosi turvalliseksi”. Koska nuorten kotona kokemasta turvallisuudesta ei ollut löydettävissä etenkään kotimaista tutkimustietoa juuri lainkaan, kiinnostuin aiheen tutkimisesta. Valmiiseen aineistoon, eli Tampereen kaupunkiseudun nuorisokyselyyn, perehtyminen sai minut myös vakuuttuneeksi siitä, että aineiston avulla on mahdollista lähteä tutkimaan nuorten kotona kokemaa turvallisuutta ja sen yhteyksiä nuorten hyvinvointiin. Käytän tässä tutkielmassa vuoden 2016 aineistoa, joka on kerätty yläkouluikäisiltä, eli noin 13–16-vuotiailta nuorilta.

Ammatillinen taustani on sosiaaalialalta, jossa olen työskennellyt lasten, nuorten ja perheiden parissa. Itseäni kiinnostaa ammatillisesti, mikä merkitys turvallisuuden kokemisella kotona on suhteessa nuoren hyvinvointiin ja millaiset asiat voivat edistää tai heikentää turvallisuuden tunteen kokemusta. Nuorten tutkiminen osana perhettä on tärkeää, ja sitä koskeva keskustelu nuorisotutkimuksen kentällä kaipaa vahvistusta (Kiilakoski 2014). Tämä näkökulma sai pontta syksyllä 2020 aloittaessani tätä pro gradu -tutkielmaa, jolloin julkisessa keskustelussa esiintyi runsaasti huolta nuorten pahoinvoinnista ja nuorten harjoittamasta väkivallasta. Kirsi Peltonen ja Noora Ellonen (2020) pohtivat nuorten väkivaltaisuutta käsittelevässä blogitekstissään nuoren perhe- ja kasvu ympäristön merkitystä erityisesti kaltoinkohtelukokemusten, traumatisoitumisen ja kostoajatusten osalta, joiden on todettu olevan yhteydessä nuorten väkivaltaisuuteen. Perhe- ja kasvu ympäristön merkitys nuoren hyvinvoinnille näyttää näin ollen merkityksellisenä tutkimusaiheena myös ajankohtaisesti.

Alkuperäisenä ajatuksenani oli tutkia vain kotona koettua turvallisuutta ja siihen yhteydessä olevia tekijöitä, mutta lopulta tutkimusasetelmasta muodostui kaksisuuntainen. Tutkin ensin logistisen regressioanalyysin avulla nuorten kotona kokemaan turvattomuuteen yhteydessä olevia sosiodemografisia ja perhekäytäntöihin liittyviä tekijöitä. Tämän jälkeen tarkastelen turvallisuuden ja turvattomuuden kokemusten yhteyksiä nuorten hyvinvoinnin erilaisiin osa-alueisiin ristiintaulukoinnilla. Näitä hyvinvoinnin osa-alueita ovat uni ja virkeys, nuoren yksinäisyys ja ystävyys suhteet, harrastaminen sekä kiusaamiskokemukset. Tutkielma on rakentunut aineistolähtöisesti, eli käyttämäni valmis aineisto on määritellyt melko pitkälle sitä, millaisia teemoja on ollut mahdollista tutkia. Aineistolähtöisyyden ohella olen kuitenkin hyödyntänyt kaikissa valinnoissani myös teoriaa ja aikaisempaa tutkimustietoa, jonka avulla olen pystynyt perustelemaan tutkielmassani tekemiä valintoja.

Tutkimuksen teoreettinen viitekehys rakentuu nuoruuden, perheen, turvallisuuden ja hyvinvoinnin käsitteistä. Aluksi avaan nuoruuden ja perheen käsitteitä. Nuoruutta tarkastelen erityisesti puberteetti-

ikään keskittyen, koska tässä tutkielmassa tutkittavat nuoret ovat iältään yläkouluikäisiä, eli noin 13–16-vuotiaita. Perheen määrittelyn yhteydessä käsittelen myös perhetutkimuksen suuntauksia, jotka osaltaan ovat myös vaikuttaneet omaan ajatteluuni tämän tutkielman tekemisen aikana. Näiden käsitteiden avaamisen jälkeen tarkastelen turvallisuutta ja turvattomuutta, joita käytän tässä tutkielmassa keskeisinä käsitteinä kuvaamaan nuorten kotona kokemaa turvallisuutta. Lähestyn turvallisuutta ja turvattomuutta osin tunteiden tutkimisen näkökulmasta yhteiskuntatieteissä. Liitän tarkasteluun myös emotionaalisen turvallisuuden käsitteen, jota on käytetty muun muassa lasten perhesuhteita käsittelevissä tutkimuksissa (esim. Notko & Sevón 2018; Jokinen ym. 2013). Käsittelen myös erityisesti nuoriin ja perheen turvallisuuteen keskittyvää tutkimusta.

Nuoruuden, perheen ja turvallisuuden käsitteiden jälkeen tarkastelen perhe- ja kasvuolosuhteiden yhteyksiä nuoren hyvinvointiin. Pohjustan aiheen käsittelyä sosiologi Erik Allardtin (1976) hyvinvointiteorialla, joka toimii tässä tutkielmassa viitekehyksenä hyvinvoinnin tarkastelemiseen. Allardt (mt. 23) määrittelee hyvinvointia tarpeiden kautta ja hän näkee hyvinvoinnin olevan tila, jossa ihmisellä on mahdollista saada keskeiset tarpeensa tyydytetyksi. Allardt (mt. 39) on määritellyt yksilön hyvinvointiin ja tarpeentyydytykseen liittyvän kolme perusluokkaa, joita ovat elintaso (having), yhteisyyssuhteet (loving) ja itsensä toteuttamisen muodot (being). Tämä hyvinvoinnin kolmijaottelu toimii ajatteluani ohjaavana teoriana hyvinvoinnin tarkastelussa tässä tutkielmassa.

Allardtin (1976) hyvinvointiteorian jälkeen kerron tutkimustietoon perustuen perhetekijöiden ja perhekäytäntöjen yhteyksistä nuoren hyvinvointiin, kasvuun ja kehitykseen. Perhetekijöiden ymmärrän tässä tutkielmassa tarkoittavan muun muassa perheen sosioekonomisia tekijöitä. Perhekäytännöillä tarkoitan perheen arkeen ja toimintaan liittyviä tekijöitä. Tarkastelen näitä saman alaluvun alla, koska osin perhetekijöiden ja perhekäytäntöjen erottelu voi olla haasteellista niiden risteävyyden vuoksi. Näiden jälkeen tarkastelen omassa alaluvussaan nuoren ja vanhemman välistä suhdetta ja sen merkityksiä nuoren hyvinvoinnissa. Olen pyrkinyt koostamaan tutkimustietoa muun muassa perhetekijöiden, perhekäytäntöjen sekä perheen vuorovaikutussuhteiden yhteyksistä nuoren hyvinvointiin keskittyen erityisesti niihin hyvinvoinnin alueisiin, joita tulen myös tässä tutkielmassa tutkimaan ja selittämään kotona koetulla turvallisuudella. Näitä hyvinvoinnin alueita ovat nuoren nukkuminen, koettu virkeys, yksinäisyys, harrastaminen, ystävyysuhteet sekä kiusaamiskokemukset.

Teoreettisten lähtökohtien jälkeen kerron tutkimuksen toteuttamisesta. Aloitan kertomalla tutkimuksen tarkoituksesta ja esittämällä tutkimuskysymykset. Tämän jälkeen jatkan esittelemällä käyttämäni aineistoa, eli Tampereen kaupunkiseudun nuorisokyselyä 2016 ja tutkimuksessa

käyttämiäni muuttujia. Pyrin tässä yhteydessä myös kuvailemaan tekemäni muuttujamuunnokset mahdollisimman tarkasti ja avoimesti. Tämän jälkeen avaan käyttämiäni analyysimenetelmiä perusteluineen. Lopuksi kerron vielä tutkimukseen liittyvistä eettisistä kysymyksistä.

Tutkimuksen toteuttamisen jälkeen esittelen tutkielmani tulokset. Tutkimustuloksissa tarkastelen aluksi käyttämiäni taustamuuttujia. Tämän jälkeen esittelen logistisen regressioanalyysin tulokset, joissa ilmenee, millaiset sosiodemografiset ja perhekäytäntöihin liittyvät tekijät ovat voimakkaimmin yhteydessä nuorten kotona kokemaan turvattomuuteen. Näiden tulosten jälkeen kerron ristiintaulukoinnin tuloksista, jotka käsittelevät nuorten kotona kokeman turvallisuuden ja turvattomuuden yhteyksiä heidän hyvinvointiinsa. Tulosten raportoinnin jälkeen kerron tekemistäni johtopäätöksistä. Erik Allardtin (1976) hyvinvointiteoria toimii tulosten tarkastelua ja johtopäätösten tekemistä ohjaavana viitekehysenä. Päätän tutkielman pohtimalla sen merkitsevyyttä ja luotettavuutta, sekä mahdollisia jatkotutkimusaiheita.

2 NUORUUS, PERHE JA TURVALLISUUS

2.1 Nuoruus

Nuoruutta määritellään usein tilana ja siirtymävaiheena lapsuuden ja aikuisuuden välillä (Furlong 2013, 1; Nivala & Saastamoinen 2007, 10). Nuoruutta voidaan määritellä hyvin erilaisista lähtökohdista, kuten kalenteri-ään, biologisen kehitysvaiheen tai yhteiskunnallisen tehtävän perusteella. Ilmiönä nuoruus on myös aika-, konteksti- ja kulttuurisidonnainen, joten on myös huomioitava ympäröivä todellisuus, johon nuoruus kiinnittyy. (Nivala & Saastamoinen 2007, 11–12.) Myös Andy Furlong (2013, 2) toteaa nuoruuden olevan määrittelyssä keskeistä olevan ajallisuus ja yhteiskunnallinen konteksti, jossa tulevat näkyväksi erityisesti nuoruuteen liitettävät riippuvuussuhteet. Nuoret elävät tietynlaisessa välivaiheessa lapsuuden täyden riippuvuuden ja aikuisuuden itsenäisyyden välillä (Furlong 2013, 2–3). Nuoret eivät myöskään ole yhtenäinen ryhmittymä, vaan he ovat yksilöitä ja nuoruus on moniulotteinen ilmiö (Nivala & Saastamoinen 2007, 10).

Nuorisotutkimus on kehittyvä tieteellinen keskustelu, jonka ydinkeskustelut liittyvät muun muassa siirtymiin ja identiteetin rakentumiseen nuoruudessa (Kiilakoski & Honkatukia 2018, 11). Nuoruutta tarkastellaan usein myös elämäntien ja siihen liittyvien siirtymien kautta. Kimmo Jokisen (2014a, 251) mukaan nuoruus on jännitteinen elämäntien vaihe, johon on nuoruutta, elämäntien siirtymiä ja perhettä koskettavien tutkimusten perusteella ladattu runsaasti merkityksiä. Mary Larkin (2013, 10) toteaa erilaisten sosiaalisten, historiallisten ja kulttuuristen tekijöiden vaikuttavan ihmisten elämäntienkuun, joka rakentuu kullakin yksilöllisesti. Elämäntienkaaripsykologiassa hahmotetaan usein ihmisen eri kehityksen vaiheita myös yksilöön kohdistuvien odotusten, normien ja roolien perusteella. Ne määrittävät tyypillisesti elämäntien eri vaiheita. (Nurmi 2008, 258–259). Nuoruutta voidaan pitää siis moniulotteisena elämäntienvaiheena.

Psykologisesti tarkasteltuna nuoruusiällä tarkoitetaan yksilön elämässä kehitysvaihetta, jossa yksilö siirtyy lapsuudesta nuoreen aikuisuuteen. Nuoruuden kehityksen voidaan katsoa alkavan fyysisestä puberteetista, mutta käsitteenä nuoruusikä on hyvin moniulotteinen. Eteen persoonallisuuden kehittymistä ja autonomian saavuttamista voidaan pitää psykologisesta näkökulmasta onnistuneen nuoruuden kehityksen tuloksena. (Marttunen & Kaltiala-Heino 2017, 653.) Nuoruusiän kehitystä ohjaavat monenlaiset, kuten biologiset, psykologiset, sosiaaliset ja yhteiskunnalliset tekijät. Puberteetin ohella nuoruuden kehityksessä keskeistä ovat roolimutokset, joita nuoruudessa eletään. (Nurmi 2008, 256.)

Nuoruusiän yksi merkittävä kehitystehtävä on lapsuuden perheestä irtautuminen (Nurmi 2008, 256; Marttunen & Kaltiala-Heino 2017, 656). Etenkin varhaisnuoruudessa nuori käy kamppailua suhteessa vanhempiinsa riippuvuuden tarpeiden ja itsenäistymispyrkimysten kanssa. Nuorella on tarve etsiä itseään erillisenä, vanhemmista riippumattomana yksilönä, mutta toisaalta hän tarvitsee vanhempiensa valvontaa ja ohjausta. Vanhempien huolenpito ja rajojen asettaminen ovat nuorelle tärkeitä myös keskinuoruudessa, jolloin nuori on erityisen herkkä ero- ja hylkäämiskokemuksille. Irrottautuminen lapsuudenperheen tunnesuhteista tapahtuu normaalisti ikätoverisuhteiden avulla. Nuorella on tyypillisesti tarve hakeutua ikätovereiden seuraan ja viettää heidän kanssaan aikaa. Tämä ikätovereiden samaistuminen auttaa nuoren oman identiteetin vahvistumista ja lujittumista. (Marttunen & Kaltiala-Heino 2017, 653.) Vertaissuhteiden tärkeys nuorille onkin osoitettu sekä kotimaisissa että kansainvälisissä tutkimuksissa (Korkiamäki & Ellonen 2010, 18).

Nuoruusiän kehityksen tarkastelussa merkityksellistä on myös tiedostaa, ettei nuoruus ole irrallinen vaihe elämässä, vaan sitä edeltänyt lapsuus määrittelee sitä monin tavoin. Lapsuudessa koetut tapahtumat ja kokemukset sekä sen aikainen psyykinen kehitys ovat merkityksellisiä myös nuoruusiän kannalta. Nuoruusiän kognitiivinen ja emotionaalinen kehitys tuo uudenlaisia mahdollisuuksia ottaa haltuun myös abstrakteja asioita ja työstää tunne-elämää tietoisesti. (Marttunen & Kaltiala-Heino 2017, 653.) Nuorten kotona koettua turvallisuutta ja turvattomuutta käsiteltäessä on tärkeää tiedostaa, että kyseessä ei välttämättä ole vain tässä hetkessä rakentunut ja koettu asia, vaan siihen ovat voineet vaikuttaa monenlaiset seikat lapsuuden ja nuoruuden eletyissä elämässä. Erityisesti ensimmäisten ikävuosien aikana saadun hoivan ja huolenpidon nähdään olevan ratkaisevaa myös yksilön myöhemmälle elämälle kokonaisvaltaisesti (Lahikainen 2000, 64).

2.2 Perheen määritelmästä ja tutkimuksesta

Tässä pro gradu -tutkielmassa perhe ja koti muodostavat sen kontekstin, jossa nuorta tarkastellaan. Avaan tässä luvussa perheen määritelmää, sekä perhetutkimuksen näkökulmaa aiheeseen. Perheen määrittely ei ole yksiselitteistä, vaikka perhe instituutiona on kaikille tuttu ja useimmille myös merkittävä sosiaalinen ryhmä (Jokinen ym. 2013, 175; Jallinoja, Hurme & Jokinen 2014, 7). Perhettä eletään ja ajatellaan erilaisissa sosiaalisissa ja kulttuurisissa yhteyksissä (Jokinen ym. 2013, 175) ja nämä yhteydet vaikuttavat siihen, millaiseksi perheet lopulta muotoutuvat (Jallinoja, Hurme & Jokinen 2014, 7–8). Ihmisen elämässä perhesuhteet ovat selkeästi merkittävimpiä suhteita. Ne määrittyvät niin biologisten, sosiaalisten, taloudellisten kuin emotionaalistenkin ulottuvuuksien

kautta samanaikaisesti, mutta myös jännitteisesti. Perhettä sääntelevät myös lait ja muut institutionaaliset rakenteet. (Sevón & Notko 2008, 13.)

Perhesuhteiden tarkasteluun liitetään usein niiden jännitteinen, ambivalentti luonne (Sevón & Notko 2008, 17). Ingrid Arnet Connidis ja Julie Ann McMullin (2002, 558) tarkastelevat perhesuhteiden jännitteisyyttä erityisesti yhteiskunnallisten ja sosiaalisten rakenteiden kautta, joiden sisällä yksilöt pyrkivät toteuttamaan omaa liikkumisvapauttaan ja toimijuuttaan. Yksilöiden nähdään asettuvan esimerkiksi ikänsä tai sukupuolensa perusteella hierarkkisiin asemiin. Ne vaikuttavat osaltaan toimijuuteen ja liikkumisvapauteen myös perhesuhteissa, joissa elää erilaisissa sosiaalisessa asemassa olevia yksilöitä ja tämän seurauksena perheissä syntyy neuvottelun ja jännitteisyyden tiloja (Connidis & McMullin 2002, 565.) Esimerkiksi nuoruusikäisten perheissä nuoren ja vanhemman sukupolven välisiä kamppailuja ja jännitteitä voidaan tarkastella myös yksilöiden erilaisista liikkumisvapauksien näkökulmista käsin (Peltola 2014, 24).

Perheen tehtäväksi ymmärretään tavallisesti hoiva, vastuu, huolenpito, kasvatus, socialisaatio ja emotionaalinen tuki (Sihvonen & Valkendorff 2020, 5; Sevón & Notko 2008, 13). Perhettä pidetään myös yhteiskunnan perusyksikkönä, jossa tapahtuu kiinteisiin ihmissuhteisiin perustuvaa huolenpitoa (Aaltonen 2011, 20). Eija Sevón ja Marianne Notko (2008, 13) tuovat esille yhden 2000-luvun alun perhesuhteita koskevan teeman olleen kysymys hoivavastuusta, jonka jakamisesta keskustellaan perheen ja yhteiskunnan välillä. Tämänkin päivän julkisesta keskustelusta voidaan havaita, että kysymykset vastuun jakautumisesta ja kantamisesta nuorten hyvinvoinnista kohdentuvat yhtäältä vanhempiin ja perheisiin, toisaalta yhteiskuntaan. Mediassa on puhuttu nuorten ongelmien yhteydessä esimerkiksi palveluiden turvaverkon peittämisestä, jolloin huomio kiinnittyy erityisesti hoivavastuun osalta yhteiskuntaan ja sen instituutioihin. Perheiden tehtäviä tarkasteltaessa esille tulee myös perheisiin liitetyt tunnesuhteet, jotka Henna Pirskasen ja Petteri Eerolan (2018, 7) mukaan ovat olennainen osa perhe- ja läheissuhteita rakentavaa, kiinnipitävää ja hajottavaa voimaa. Perhesuhteisiin nähdään kuuluvan myös sellaista merkittävyyttä ja sitkeyttä, että ne myös voivat säilyä muutoksista, välimatkoista ja konflikteista huolimatta (Peltola 2014, 265).

Perhettä voidaan tarkastella hyvin erilaisista näkökulmista. Perhe- ja läheissuhteiden tarkastelu on muuttunut yhteiskuntatieteissä viimeisten vuosikymmenten aikana moninaisempaan suuntaan. Perhetutkimuksissa on siirrytty perinteisestä ydinperhenäkökulmasta kohti monipuolisempaa perhe- ja läheissuhteiden tarkastelua, johon on vaikuttanut useita psykologisia ja sosiologisia tutkimussuuntauksia ja teorioita. (Pirskanen & Eerola 2018, 14.) Keskeisinä suuntauksina perhetutkimuksessa pidetään sellaisia, joissa empiiristen perustelujen kautta perhettä kuvaillaan

mahdollisimman systemaattisesti ja joissa tavoitteena on luoda yleisempää tieteellistä luonnehdintaa perheistä (Jallinoja, Hurme & Jokinen 2014, 8). Tutkimusparadigman muutos kohti moninaisempaa perheen tarkastelua laajentaa myös käsitteellistä ymmärrystä perheestä, sekä ymmärtää perheiden erilaisuutta hyväksyvämällä tavalla (Eerola & Pirskanen 2018, 318). Perheitä koskevaan tutkimukseen yhdeksi tärkeäksi ulottuvuudeksi on viime aikoina tullut mukaan perhesuhteiden tulkittu, muuttuva ja neuvoteltu luonne (Peltola 2014, 20). Ella Sihvonen ja Tiina Valkendorff (2020, 5) muistuttavat perheiden olevan 2000-luvun Suomessa hyvin moninaisia lasten ja nuorten kasvuympäristöjä.

Nuorten perhesuhteita on tutkittu tähän mennessä melko vähän, vaikka perheen merkitystä korostetaan tutkimuksissa lasten ja nuorten merkittävänä kasvuympäristönä. Nuorisotutkimuksessa perhe on jäänyt jossain määrin taka-alalle, vaikka merkkejä on siitä, että perhettä aletaan vähitellen katsoa myös nuorisotutkimuksellisessa keskiössä pelkän taustatekijän sijaan. (Kiilakoski 2014.) Sinikka Aapola-Karin ja Kaisa Vehkalahden (2020, 67) mukaan huomio on nuorisotutkimuksessa kiinnittynyt enemmän muihin nuoruuden osa-alueisiin ja nuoruus nähdään irtaantumisvaiheena lapsuudenperheestä, jolloin nuoria tarkastellaan enemmänkin yksilöinä ja perheestä irrallisina. Vaikka nuoruudessa ikäoverisuhteet alkavat korostua, on lapsuuden perheellä silti edelleen iso merkitys nuoren elämässä (Sihvonen & Valkendorff 2020, 5).

Anna Rönkä ja Marjukka Sallinen (2008, 43) tarkastelevat perhe-elämää sekä nuoren että vanhempien näkökulmasta. Nuoruusikäisen perhe elää tyypillisesti vaihetta, jossa elämäntapahtumat ja -muutokset vaikuttavat perhesysteemiin. Murrosikäisen perheessä nuori elää puberteettivaihetta sen kehityskulkuineen ja vanhemmat elävät keski-ikäistyvää vaihetta, johon liittyy usein tiivis työelämä ja vastuu omista ikääntyvistä vanhemmista. (Rönkä & Sallinen 2008, 43–44.) Rönkä ja Sallinen (2008, 44) kuitenkin muistuttavat, että todellisuudessa kuva murrosikäisen perheestä on paljon moninaisempi. Perheiden elämäntapojen tarkasteltaessa on tärkeää erottaa perheen yksilöiden elämäntapojen, jotka kuitenkin ovat keskenään jatkuvassa vuorovaikutuksessa toisiinsa kietoutuen. Kukin elämäntapojen muotoutuu omanlaisekseen vuorovaikutuksessa iän, ajallisuuden ja satunnaistekijöiden kanssa. Ikä on perheinstituutioissa usein merkittävä tekijä, koska se määrittelee myös perheen valtasuhteita ja myös laajemmin sukupolvien välisiä suhteita, kuten vanhempien vastuun huolehtia alaikäisistä lapsistaan. (Ruoppila 2014, 99, 103.) Murrosikäisten perhesuhteissa tämä voi näkyä muutoksina, jotka tapahtuvat sekä nopealla että hitaalla syklillä. Nuoren vähitellen tapahtuva itsenäistymiskehitys muuttaa nuoren ja vanhemman välistä suhdetta vähitellen tasavertaisemmaksi. Nuoren pyrkimykset omaan liikkumatilaan, vapautteen ja oikeuksiin haastavat

myös vanhemmat muuttamaan suhtautumistaan nuoreen, jolloin seurauksena voi olla myös ristiriitoja ja jännitteitä. (Rönkä & Sallinen 2008, 63–64.)

Perhetutkimuksen kentällä on erilaisia lähestymistapoja, joista tämän pro gradu -tutkielman yhteydessä puhuttelevimpia olivat edellisessä kappaleessa kuvatun elämäntilanteen lisäksi perhekäytäntöjen sosiologia ja konfiguraationaalinen lähestymistapa. Perhekäytäntöjen sosiologiassa yhtenä huomionarvoisena seikkana on vuorovaikutus ja se, miten ihmiset asettuvat suhteessa toisiinsa. Perhekäytäntöjen sosiologisen koulukunnan jäsenistä David Morgan (1999) on tuonut voimakkaimmin esille perhekäytäntöjen merkitystä tutkimuksessa, ja hän tarkoittaa käytännöllä tavallista, päivittäistä perheissä tapahtuvaa toimintaa, joka myös vaikuttaa jollakin tapaa perheenjäseniin. (Jokinen 2014b, 169, 183–184.) Perhekäytäntöjen sosiologiaan perustuen käytänkin tässä tutkielmassa perhekäytännöt-termiä puhuttaessa perheen arkeen ja vuorovaikutukseen liittyvistä käytännön toimista.

Konfiguraationaalinen näkökulma painottaa perheessä olevia sosiaalisia siteitä. Perheen muodostuminen nähdään avoimena kysymyksenä, ja ihmisten väliset suhteet muuttuvina, moninaisina ja merkityksellisinä suhteina, jotka voivat ulottua samanaikaisesti useampiin kotitalouksiin ja perustua monenlaisiin yhdistäviin tekijöihin. (Castrén 2014, 139.) Keskeistä on myös historiallinen ja ajallinen ulottuvuus, jolloin tarkastellaan perhesuhteiden kytköksiä sosiaalisiin, kulttuurisiin, yhteiskunnallisiin ja taloudellisiin olosuhteisiin (Widmer, Castrén, Jallinoja & Ketokivi 2008; sit. Castrén 2014, 153). Henna Pirskanen ja Kati Kallinen (2018, 242–243) määrittelevät konfiguraationaalisuuden tarkoittavan sitä, että yksilölle merkitykselliset sosiaaliset suhteet ja niiden muodostelmat muokkaavat uusien suhteiden syntymistä ja jo olemassa olevien suhteiden ylläpitämistä. Esimerkiksi vanhemman ja lapsen välinen sidos kuvaa tällaista konfiguraatiota, johon liittyy usein myös jännitteitä, konflikteja, harmoniaa ja yhteisymmärrystä (Pirskanen & Kallinen 2018, 243).

Olen tämän pro gradu -tutkielman tekemisen aikana pohtinut näiden erilaisten perhetutkimuksen suuntausten merkitystä omalle ajattelulleni. Perhekäytäntöjen sosiologia on työni kannalta tärkeä, kun tarkastelen perheessä olevien käytäntöjen ja arjen toimintojen yhteyksiä nuoren hyvinvointiin ja näiden tekijöiden yhteyksiä nuoren kokemaan turvallisuuteen. Konfiguraationaaliseen näkökulmaan perehtyminen on muistuttanut lähestymään ja tarkastelemaan nuorten koteja ja perheitä monimuotoisina sidoksina, vaikka tilastollinen analyysi ja jo kerätyn aineiston käyttö rajaavat jossain määrin tätä näkökulmaa. Myös konfiguraationaalisen lähestymistavassa oleva yhteiskunnallinen konteksti on mielestäni olennainen myös tässä tutkielmassa. Sosiologi Erik Allardt (1976, 70)

mukaan yksilöiden hyvinvointi on tämän yhteiskunnan tärkeimpiä päämääriä. Yhteiskunnan perusainekset, kuten yhteiskunnan panokset, rakenne, kollektiiviset tuotokset sekä keskeiset kehityssuunnat ovat tekijöitä, jotka vaikuttavat niihin areenoihin, joissa yksilöt voivat käyttää omia resurssejaan. Yksityiselämä, eli perhe voidaan ymmärtää yhdeksi tällaiseksi areenaksi. (mt. 70.) Näin ollen näen yhteiskunnallisen kontekstin olevan keskeinen tässä tutkielmassa, kun tarkastelen nuorten kokemaa turvallisuutta kotona, sekä sen yhteyksiä heidän hyvinvointiinsa. Lisäksi nuorisotutkimuksen merkityksellinen tehtävä on koko sen historiansa ajan ollut osallistuminen yhteiskunnalliseen keskusteluun (Puuronen 2006, 264), joten tulkintani mukaan konfiguraationaalinen lähestymistapa asettuu luontevasti myös nuorisotutkimuksen rinnalle.

2.3 Turvallisuus ja turvattomuus

Riitta Vornanen ja Janissa Miettinen (2011, 205) toteavat, että nuorten kokemia turvattomuuden ja epävarmuuksien aiheita on haasteellista tutkia empiirisesti. Tällöin tarvitaan turvallisuuden ulottuvuuksien määrittelyä (mt. 205). Turvallisuuden ja turvattomuuden käsite on varsin laaja ja moniulotteinen. Turvallisuuden ja turvattomuuden käsitteet voivat tarkoittaa sekä ulkoista, objektiivista että myös subjektiivista, eli kokemukseen liittyvää tilaa ja myös näiden kahden suhdetta. Ihmiselle turvallisuus on inhimillinen perustarve, joka on tunnistettu monissa psykologian suuntauksissa. Turvallisuus on myös merkittävä sosiaalinen ja inhimillinen arvo, sekä ihmisoikeus. Inhimillinen turvallisuus läpäisee kaikki elämän osa-alueet ja se kytkeytyy ihmisen jokapäiväiseen elämään. (Niemelä 2000, 21–22, 24.) Turvallisuus tulee esille myös sosiologi Erik Allardtin tunnetussa hyvinvointiteoriassa yhtenä perustarpeena (Allardt 1976, 39). Turvallisuutta ja turvattomuutta voidaan kuvailla myös varmuudeksi ja epävarmuudeksi hyvän jatkumisessa ja ne kuvastavat osaltaan myös ihmisen elämänlaatua (Niemelä 2000, 21, 24).

Vastaavasti turvattomuus tarkoittaa sitä, ettei tämä inhimillinen perustarve turvallisuudesta toteudu. Turvattomuuden tunne voidaan mieltää kokemuksena, joka voi ilmetä esimerkiksi pelkoina ja psykosomaattisina oireina. Turvattomuuden tarkasteluun voidaan myös liittää yksilön läheisten sosiaalisten suhteiden ja niiden laadun näkökulman. Turvattomuuteen liitetään läheisesti muun muassa riskin, uhan ja pelon käsitteet. (Niemelä 2000, 21–24.) Turvattomuuden kuvaillaan olevan myös kokonaisvaltainen kokemus, johon liittyy erilaisia sisällöllisiä painotuksia. Esimerkiksi nuorten epävarmuuksia ja turvattomuuden aiheita tutkittaessa nuorten turvattomuuden on todettu liittyvän sekä heidän henkilökohtaiseen elämäänsä, kuten omaan fyysiseen turvallisuuteen, mutta myös yhteiskuntaan ja maailmantilanteeseen. (Vornanen & Miettinen 2011, 210, 215.)

Turvallisuus ja turvattomuus ovat ilmiöinä kontekstisidonnaisia ja nämä kontekstit ovat pitkälti samoja kuin hyvinvointiin liittyvät osatekijät. Ihmissuhteisiin liittyvä turvallisuuskäsitys koskettaa yksilön lähipiiriä, kuten perheyhteisöä, joka voidaan nähdä myös ihmissuhdeturvallisuuden yhtenä ydinalueena. Tällä tasolla turvattomuuden aiheuttajia voivat olla muun muassa väkivaltaisuus ja laiminlyönti. (Niemelä 2000, 24, 31.) Tässä pro gradu -tutkielmassa perhe on turvallisuuden ja turvattomuuden tarkastelemisen keskeinen konteksti. Koska turvattomuutta voidaan tarkastella ihmisten lähiyhteisöjen ihmissuhteiden laadun näkökulmasta (Niemelä 2000, 21) ja tunteiden katsotaan olevan merkityksellinen osa perhe- ja lähisuhteita (Pirskanen & Eerola 2018, 7), liitän turvallisuuden ja turvattomuuden tarkastelemiseen myös tunteiden tutkimisen näkökulman. Ymmärrän turvallisuuden ja turvattomuuden tässä tutkielmassa erityisesti subjektiivisena tunnekokemuksena sekä merkittävänä perustarpeena, joka liittyy olennaisesti myös hyvinvointiin.

Yhteiskuntatieteissä tunteiden tutkimisen merkitys on korostunut viime vuosikymmeninä, ja yhteiskuntatieteilijät ovat puhuneet muun muassa tunteiden sosiologiasta, joka tarkastelee sitä, kuinka tunteet rakentavat, ylläpitävät ja purkavat ihmisten välisiä suhteita ja mikä merkitys niillä on perhe- ja lähisuhteissa (Pirskanen & Eerola 2018, 8). Tunteita voidaan tarkastella moninaisesti ja niiden voidaan nähdä toimivan monella eri tasolla, kuten biologisella, neurologisella, kulttuurisella ja käyttäytymisen tasoilla. Sosiologisesta näkökulmasta tunteiden tarkasteluun liitetään usein näkemys tunteiden sosiaalisesta rakentumisesta. (Turner 2009, 341.) Yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa vältetään siis tunteiden pelkistämistä yksilön sisäiseksi neuropsykologiaksi, vaan niitä tarkastellaan enemmänkin sosiaalisena ilmiönä, vaikkakin tunteisiin liittyy myös niiden kehollinen puoli (Pirskanen & Eerola 2018, 9, 12). Tunteita ei tulisi myöskään nähdä mekaanisina, muusta elämästä irrallisina reaktioina, vaan ne ovat myös sidonnaisia esimerkiksi ympäristöön, toisiin ihmisiin ja tilanteisiin (Bericat 2016, 493). Tässä tutkielmassa turvallisuus ja turvattomuus voidaan ymmärtää edellä kuvatun kaltaisena yksilön tunnekokemuksena, joka on yhteydessä myös ympäristöön ja toisiin ihmisiin.

Tarkastelen seuraavaksi turvallisuutta ja turvattomuutta perheessä. Avaan lyhyesti myös emotionaalisen turvallisuuden käsitettä. Emotionaalisen turvallisuuden käsite tulee esille erityisesti kansainvälisissä tutkimuksissa, joissa käsitellään lasten ja nuorten kokemaa turvallisuutta ja turvattomuutta kotona, mutta muutamissa suomalaisissa perheisiin liittyvissä tutkimuksissa on käytetty ja avattu emotionaalisen turvallisuuden käsitettä (esim. Jokinen ym. 2013; Notko & Sevón 2018). Käytän tässä tutkielmassa pääasiassa turvallisuuden ja/tai turvattomuuden käsitteitä, mutta koen tärkeäksi avata myös emotionaalisen turvallisuuden käsitettä, koska se liittyy läheisesti perheen turvallisuuden tarkastelemiseen aikaisemman tutkimustiedon perusteella.

2.3.1 Perheen turvallisuus ja turvattomuus

Yleisesti ajatellaan, että pysyvä koti ja perhe mahdollistavat lapselle juuret ja vakaan pohjan identiteetin kehitykselle. Lapsen eheän identiteetin muodostumisessa on perinteisesti kehityspsykologian asiantuntijatiedon näkökulmasta korostettu pysyvän kodin, vanhemmuuden sekä kiintymyssuhteiden merkitystä. Kuitenkin on tavallista, että perhe ja koti voivat olla lapsen elämässä myös vaihtuvia ja irrallaan toisistaan. Erilaiset kriisitilanteet sekä henkilökohtaisella, yhteiskunnallisella että globaalilla tasolla voivat vaikuttaa ja muokata uudelleen perhesuhteita ja koteja. (Forsberg 2018, 31.) Yhteiskuntaan, ympäristöön ja maailmantilanteeseen liittyvä turvattomuus voi myös välittyä perheiden kautta erityisesti lapsille (Kraav & Lahikainen 2000, 95). Johanna Terävä ja Marja Leena Böök (2018, 89, 91) tuovat esille, että perhearkeen kuuluvat rutiinien, rytmien ja toimintojen ohella monenlaiset tunteet, joita on merkityksellistä tutkia ja ymmärtää, sillä tunteiden kautta on mahdollista tunnistaa yksilölle tärkeitä asioista ja tutkia myös perheenjäsenten suhteiden välistä laatua. Näin ollen on tärkeää ottaa huomioon, että perheen turvaan ja turvattomuuteen voivat vaikuttaa hyvin monenlaiset tekijät. Riitta Vornanen ja Maritta Törrönen (2001, 12) muistuttavat, että turvallisuus ei ole myöskään stabiili tila ja täydellisen turvallisuuden olevan illuusio.

Perheen nähdään tavallisesti edustavan hoivan, turvan ja jatkuvuuden instituutiota. Perhe voi tuottaa kuitenkin myös turvattomuutta. Perheen turvattomuutta voidaan lähestyä kolmesta eri näkökulmasta: perhe funktionaalisenä instituutiona, perhe sosiaalisen vuorovaikutuksen yksikkönä ja perhe oirehtijana. Näiden kautta on mahdollista tarkastella myös laajempia yhteiskunnallisia muutoksia ja niiden vaikutuksia perheeseen. Funktionaalisessa ajattelussa perhe takaa jäsenilleen turvallisuuden, kun se täyttää perustehtävänsä. Ajatellaan, että jos perhe ei täytä joitakin perustehtävistään, perheenjäsenet kärsivät. Perheitä koskettavat turvattomuuden alueet voivat liittyä esimerkiksi ihmissuhteisiin, talouteen, työelämään, terveyteen tai asumiseen. (Kraav & Lahikainen 2000, 93–95.) Jokinen ym. (2013, 197) tuovat esille, että tärkeintä kaikenlaisissa perhesuhteissa on pitkäjänteisyys, läheisyys ja luottamuksellisuus, sekä myönteisesti latautunut yhdessäolo ja yhteinen tekeminen. Näiden nähdään osaltaan rakentavan myös turvallisuuden kokemusta perheissä.

Emotionaalisen turvallisuuden käsite liittyy emotionaalisen turvallisuuden teoriaan (emotional security theory), joka alun perin koostettiin malliksi avioliitossa olevien konfliktien ja sen vaikutusten tarkasteluun lasten turvallisuuden tunteen kokemukselle. Emotionaalisen turvallisuuden teoriaa on empiirisesti tutkittu lukuisissa eri tutkimuksissa kahdenkymmenen vuoden ajan. Tutkimuksissa on osoitettu, että lasten emotionaalinen turvallisuus on merkittävästi yhteydessä sekä lasten tunne-

elämään että käyttäytymiseen. (Cummings & Miller-Graff 2015, 208.) Emotionaalisen turvallisuuden teoria pohjautuu ymmärrykseen lapsen ja vanhemman välisestä turvallisesta kiintymyssuhteesta, jonka on jo pitkään nähty olevan merkityksellinen tekijä lasten emotionaalisisessa turvallisuudessa (Davies & Cummings 1994, 387, 389). Emotionaalisisella turvallisuuuella viitataan lapsen luottamuksen ja turvallisuuden kokemuksiin suhteessa vanhempiinsa myös niissä tilanteissa, kun vanhempien välillä on ristiriitoja (Davies, Winter & Cicchetti 2006, 708–709). Emotionaalisen turvallisuuden kokemus voi auttaa ja suojata lasta ja nuorta selviytymään vaikeassa perhetilanteissa (Notko & Sevón 2018, 68). Jokinen ym. (2013, 175–176) ovat tutkineet lasten emotionaalista turvallisuutta moninaisissa perhesuhteissa ja he toteavat emotionaaliseen turvallisuuteen liittyvän muun muassa lasten turvallisuuden tunteen, luottamuksen kokemukset sekä hyvinvoinnin.

Jokinen ym. (2013, 188) painottavat, että lasten välittömässä ympäristössä olevat läheiset ihmissuhteet ovat lasten emotionaalista turvallisuutta sekä hyvinvointia ylläpitäviä ja tuottavia tekijöitä. Notko ja Sevón (2018) ovat tutkineet lasten emotionaalista turvallisuutta perhekonfliktien yhteydessä. He kuvailevat lasten perhesuhteissa konfliktien tapahtuvan erilaisilla tasoilla vaihtelevasti kevyistä, ohimenevistä hetkistä pysyvämpiin ja myös tunneperäisesti raskaisiin olotiloihin. Lapsilla on havaittu olevan konfliktitilanteissa myös toimijuuspyrkimyksiä, esimerkiksi vanhempien välisissä konflikteissa. Perheiden ristiriitatilanteet synnyttävät aina lapsissa kaksijakoisia tunnekokemuksia ja ne voivat toisinaan myös olla uhka emotionaalisiselle turvallisuudelle. (Notko & Sevón 2018, 83–85.) Lahikainen (2000, 105) muistuttaa, että kaikissa perheissä ilmenee perheenjäsenten välisiä erimielisyyksiä. Perhekonfliktien yhteydessä olennaista on, miten aikuiset toimivat näissä tilanteissa ja pyrkivätkö he rakentavasti ratkaisemaan ristiriitoja (Davies & Cummings 2010, 8).

2.3.2 Nuoret ja perheen turvallisuus

Perheen turvallisuus muodostaa perustan nuoren kasvamiselle. Hyvät ihmissuhteet sekä perheessä että sen ulkopuolella voivat toimia nuorelle suojaavana tekijänä myös haavoittuvissa olosuhteissa. Perhe voi tarjota nuorelle sekä rakkautta, hoivaa ja kiintymystä, mutta joissain tapauksissa myös pelon ja ahdistuksen kokemuksia. (Vornanen, Törrönen & Niemelä 2009, 404.) Nuoria ja perheen turvallisuutta on käsitelty muutamissa kotimaisissa tutkimuksissa (esim. Vornanen, Törrönen & Niemelä 2009; Koivusilta 2017). Riitta Vornanen, Maritta Törrönen ja Pauli Niemelä (2009) ovat tutkineet 13–17-vuotiaiden nuorten kokemuksia turvattomuudesta. He ovat todenneet nuorten turvattomuuden kokemusten liittyvän osaltaan myös nuorten kotiin, perheeseen ja perhesuhteisiin (mt. 410). Turvattomuuden kokemukset kotona ovat voineet liittyä perheen ongelmiin, kuten

alkoholismiin, kuolemaan, avioeroon tai perheenjäsenten välisiin ristiriitoihin. Turvattomuutta ovat aiheuttaneet myös yksinäisyys ja tuen puute, jotka voivat ilmetä myös perheeltä saatuna tuen ja huolenpidon puutteena. (Vornanen ym. 2009, 410–411.) Leena Koivusilta (2017, 35) on tutkinut perheen sosioekonomisen tilanteen yhteyksiä kotona koettuun turvallisuuteen ja havainnut perheen heikon taloudellisen tilanteen ja vanhempien työttömyyden olevan yhteydessä vähäisempään turvallisuuden kokemukseen kotona. Lisäksi turvallisuuden kokemukset olivat hieman vähäisempiä muissa perhetyypeissä kuin ydinperheissä (mt. 35).

Kansainvälisissä tutkimuksissa on keskitytty tutkimaan nuorten emotionaalista turvallisuutta perheessä erityisesti perhekonfliktien yhteydessä. Nuoren kokema emotionaalinen turvallisuus perheessä näyttäytyy merkityksellisenä erityisesti nuoren psyykkisen hyvinvoinnin kannalta. Rebecca Y. Cheung, E. Mark Cummings, Zhiyong Zhang ja Patrick T. Davies (2016) ovat tutkineet vanhempien välisten konfliktien yhteyttä ja vanhempien sukupuolen merkitystä lasten emotionaaliseen turvallisuuteen nuoruudessa. Tutkimustulosten mukaan molempien vanhempien negatiivinen käytös lisää nuoren emotionaalista turvattomuutta. Lisäksi todetaan perheprossien olevan monisuuntaisia, sillä vanhempien rakentavan käyttäytymisen konfliktitilanteissa havaittiin ennakoivan nuoren emotionaalista turvallisuutta ja päin vastaisesti nuoren emotionaalisen turvallisuuden edeltävän vanhempien rakentavaa konfliktikäyttäytymistä. (Mt. 2336, 2350.) Samansuuntaisia tutkimustuloksia on saatu myös E. Mark Cummingsin, Kalsea Kossin ja Patrick T. Daviesin (2015) perhekonflikteja ja emotionaalista turvallisuutta käsittelevässä tutkimuksessa, jossa on tarkasteltu erityisesti perhekonfliktien ja emotionaalisen turvallisuuden yhteyttä nuoren ongelmiin, kuten masentuneisuuteen, ahdistuneisuuteen ja käytösongelmiin. Tulosten perusteella perhekonfliktit ennustavat nuorten psyykkisten ongelmien ilmaantuvuutta kasvattamalla nuorten emotionaalista turvattomuutta perheessä. (Mt. 503.)

Marina Merkas (2013, 47) on tutkinut perheen turvallisuuden roolia tarkastelemalla nuorten perheen epävakauden ja nuorten itsetunnon suhdetta. Tutkimuksessa ilmenee, että perheen epävakaus voi olla yhteydessä nuoren itsetuntoon heikentävästi (mt. 47). Evan M. Forman ja Patrick T. Davies (2003) ovat niin ikään tutkineet perheen epävakauden yhteyksiä nuoren psyykkiseen toimintaan. Tutkimuksessa perheen epävakauden todettiin lisäävän nuoren riskiä psyykkisiin ongelmiin, sekä lisäävän vanhemmuuden haasteita, joiden taas todettiin olevan yhteydessä nuoren oireisiin lisäämällä perheen turvattomuutta (mt. 94). Limor Goldner ja Tal Berenhstein-Dagar (2016) ovat tutkineet israelilaisten nuorten käyttäytymisen (true-self behavior) ja perheen turvallisuuden sekä perustarpeisiin vastaamisen yhteyttä. Tutkimuksessa havaittiin yhteyksiä perheen turvallisuuden sekä tarpeisiin vastaamisen ja nuoren käyttäytymisen välillä. Tutkimuksessa todettiin myös

perhejärjestelmän olevan merkityksellinen nuoren käyttäytymisen kehittymisen tukemisessa ja erityisesti perheen turvallisuuden sekä emotionaalisiin tarpeisiin vastaamisen olevan nuorten käyttäytymistä tukevia tekijöitä. (Mt. 48, 66.)

Edellisen tarkastelun johtopäätöksenä voidaan todeta, että aikaisempien tutkimushavaintojen perusteella perheen turvallisuudella ja sen vakaudella on merkitystä nuoren hyvinvoinnin kannalta. Perheen turvattomuuden ja epävakauden esimerkiksi perhekonfliktien muodossa todetaan lisäävän nuoren riskiä erityisesti psyykkisille ongelmille, kuten ahdistuneisuudelle ja masentuneisuudelle. Tutkimuksissa ilmenee erityisesti perhesuhteiden merkitys turvallisuuden ja turvattomuuden kokemuksiin yhteydessä olevana tekijänä. Aikaisemmissa tutkimuksissa on melko vähän käsitelty tarkemmin perheeseen ja nuoren kokemaan turvallisuuteen vaikuttavia tekijöitä esimerkiksi liittyen perheen arkeen ja perhekäytäntöihin.

3 NUOREN HYVINVOINTI JA PERHE- JA KASVUOLOSUHTEET

3.1 Erik Allardtin hyvinvointiteoria

Hyvinvointi itsessään on monimuotoinen käsite. Erik Allardt (1925–2020), joka on ollut kansainvälisesti tunnetuimpia yhteiskuntatieteilijöitä maassamme, on tutkinut hyvinvointia moninaisesti pitkällä urallaan. Hänen mukaansa hyvinvointi ja tarpeet määrittyvät historiallis-yhteiskunnallisesti. (Uusitalo & Simpura 2020, 579, 580.) Hyvinvointi määritellään tarpeiden kautta ja nähdään sellaisena tilana, jossa ihmisen keskeiset tarpeet tulevat tyydytetyksi. Hyvinvoinnin käsitejärjestelmässä on kaksi perustavanlaatuista jaottelua: hyvinvointi ja onnellisuus, sekä elintaso ja elämänlaatu, jotka ovat kuvattu taulukossa 1. Hyvinvointi määrittyy tarpeiden tyydytysten asteen kautta, kun taas onnellisuus liittyy enemmänkin ihmisen subjektiivisiin kokemuksiin. Elintaso kuvaa niitä aineellisia ja persoonattomia resursseja, joilla ihminen voi ohjailta omia elinehtojaan ja elämänlaadulla viitataan sosiaalisten ja itsensä toteuttamisen tarpeiden tyydytykseen. Hyvinvointiin liittyvät tarpeentyydytykset on jaoteltu elintasoon (having), yhteisyyssuhteisiin (loving) ja itsensä toteuttamisen muotoihin (being). (Allardt 1976, 21, 32–33, 38.)

TAULUKKO 1. Hyvinvoinnin käsitteellinen erottelu (Allardt 1976, 33).

	Hyvinvointi	Onnellisuus
Elintaso	Aineellisiin ja persoonattomiin resrusseihin liittyvä tarpeentyydytys	Subjektiiviset tunteet ja kokemukset yksilön materiaalisista ja ulkoisista elinehdoista
Elämänlaatu	Ihmisten välisiin, ihmisen ja yhteiskunnan sekä ihmisen ja luonnon suhteisiin perustuva tarpeentyydytys	Subjektiiviset tunteet ja kokemukset suhteesta ihmisiin, luontoon ja yhteiskuntaan

Elintasoon (having) kuuluvat ihmisen fysiologiset tarpeet, kuten ravinto, neste, lämpö ja perusmäärä turvallisuutta. Yhteisyyssuhteet (loving) ja niissä toteutuvat solidaarisuuden, toveruuden ja ylipäättäänkin sosiaaliseen verkostoon kuulumisen tarpeet, ovat myös yksilölle merkityksellisiä. Täydellisessä muodossaan tällaiset rakkaussuhteet ovat symmetrisiä, eli niissä yksilö sekä saa osakseen rakkautta ja huolenpitoa, että myös vastavuoroisesti antaa näitä muille. Itsensä toteuttaminen (being) on kolmas tärkeänä pidetty hyvinvoinnin ilmentymä, jossa keskeisinä osatekijöinä ovat yksilön pitäminen persoonana, yksilön saama arvonanto eli status, yksilön

mahdollisuus harrastamiseen ja vapaa-ajan toimintaan, sekä mahdollisuudet poliittiseen osallistumiseen. Itsensä toteuttamisessa kyse on siis siitä, että yksilö saa arvoa muutoinkin kuin vain hyödyn, kuten työvoiman tai kuluttamisen, kannalta. (Allardt 1976, 39, 43, 46–47.) Käytän tässä tutkielmassa myöhemmin näitä edellä mainittuja hyvinvoinnin alueita käsitteillä *having-*, *loving-* ja *being-*ulottuvuus, jotka kuvaavat elintasoja, yhteisyyssuhteita ja itsensä toteuttamista.

Yksiöiden hyvinvointi nähdään yhteiskunnan tärkeimmäksi päämääräksi, mutta toisaalta yhteiskunnalla on myös muita kuin yksilöiden hyvinvointiin liittyviä tuotoksia ja myös yksilöiden hyvinvoinnin voidaan nähdä määriteltävän yhteiskunnan ja sen rakenteen tiettyjen ominaisuuksien mukaan. Yhteiskunnassa katsotaan olevan tiettyjä peruselementtejä, kuten sen rakenteeseen tai kehityssuuntiin liittyviä tekijöitä, jotka kaikki vaikuttavat niihin areenoihin, joissa yksilöt voivat käyttää resurssejaan sekä hyvinvointituotoksiin, eli yhteiskunnan tuotoksiin yksilön kannalta. Ihmisten katsotaan toimivan yhteiskunnassa tietyillä areenoilla, ei vain yhteiskunnassa sinänsä ja ihmisen toimintaan liittyvät hänen käytettävissä olevat resurssinsa. (Allardt 1976, 65, 66, 70.) Tässä tutkielmassa perheen ja kodin voidaan katsoa edustavan tällaista yksilön toiminnan areenaa, johon myös yhteiskunta osaltaan vaikuttaa. Allardt (mt. 150) toteaa perheen olevan myös yksi niistä yhteisyyksistä, joista yksilö voi saada tukea, mutta toisaalta perheyksikkö ei välttämättä edusta kaikille tätä.

3.2 Perhetekijöiden ja perhekäytäntöjen yhteydet nuoren hyvinvointiin

Perhettä pidetään monesti lapsen tärkeimpänä ja merkittävimpänä kasvuympäristönä (Jokinen ym. 2013, 175). Yleisesti tiedetään, että lapsuudenkodin olosuhteilla on kauaskantoisia seurauksia pitkälle lasten myöhempään elämään. Ylisukupolviset vaikutukset selittyvät osittain koulutuksen ja muun sosioekonomisen taustan periytyemisellä, mutta myös esimerkiksi perheiden arvot ja elämäntavat voivat välittyä jälkipolville. Ylisukupolviset vaikutukset näkyvät etenkin huono-osaisuutta tarkasteltaessa. (Myllyniemi 2016, 18.) Perheellä ja perhetaustalla nähdään olevan tärkeä rooli myös lasten ja nuorten terveyttä edistävien ja tukevien olosuhteiden osalta (Häkkinen, Ojajarvi, Puuronen & Salasuo 2012, 118). Lapsuudenperheen ilmapiirillä ja kasvatuskäytännöillä on vaikutuksia nuoren hyvinvointiin myös pitkään sen jälkeen, kun nuori on muuttanut pois lapsuudenkodistaan (Myllyniemi 2016, 18). Käsittelen tässä luvussa perhetekijöitä, joiden ymmärrän tarkoittavan muun muassa perheen sosioekonomisia tekijöitä, sekä perhekäytäntöjä, jotka liittyvät perheiden arkiseen elämään ja toimintaan. Tarkastelen erityisesti sellaista tietoa, joka liittyy empiirisesti tässä tutkielmassa tutkimiini hyvinvoinnin teemoihin. Jäsennän tarkastelua myös Allardt (1976) kolmen

hyvinvoinnin ulottuvuuden, eli elintason (having), yhteisyyssuhteiden (loving) ja itsensä toteuttamisen (being) mukaan.

Suomi nuorten kasvu ympäristönä -raportti (Ristikari ym. 2016) kertoo pidemmän aikavälin tutkimustuloksista perhe- ja kasvuolosuhteiden yhteyksistä lasten ja nuorten hyvinvointiin. Tutkimuksessa on havaittu, että vanhempien sosioekonomisella asemalla, koulutuksella, taloudellisella ja terveydellisellä tilanteella sekä perhesuhteiden muutoksilla on yhteyksiä heidän lastensa koulutukseen ja muuhun hyvinvointiin. Esimerkiksi perheen taloudelliset ongelmat ovat olleet ennakoiva tekijä lasten myöhemmän hyvinvoinnin ja mielenterveyden ongelmiin. (Mt. 12, 88.) Virpi Karjalainen, Anja Rantanen, Anni Matikka, Anna-Maija Koivisto ja Katja Joronen (2015) ovat tutkineet ammattiin opiskelevien nuorten ahdistuneisuutta ja siihen yhteydessä olevia perhetekijöitä ja sosioekonomisia tekijöitä, ja havainneet samankaltaisia tuloksia kuin Ristikari ym. (2016). Esimerkiksi sosioekonomisissa tekijöissä vanhemman työttömyydellä on havaittu olevan merkitsevä yhteys nuoren masennusoireisiin sekä tyttöjen että poikien kohdalla (Karjalainen ym. 2015, 210). Nämä tutkimustulokset tuovat esille Allardtin (1976) hyvinvointiteorian mukaisesti erityisesti having-ulottuvuuden merkityksen nuoren hyvinvoinnin rakentumisessa. Allardt (mt. 33, 39) määrittelee having-ulottuvuuteen kuuluvan yksilön elintason liittyvät aineellisiin ja persoonattomiin resursseihin perustuvan tarpeentyydytyksen sekä ihmisen fysiologiset tarpeet.

Nuorisobarometrissa 2015 tarkastellaan nuorten perheolosuhteita ja niissä esiintyviä ongelmia. Perhemuodon ja vanhempien koulutustason todetaan olevan vahvimmin yhteydessä perheen ongelmiin. Erityisesti vanhempien koulutustason yhteys tulee esille merkitsevästi ja varsin suoraviivaisesti, eli mitä korkeampi koulutustaso vanhemmilla on, sitä vähemmän nuoret ovat kokeneet perheessä ongelmia. Yleisesti vanhempien matala koulutustaso viittaa perheessä esiintyvään työttömyyteen ja pitkäkestoisiin taloudellisiin ongelmiin. Ongelmien kasautumista on myös havaittu niissä perheissä, joissa nuori asui peruskoulun aloittamisiässä yhden vanhemman kanssa. Huomioitavaa tässä yhteydessä on, että vanhempien eron taustalla on voinut olla esimerkiksi vakavia vuorovaikutuksen ongelmia tai alkoholismia, jolloin yksinhuoltajuus kuvaa enemmänkin ongelmien syitä kuin seurauksia. Eräs huomio on myös ongelmien kasautuminen niissä perheissä, joissa puhutaan äidinkielenä jotakin muuta kieltä kuin suomea tai ruotsia. (Myllyniemi 2016, 21.) Vanhempien koulutustason osalta etenkin äidin matala koulutustaso näyttää olevan yhteydessä moninaisesti nuoren hyvinvoinnin ongelmiin, kuten ahdistuneisuuteen, huonoon terveyteen, sekä ystävien ja harrastusten puutteeseen (Kestilä, Karvonen, Parikka, Seppänen, Haapakorva & Sutela 2019, 124). Nämä tulokset ilmentävät sitä, kuinka moninaisesti perhe- ja kasvuolosuhteet voivat olla yhteydessä nuoren hyvinvointiin, kun tuloksia peilataan Allardtin (1976) hyvinvoinnin kolmijakoon:

terveyden ja mielenterveyden ongelmien voidaan nähdä edustavan having-ulottuvuutta, ystävien puute loving-ulottuvuutta ja harrastaminen being-ulottuvuutta nuorten hyvinvoinnissa, johon muun muassa perheen heikko sosioekonominen tila, eli having-ulottuvuus, on yhteydessä.

Koivusilta (2017) on tutkinut yläkouluikäisten nuorten hyvinvoinnin ja perheen sosioekonomisen taustan yhteyksiä moninaisesti. Hän (mt., 6) on havainnut perheen sosioekonomisen aseman olevan yhteydessä nuorten kaikkiin hyvinvoinnin eri alueisiin, vaikkakin erojen suuruus vaihtelee tarkasteltavan hyvinvoinnin alueen mukaan. Tämän tutkielman kannalta keskeistä tutkimustietoa on perheen sosioekonomisten taustojen yhteydet nuoren kokemukseen kotona koetussa turvallisuudessa, joka ilmentää Allardtin (1976) kolmijaossa having-ulottuvuutta. Tutkimuksessa havaittiin perheen alhaisen varallisuuden, vanhempien työttömyyden, sekä muun perhemuodon kuin ydinperheen olevan yhteydessä kotona koettuun turvattomuuteen (Koivusilta 2017, 35).

Allardt (1976, 44) näkee yhteisyyden, eli loving-ulottuvuuden, merkityksellisenä resurssina, joka voi auttaa yksilöä toteuttamaan myös muita arvojaan ja toisaalta yhteisyyden puutteen aiheuttavan yksilölle monia suoria seurauksia, kuten mielenterveyden ongelmia. Perhetekijöiden ja perhekäytäntöjen yhteyksiä nuoren vertaissuhteisiin ja yksinäisyyden kokemuksiin käsittelevissä tutkimuksissa on todettu olevan yhteyksiä näiden tekijöiden välillä etenkin kansainvälisissä tutkimuksissa. Vanhempien välisten konfliktien on havaittu lisäävän etenkin varhaisnuorten ystävyysuhteissa epävakauden riskiä (Schwarz, Stutz & Ledermann 2012, 1248–1249). Altistuminen vanhempien välisille ristiriidoille näyttää lisäävän myös nuorten sosiaalista ahdistuneisuutta, joka taas voi johtaa nuoren vaikeuksiin toimia vertaissuhteissa. Erityisesti ne nuoret, jotka kokevat eniten ahdistuneisuutta, kokevat myös yleisemmin yksinäisyyttä sekä ystävien tuen puutetta. (Weymouth, Fosco, Mak, Mayfield, LoBraico & Feinberg 2019, 1509.) Nuorten kokemaan yksinäisyyteen liittyviä yhteyksiä on havaittu myös Nuorisobarometrissa 2015, jonka mukaan vakavat ristiriidat perheissä ja vanhempien ero ovat erityisesti yhteydessä yksinäisyyden kokemuksiin nuoruusiässä (Myllyniemi 2016, 19) ja yksinäisyyden kokemukset nuorena aikuisena liittyvät vahvimmin juuri lapsuudenperheen ihmissuhdeongelmiin (Kestilä, Kauppinen & Karvonen 2016, 130).

Riikka Korkiamäki (2013, 151) on tutkinut väitöskirjassaan sosiaalista pääomaa nuorten vertaissuhteissa ja hän näkee nuorten sosiaalisen pääoman ehtojen muodostuvan myös sukupolvisuhteissa oleville normeille, arvoille ja diskursseille. Sukupolvisuhteet voidaan nähdä sosiaalista pääomaa ehdollistavana rakenteena, joka ohjaa myös nuorten vertaissuhteita. Esimerkiksi yläkouluikäisen nuoren mahdollisuudet siihen, keitä hän tapaa ja kehen hän tutustuu, ovat usein

lähtökohtaisesti nuoresta itsestään riippumattomia seikkoja, kuten perheen asuinpaikkaa koskeva valinta. Perheen sosioekonominen asema ja vanhempien tulotaso voivat olla niin ikään yhteydessä esimerkiksi siihen, millaisia asioita nuoren on mahdollista harrastaa ja miten hänen on mahdollista viettää vapaa-aikaansa. Näin ollen aikuisten toiminnan myötä voi muodostua myös eriarvoisia mahdollisen sosiaalisen pääoman tuottavia positioita. (Mt. 148–149). Perhe voi olla siis hyvin moninaisesti vaikuttamassa myös nuorten vertaissuhteisiin. Korkiamäki (mt. 111) nostaa esille myös tärkeän ja kiinnostavan havainnon vertaissuhteiden ja aikuissuhteiden tarkasteluun, jonka mukaan heikko sosiaalinen pääoma esimerkiksi perhe- ja kouluyhteisössä voi työntää nuorta liaksi ikätovereiden pariin, jolloin aikuisten kontrollimahdollisuudet voivat heiketä entisestään.

Tutkimuksissa on havaittu perhe- ja kasvuolosuhteiden olevan jossain määrin yhteydessä myös nuorten harrastamiseen. Allardt (1967, 47) näkee being-ulottuvuuden itsensä toteuttamisen hyvinvointiarvona, joka käsittää myös harrastamisen ja vapaa-ajan toiminnan, sekä yksilön tarpeen saada osakseen arvontoa, eli statusta, jonka nähdään liittyvän aina jollakin tavalla myös yksilön sosiaaliseen asemaan. Kouluterveyskyselyn 2017 tulosten perusteella yläkouluikäisten nuorten taustoissa muun muassa äidin alhaisen koulutustason on todettu olevan yhteydessä vähäisempään harrastamiseen (Halme, Hedman, Ikonen & Rajala 2018, 24). Nuorisobarometrissa 2012 on todettu erityisesti liikuntaharrastuksissa perheen taloudellisen tilanteen olevan vahvasti yhteydessä lasten ja nuorten harrastamiseen, sillä esimerkiksi kilpaurheilun harrastaminen on huomattavasti yleisempää hyvin toimeentulevissa perheissä ja lisäksi nuoret, jotka itse arvioivat perheensä toimeentulon paremmaksi, liikkuvat enemmän ja monipuolisimmin kuin heikosti toimeentulevat. Eriarvoisuuden arvellaan johtuvan toisaalta lapsuudenkodin toimintamalleista, mutta toisaalta myös suoraan perheen taloudellisista resursseista liikuntaharrastuksen mahdollistamiseen. (Myllyniemi 2012, 54, 56.) Koivusillan (2017, 53) havaintojen mukaan perheen sosioekonominen asema ei sen sijaan ollut juurikaan yhteydessä nuoren harrastamiseen, kun tarkastellaan mitä tahansa harrastamista. Liikunnan harrastaminen osoittautui tässäkin poikkeukseksi, sillä urheilu- ja liikuntaharrastamisen määrä oli vähäisempää perheissä, joissa on koettu työttömyyttä, muissa kuin ydinperheissä sekä matalasti koulutettujen vanhempien perheissä (mt. 53).

Perhe- ja kasvuolosuhteet vaikuttavat tutkimustiedon perusteella olevan yhteydessä myös nuorten kiusaamiskokemuksiin. Kouluterveyskyselyn 2017 tulosten tarkastelussa ilmenee muun muassa äidin matalan koulutusasteen ja ulkomaalaistaustan olevan yhteydessä kiusatuksi joutumisen yleisyyteen (Halme ym. 2018, 20). Koivusillan (2017, 68) havainnot kertovat myös kiusaamiseen osallistumisen olevan yleisempää niillä nuorilla, joiden vanhemmilla on alhainen koulutustaso. Nuorten perheiden ja kiusaamisen yhteyksiä tarkasteltaessa ilmenee myös, että koulukiusaamista kokeneet nuoret

kokevat muita nuoria useammin myös kotonaan henkistä ja fyysistä väkivaltaa vanhempiensa taholta (Halme ym. 2018, 21). Nämä tulokset ilmentävät Allardtin (1976) kolmijaon mukaisesti loving-ulottuvuutta nuoren hyvinvoinnissa.

Nuorisobarometrin 2012 mukaan lapsuudenkodin yhteisellä tekemisellä ja yhdessä olemisellä on monenlaisia ja kokonaisvaltaisia yhteyksiä nuoren hyvinvointiin. Perheen yhteinen tekeminen ja yhdessä vietetty aika näyttää olevan yhteydessä muun muassa nuoren kokemaan tyytyväisyyteen liittyen elämään ylipäätään, ulkonäköön, terveydentilaan ja sosiaalisiin suhteisiin. (Myllyniemi 2012, 77–78.) Nuorten kokemuksia tarkasteltaessa esille tulee, että nuoret itse kokevat parhaiden hetkien perheen arjessa olevan sellaisia, joihin liittyvät tavanomainen perheen yhdessä oleminen ja yhteinen tekeminen (Rönkä & Sallinen 2008, 55–56). Myönteisesti latautunut yhdessäolo ja yhdessä tekeminen ovat perheissä lasten ja nuorten kannalta merkityksellistä (Jokinen ym. 2013, 188).

Perheen arkeen voi kuulua monenlaisia toimintoja, joita voidaan kutsua myös perheikäytännöiksi perheikäytäntöjen sosiologian mukaan. Esille on tullut, että nuoret kokevat ihan tavallisen yhdessäolon tärkeäksi perheen kanssa (Rönkä & Sallinen 2008, 56). Rönkä, Viheriäkoski, Litsilä & Poikkeus (2002, 53) toteavat, että esimerkiksi yhteiset ruokailuhetket voivat olla nuorelle tärkeitä. Perheaterioinnin merkitystä onkin tutkittu myös useissa tutkimuksissa. Perheaterioinnilla on todettu olevan yhteyksiä muun muassa nuoren pyrkimykseen kohti terveellistä ruokavaliota, säännölliseen unirytmiiin sekä tupakoimattomuuteen (Mattila, Erkkola ja Konu 2016, 35). Perheateriointi voi myös edistää nuoren kuulumisen kokemusta perheeseen ja sen on todettu olevan osin yhteydessä positiivisesti myös nuoren mielenterveyteen (Eisenberg, Olson, Neumark-Sztainer, Story & Bearinger 2004, 796). Yhteiset ateriat voivat myös edistää myös nuoren emotionaalista hyvinvointia ja vuorovaikutusta nuoren ja vanhemman välillä (Elgar, Graig & Trites 2013, 433). Perheen yhteiset tavat ja rituaalit, kuten yhteiset ruokailuhetket, myös rakentavat keskeisesti perheen jatkuvuutta (Aapola-Kari & Vehkalahti 2000, 75) ja näin ollen ne voivat olla tärkeitä perheikäytäntöihin liittyviä toimintoja. Liitän perheen yhteisen tekemisen ja perheaterioinnin nuoren hyvinvoinnin tarkastelussa Allardtin (1976) kolmijaossa loving-ulottuvuuteen, eli kuvaamaan nuoren yhteisyyssuhteita.

Tässä tutkielmassa tarkastelen kotona koetun turvallisuuden yhteyksiä myös nuorten nukkumiseen ja koettuun virkeyteen. Näiden voidaan käsittää liittyvän nuoren hyvinvoinnin tarkastelussa Allardtin (1976) kolmijaon having-ulottuvuuteen. Perheissä tapahtuvat muutokset, kuten vanhempien ero tai taloudelliset ongelmat, voivat osaltaan vaikuttaa nuorten hyvinvointiin ja koettuun unen laatuun (Kronholm ym. 2015, 8-9). Lapsille ja nuorille kodin ongelmat ovat usein merkittävä huolenaihe, joka voi aiheuttaa myös uniongelmia (Keller & El-Sheikh 2011, 64). Nuorten unen laatuun

myönteisesti vaikuttaviksi tekijöiksi on todettu perheeltä saatu tuki ja kokemus yleisesti perheen hyvinvoinnista (Delaruelle, Dierckens, Vandendriessche, Deforche & Poppe 2021, 60). Peggy Keller ja Mona El-Sheikh (2011, 69) ovat tutkineet kouluikäisten lasten emotionaalisen turvallisuuden ja nukkumisen yhteyksiä ja todenneet turvallisuuden kokemuksen olevan myönteisesti yhteydessä lasten nukkumiseen, kun taas etenkin vanhempien välisistä ristiriidoista johtuvat turvattomuuden kokemukset ovat olleet yhteydessä nukkumisen ongelmiin.

3.3 Nuoren ja vanhemman välinen suhde

Perhesuhteet ja erityisesti nuoren suhteet omiin vanhempiinsa ovat erittäin keskeisiä turvallisuuteen liittyviä tekijöitä nuoren kasvuympäristössä (Vornanen, Törrönen & Niemelä 2009, 205). Allardtin (1976, 32–22) nelikentän mukaisesti hyvinvoinnin tarkastelussa voidaan toisistaan erottaa elintaso, joka koostuu aineettomista ja persoonattomista resursseista, joilla yksilö voi ohjata omia elinehtojaan sekä elämänlaatu, joka käsittää sosiaalisten ja itsensä toteuttamisen tarpeiden tyydyttämisen, eli inhimilliset suhteet ja niiden laadun. Tätä vasten tarkasteltuna erityisesti elämänlaatuun liitettävät inhimilliset suhteet ja niiden laatu ovat nuoren hyvinvoinnin kannalta keskeisiä. Allardt (1976, 44) myös painottaa, että yhteisyydenpuute, kuten syrjintä ja ulkopuolelle jääminen, voi aiheuttaa vakavia seuraamuksia yksilön hyvinvoinnille.

Tutkimuksissa on havaittu nuoren ja vanhemman välisellä vuorovaikutussuhteen tyylillä olevan yhteyksiä nuoren hyvinvointiin erityisesti mielenterveyden osalta. Esimerkiksi välttelevissä vanhempi-nuori-suhteissa on todettu olevan enemmän yhteyksiä nuoren masennusoireisiin ja aggressiivisuuteen kuin turvallisissa vanhempi-nuori-suhteissa kasvaneilla nuorilla. Tämä on havaittu koskettavan myös riskialttiimpia perheitä, joissa myös turvallinen vanhempi-nuori-suhde on ollut yhteydessä nuoren alhaisempaan mielenterveysongelmien ilmaantuvuuteen. (Withers, McWay & Lucier-Greer 2016, 661, 667.) Samankaltaisia tuloksia ovat saaneet myös Brianna C. Delker, Rosemary E. Bernstein ja Heidemarie K. Laurent (2018, 283), joiden mukaan vanhempien ja nuorten välinen turvallinen kiintymyssuhde jo varhaislapsuudesta alkaen on suojaava tekijä nuoren riskikäyttäytymisessä myös heikommassa sosioekonomisissa asemassa olevissa perheissä. Delker ym. (2018) ovat tutkineet 15-vuotiaiden nuorten riskikäyttäytymistä, kuten väkivaltaisuutta ja päihteiden käyttöä, sekä siihen liittyvien perhetekijöiden yhteyksiä, erityisesti varhaislapsuuden kiintymyssuhteen ja perheen taloudellisen tilanteen osalta. Nuoret, jotka olivat kasvaneet heikossa taloudellisessa asemassa olevassa perheessä ja joilla oli todettu varhaislapsuuden kiintymyssuhteessa turvattomuutta, oli huomattavasti enemmän riskikäyttäytymistä kuin turvallisessa

kiintymyssuhteessa kasvaneilla. (Mt. 283, 287, 292.) Nämä tulokset nostavat kiinnostavasti Allardtin (1976) loving-ulottuvuuden merkityksen having-ulottuvuuden rinnalle hyvinvoinnin tarkastelussa, jolloin toimivat yhteisyysuhteet näyttäytyvät ikään kuin suojaavina tekijöinä having-ulottuvuuden ollessa hauraampi.

Samoin Karjalaisen ym. (2015) tutkimuksessa ilmenee vanhemmuuden merkitys nuoren hyvinvoinnissa. He ovat todenneet vanhemman ja nuoren välisten keskusteluvaikeuksien sekä kouluasioihin liittyvän tuen puutteen olevan yhteydessä nuoren masennusoireisiin sekä tytöillä että pojilla (mt. 205). Kinnunen (2011, 102) on todennut niin ikään vanhempisuhteeseen ja perheeseen liittyvien tekijöiden olevan ennakoivasti yhteydessä nuoren mielenterveyteen. Etenkin perhe-elämään liittyvät nuoren huolet pitkällä aikavälillä olivat yhteydessä nuoren mielenterveyteen. Esimerkiksi nuoren ristiriitainen suhde vanhempiin 14-vuotiaana osoittautui riskitekijäksi myöhempään mielenterveyteen 24-vuotiaana sekä tytöillä että pojilla. (Kinnunen 2011, 102.)

Vuoden 2021 Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen kouluterveyskyselyssä tulee esille lisääntynyt nuorten kotona kokema henkinen ja fyysinen väkivalta vanhempiensa tai muiden heistä huolehtivien aikuisten taholta. Esimerkiksi henkistä väkivaltaa on kokenut hieman yli 31 % kaikista peruskoulun 8. ja 9.luokkalaisista nuorista, ja tytöistä hieman yli 42 %. Kouluterveyskyselyn mukaan myös keskusteluvaikeudet nuoren ja vanhempien välillä ovat lisääntyneet viimeisen kahden vuoden aikana. (THL 2021a.) Huomioitaessa tutkimustulokset nuoren ja vanhemman välisten vuorovaikutusongelmien yhteyksistä nuoren hyvinvointiin (esim. Karjalainen ym. 2015; Kinnunen 2011) sekä tuoreet THL:n tulokset lisääntyneistä vuorovaikutuksen ongelmista kotona ja lisääntyneestä väkivallasta (THL 2021a), voidaan vuorovaikutukseen liittyvien tekijöiden todeta olevan merkityksellisiä tarkasteltaessa nuoren turvallisuuden kokemusta kotona. Kotona koettu henkinen väkivalta on yhteydessä monin eri tavoin nuoren hyvinvointiin, kuten ahdistuneisuuteen, yksinäisyyteen, sekä uupumisasteiseen väsymykseen koulunkäynnissä (Halme ym. 2018, 38).

Nuorten omia kokemuksia tarkasteltaessa esille tulee, että nuoret kokevat vanhemmat erityisesti perushoivan tarjoajina. Vanhempien rooliin koetaan kuuluvaksi ruuanlaittaminen, muu huolenpito ja nuoren menojen rahoittaminen. Nuoret myös odottavat vanhemmiltaan ohjausta, neuvoja ja tukea. Nuorille merkittävää on myös yhdessäolo, kuten yhteiset juttelu- ja ruokailuhetket, television katselu ja vain esimerkiksi se, että vanhemmat ovat läsnä ja kotona, vaikka nuori olisikin omassa huoneessaan. Vanhempien saatavuus on nuorelle tärkeää, mutta nuoret haluavat myös omaa tilaa ja rauhaa, sillä liiallinen puuttuminen ja utelu koetaan yleensä kielteiseksi. (Rönkä, Viheräkoski, Litsilä & Poikkeus 2002, 53.) Aapola-Karin ja Vehkalahden (2020, 79) mukaan aikuistuvien nuorten

kokemuksissa lapsuudenperheeseen liittyy usein tietynlainen jännitteisyyden tila perheen yhteisöllisyyden ja tuen, sekä nuoren oman tilan, rauhan ja itsenäistymiseen liittyvien toiveiden välillä.

Rönkä ja Sallinen (2008) ovat tutkineet yläkouluikäisten nuorten perhekokemuksia. Nuorille molemmat vanhemmat ovat tärkeimpiä ihmisiä heidän elämässään, mutta äidin rooli näyttää korostuvan vahvemmin. Äidin läheisyydelle ei nuorilta ole esitetty selkeää perustetta, mutta äidin kanssa koetaan vietettävän enemmän aikaa isään verrattuna. Monet kokevat sekä äidin tuntevan heidät paremmin kuin isä ja antavan enemmän tukea ja neuvoja kuin isä. Tilastollisissa tarkasteluissa on esille tullut myös eroavaisuuksia tyttöjen ja poikien suhteissa äitiin ja isään. Isän ja tyttären välisen suhteen on havaittu olevan heikoiten toimiva perheen nuori-vanhempi-suhteista. Äidin ja tyttären suhde on useimmiten läheisin, mutta myös altis ristiriidoille. Äidin ja pojan suhde on useimmiten myös melko läheinen, mutta siinä on vähemmän ristiriitoja kuin äidin ja tyttären suhteessa. Isien ja poikien välit näyttävät pääasiassa toimivina ja mutkattomina. (Rönkä & Sallinen 2008, 46–47.)

Sukupuolen merkitystä tulee tarkastella kuitenkin moninaisemmin kuin tyttöihin ja poikiin jaotellen, sillä aikaisemmat tutkimukset (esim. Jokela, Luopa, Hyvärinen, Ruuska, Martelin & Klemetti 2020; Alanko 2012) ovat osoittaneet, että sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin kuuluvilla nuorilla on havaittu enemmän hyvinvoinnin haasteita kuin muilla nuorilla, kuten yksinäisyyttä. Vuoden 2019 kouluterveyskyselyssä ilmenee myös, että sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin kuuluvat nuoret kokevat muita nuoria yleisemmin väkivaltaa kotonaan vanhempiensa tai muiden heistä huolehtivien aikuisten taholta (Jokela ym. 2020, 24). Sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin kuuluvien nuorten (hlbtqi-nuoret) hyvinvointia moninaisesti tutkinut Katarina Alanko (2012, 21–22) on todennut hlbtqi-nuorten kokevan perheessään myös muita nuoria herkemmin ulkopuolisuuden tunteita ja haasteita perhesuhteissaan. Toisaalta Alangon (mt. 22) havaintojen mukaan nuoren ja vanhemman välinen avoimuus nuoren sukupuolisen ja seksuaalisen suuntautumisen osalta näyttää nuoren ja vanhemman suhdetta tukevana tekijänä.

Tutkimustulosten tarkastelun perusteella turvallinen kiintymyssuhde nuoren ja vanhemman välillä tukee nuoren hyvinvointia moninaisesti, mutta etenkin nuorten mielenterveyden kannalta. Turvallinen kiintymyssuhde voi olla myös suojaava tekijä muutoin epävakaisissa perheolosuhteissa. Vanhempien rooli ja merkitys nuoren hyvinvoinnin kannalta on siis erittäin tärkeä. Rönkä ja Sallinen (2008, 64) painottavat, että olennaista nuoren kehittymisen tukemisen kannalta on se, kuinka hyvin perheympäristö vastaa kehittyvän nuoren tarpeisiin. Myös Marttunen ja Kaltiala-Heino (2017, 653) muistuttavat nuoren tarvitsevan edelleen rajoja, ohjausta ja valvontaa itsenäistymispyrkimystensä

ohessa. Toisinaan vanhemmat voivat reagoida nuoren itsenäistymispyrkimykseen tavoilla, jotka vaikuttavat kielteisesti nuoren hyvinvointiin, kuten ottamalla nuoreen etäisyyttä tai jättämällä hänet oman onnensa nojaan tai koventamalla kuria. Nuoren mukaan ottaminen perheen yhteiseen päätöksentekoon, kiinnostus nuoren tekemisiä ja ajatuksia kohtaan sekä avoin kommunikaatio sen sijaan tukevat nuoren kehitystä murrosiässä. (Rönkä & Sallinen 2008, 64.) Nämä huomiot tuovat esille Allardt (1976) mukaisesti toisaalta sekä loving- että toisaalta myös being-ulottuvuuden merkityksen nuoren hyvinvointiin yhteydessä olevina ulottuvuuksina.

4 TUTKIMUSASETELMA

4.1 Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuskysymykset

Tämän pro gradu -tutkielman tarkoituksena on tutkia nuorten kotona kokema turvallisuuksiä sekä kotona koetun turvallisuuden yhteyksiä heidän hyvinvointiinsa kvantitatiivisin menetelmin. Pysin ensin tarkastelemaan niitä kotiin ja perheeseen liittyviä tekijöitä, jotka ovat yhteydessä nuorten turvallisuuden ja turvattomuuden kokemiseen kotona. Toisena kiinnostuksen kohteena on, miten kotona koettu turvallisuus on yhteydessä nuorten hyvinvoinnin eri alueisiin. Erik Allardtin (1976) hyvinvoinnin kolmijaottelu, eli elintaso (having), yhteisyyssuhteet (loving) ja itsensä toteuttaminen (being), toimii tässä tutkielmassa hyvinvoinnin tarkastelua ohjaavana teoriana. Nuoren hyvinvoinnin tarkastelussa nukkumista ja päivittäistä koettua virkeyttä käsittelevät muuttujat kuvaavat elintasoa, eli having-ulottuvuutta, nuoren ystävyysuhteiden määrä, koettu yksinäisyys sekä kiusaamiskokemukset kuvaavat yhteisyyssuhteita, eli loving-ulottuvuutta ja harrastaminen itsensä toteuttamista, eli being-ulottuvuutta.

Tutkimuskysymykset ovat seuraavat:

- 1) Mitkä kotiin ja perheeseen liittyvät tekijät ovat yhteydessä nuorten kotona kokemaan turvallisuuteen?
- 2) Millaisia yhteyksiä kotona koetulla turvallisuudella on nuorten hyvinvointiin?

4.2. Tutkimusaineisto

Tutkimuksen aineistona käytän valmista, tilastollista aineistoa. Aineistona käytetään Tampereen kaupunkiseudun nuorisokyselyä 2016 (Tampereen kaupunkiseudun nuorisopalvelu & Mäki, Elina (Lempäälän kunta)). Kyselyn ovat toteuttaneet Tampereen kaupunkiseudun nuorisopalvelut ja Elina Mäki Lempäälän kunnasta. Tutkimus on ollut osa ”Rajatonta riemua” - Tampereen kaupunkiseudun nuorisotyön kehittämishanketta 2013–2016 ja siinä kartoitettiin muun muassa tietoa yläkouluikäisten nuorten elinympäristöstä, perheestä ja hyvinvoinnista. Tutkimuksen aineisto on kerätty strukturoidulla kyselylomakkeella, joka on kohdistettu Tampereen kaupunkiseudun (Tampere ja ympäristökunnat) 7.–9.-luokkalaisille nuorille. Vastausaika on ollut tammi-helmikuussa 2016. Kysely on ollut täytettävissä sähköisenä kyselynä ja nuoret ovat vastanneet kyselyyn omissa kouluissaan koulutyön ohessa. Kyselyyn vastaaminen on ollut vapaaehtoista. Kyselylomakkeessa on

281 kysymystä ja siihen on vastannut 5462 nuorta. Aineisto on kerätty kokonaisotannalla ja vastausprosentti on ollut 52,2 %. (Tampereen kaupunkiseudun nuorisokysely 2016, koodikirja, 1–3.)

Aineisto on tallennettu jatkokäyttöä varten Yhteiskuntatieteelliseen tietoaarkistoon Ailaan. Kyseessä on siis valmis aineisto, joka on alun perin kerätty jotakin muuta tarkoitusta varten, kuin tähän pro gradu -tutkielmaan, joten tällaista valmista aineistoa voidaan kutsua sekundaariseksi aineistoksi (Heikkilä 2014, 13). Tutkimusaineiston koko on pro gradu -tutkielmaa varten riittävän suuri, sillä Vallin (2015, 23) mukaan vähintään kolminumeroinen luku on pro gradu -tutkielmalle jo melko hyvä otoskoko. Hannele Keckman-Koivuniemi ja Mari Kleemola (2006, 9) toteavat, että valmiissa, arkistoiduissa aineistoissa monet eettiset kysymykset ovat jo yleensä ratkaistu esimerkiksi anonymiteetin osalta. Arkistoiden aineiston jatkokäytössä on luonnollisesti kuitenkin huomioitava myös eettisyyteen ja luotettavuuteen liittyviä seikkoja, joita avaan tarkemmin eettisyyttä käsittelevässä luvussa.

Valmiita aineistoja saatetaan joutua muokkaamaan, yhdistelemään ja tarkistamaan, ennen kuin niitä voidaan käyttää tutkimuksessa (Heikkilä 2014, 17). Ennen analyysin tekemistä perehdyin huolellisesti aineistoon ja muuttujiin muun muassa tarkastelemalla jakaumia ja frekvenssejä. Aineiston valinnan tulisi tutkimuksen tekemisessä perustua tutkimusongelmaan (Keckmann-Koivuniemi & Kleemola 2006, 15), joten kävin myös paljon pohdintaa ja keskustelua siitä, soveltuuko tämä aineisto käytettäväksi tässä tutkimuksessa. Muuttujien tarkastelu ja niiden teoreettisiin lähtökohtiin peilaaminen kuitenkin osoitti lopulta, että aineisto on käyttökelpoinen tutkimusongelmani kannalta. Tämän jälkeen tein aineistoon tarvittavat muuttujamuunnokset, joita kuvailen seuraavissa alaluvuissa. Analyysissä käytettyjen muuttujien valintaan etsin perusteluita aikaisemmista tutkimuksista ja teoreettisista lähtökohdista. Teoreettisen viitekehyksen ja kysymyksenasettelun tuleekin ohjata sekä aineiston että tutkimusmenetelmien valintoja (Alkula, Pöntinen ja Ylöstalo 1995, 15).

4.2.1 Nuorten kotona kokemaa turvallisuutta selittävät muuttajat

Analyysin ensimmäisessä osiossa tutkin logistisella regressioanalyysillä sosiodemografisten muuttujien sekä perheikäytäntöjä kuvaavien muuttujien yhteyksiä nuorten kotona kokemaan turvallisuuteen. Logistisessa regressioanalyysissä nuorten kotona kokema turvallisuus toimii siis selitettävänä muuttujana. Selittävien muuttujien valinnan aloitin perehtymällä aineistoon tarkastelemalla kaikkia muuttujia ja valitsemalla aineistosta muuttajat, jotka kuvaavat vastaajan kotiin ja perheeseen liittyviä tekijöitä. Näihin muuttujiin perehdyin tarkemmin tarkastelemalla niitä

aikaisempaan tutkimustietoon peilaten. Lisäksi tein tässä vaiheessa myös alustavia analyyssejä, joilla pyrin varmistamaan muuttujien käyttökelpoisuutta varsinaisessa analyysissä. Esittelen kaikki nämä muuttujat taulukossa 2 ja lisäksi kerron muuttujien valinnoista perusteluineen myöhemmin tässä luvussa. Analyysissä käytetyille muuttujille tein osittain muuttujamuunnoksia muun muassa yhdistelemällä luokkia. Poistin kaikista muuttujista puuttuvat tiedot, sekä en osaa sanoa-vastaukset analyysin selkeyttämisen vuoksi. Muuttujia olen nimennyt osittain uudelleen muuttujamuunnosten vuoksi.

TAULUKKO 2. Nuorten kotona kokemaa turvallisuutta selittävät muuttujat.

Sosiodemografiset muuttujat	Perhekäytäntöjä kuvaavat muuttujat
Vastaajan sukupuoli	Onko sinua kiusattu kotona sanallisesti
Perhekokoonpano	Onko sinua kiusattu kotona fyysisesti
Kotikieli	Voitko mielestäsi vaikuttaa perheen yhteisiin asioihin
Äidin ja isän työssäkäynti	Perheen kanssa yhteinen ruokailu vähintään viikoittain
Kokemus perheen taloudellisesta tilanteesta	Ei mainittu mitään yhteistä tekemistä perheen kanssa
	Onko lähipiirissäsi aikuinen, jolle voit puhua, jos jokin huolestuttaa sinua

Sosiodemografisina muuttujina käytin vastaajan sukupuolta, perhekokoonpanoa, kotikieltä, äidin ja isän työssäkäyntiä, sekä kokemusta taloudellisesta tilanteesta. Vanhempien sosioekonomisen aseman ja perheen taloudellisen tilanteen on todettu olevan yhteydessä heidän lastensa hyvinvointiin (Ristikari ym. 2016, 12; Myllyniemi 2016, 21). Myös perhemuodolla on havaittu olevan yhteyksiä perheen ongelmiin ja lisäksi ongelmien kasautumista on erityisesti niissä perheissä, joissa puhutaan äidinkielenä jotakin muuta kuin suomea tai ruotsia (Myllyniemi 2016, 21).

Vastaajan sukupuolena olivat vaihtoehdot 1=tyttö, 2=poika, 3=muu, joten tätä muuttujaa käytin analyysissä sellaisenaan. Tulosten raportoinnissa käytän kyselylomakkeen mukaisesti näitä käsitteitä, eli tyttöjen ja poikien lisäksi käytän käsitettä ”muunsukupuoliset”, koska tässä aineistossa ei ole tarkemmin määritelty, millainen on näiden tähän ryhmään itsensä vastanneiden nuorten sukupuoli-identiteetti tai kokemus. Huomioitava on kuitenkin sensitiivisesti, että tähän ryhmään voi kuulua hyvin moninaisesti itsensä sukupuolen osalta kokevia nuoria.

Perhekokoonpanoa kuvaavan muuttujan muodostin ”keiden kanssa asut tällä hetkellä”-muuttujan pohjalta valitsemalla vastausvaihtoehdoista selected cases-toiminnolla ne vastaajat, jotka ovat maininneet asuvansa sekä äidin että isän kanssa (1=kahden vanhemman perhe), ne vastaajat, jotka ovat maininneet asuvansa vain isän tai äidin kanssa (2=yksinhuoltajaperhe) ja ne vastaajat, jotka ovat maininneet asuvansa vanhempien/vanhemman lisäksi myös isä- tai äitipuolen kanssa (3=uusperhe). Muut vastausvaihtoehdot (tyttö/poikaystävä, isovanhemmat, sisarukset, sisaruspuolet ja avoimet vastaukset) jätin pois muuttujasta analyysin selkeyttämiseksi. Tässä muuttujassa on toki huomioitava, että nuori ei välttämättä asu perinteisesti nähdyssä ydinperheessä molempien vanhempiensa kanssa, vaikka hän olisi vastannutkin asuvansa sekä äidin että isän kanssa, koska asuminen voi toteutua näissä tapauksissa myös esimerkiksi vuoroasumisen periaatteella. Aineiston koko huomioden päädyin kuitenkin siihen, että näin on mahdollista toimia. Perhekokoonpanoa kuvaavan muuttujan päädyin muodostamaan asumista kysyvän muuttujan mukaisesti, eikä perheenjäseniä tiedusteleavan muuttujan mukaisesti, koska pohdin yhdessä asumisen määrittelevän tarkemmin tutkimuksessa keskeisenä olevaa kotia, kun taas perhesuhteet voivat olla enemmänkin sosiaalisesti rakentuneita. Esimerkiksi Jokinen ym. (2013, 186) toteavat, että lapsilla perheenjäsenyyden kriteerit eivät välttämättä rakennu ”virallisten” kytkösten kautta, vaan lasten perhekäsitys voi olla usein melko joustava.

Vastaajan kotikieltä kuvaavan muuttujan luokittelin uudelleen yhdistämällä kaksi kotimaista kieltä, eli suomi ja ruotsi yhdeksi luokaksi (1=suomi ja/tai ruotsi) ja toinen vaihtoehto kuvaamaan muita kieliä. Äidin ja isän työssäkäyntiä kuvaavan muuttujan muodostin muuttujista ”käykö isäsi tällä hetkellä töissä” ja ”käykö äitisi tällä hetkellä töissä” luokittelemalla kyllä-vastaus omaksi luokakseen ja yhdistämällä muut vastausvaihtoehdot, jotka kuvaavat sitä, että vanhempi ei käy töissä (esimerkiksi työttömyyden, opiskelujen tai eläkkeen takia) omaksi luokakseen. Näin työssä käymisestä saatiin muodostettua kaksiluokkainen muuttuja analyysin selkeyttämiseksi. Nuoren kokemusta perheen taloudellisesta tilanteesta kuvaavan muuttujan muodostin muuttujasta ”mitä mieltä olet perheesi taloudellisesta tilanteesta” yhdistämällä kaksi alinta luokkaa, joissa frekvenssit jäivät melko alhaisiksi. Tällöin muuttujasta saatiin kolmeluokkainen muuttuja (1= erittäin hyvä, 2= melko hyvä, 3= jonkun verran tai paljon talousvaikeuksia).

Perhekäytäntöjä kuvaavista muuttujista analyysiin valitsin muuttujat, jotka kuvaavat, onko nuori kokenut kotona joko sanallista kiusaamista tai fyysistä kiusaamista. Nuorten emotionaalista turvallisuutta sekä perhekonflikteja käsittelevissä tutkimuksissa on havaittu perhekonfliktien heikentävän emotionaalista turvallisuuden tunnetta kotona ja tätä kautta vaikuttavan nuorten hyvinvointiin lisäämällä muun muassa mielenterveysongelmien riskiä (Cummings, Koss & Davies 2015, 503). THL:n kouluterveyskyselyn 2021 tulosten mukaan nuorten kotona kokema henkinen ja

fyysinen väkivalta, sekä keskusteluvaikeudet kotona ovat lisääntyneet viimeisen kahden vuoden aikana (THL 2021). Kotona koetun henkisen väkivallan on todettu olevan yhteydessä myös moninaisesti nuoren hyvinvointiin, kuten yksinäisyyteen, ahdistuneisuuteen ja uupumisasteiseen väsymykseen koulunkäynnissä (Halme ym. 2018, 38). Näillä kiusaamista kuvaavilla muuttujilla pyritään siis selvittämään, millaisia yhteyksiä kodin kiusaamiskokemuksilla on nuoren turvallisuuden kokemukseen. Kotona koettujen kiusaamiskokemusten voidaan katsoa kuvaavan Allardtin (1976) kolmijaon mukaista loving-ulottuvuuden merkitystä nuoren hyvinvoinnin tarkastelemisessa.

Muuttujasta, joka kuvaa nuoren kokemaa vaikutusmahdollisuutta perheen asioihin, tein kaksiluokkaisen yhdistämällä kaksi ensimmäistä (aina tai lähes aina ja useimmiten) sekä kaksi viimeistä (joskus ja en koskaan tai juuri koskaan). Vaikuttamismahdollisuuksien ymmärrän liittyvän Allardtin (1976) kolmijaottelussa being-ulottuvuuteen. Lähipiirissä olevien aikuisten lukumäärää kuvaavan muuttujan luokittelin uudelleen kolmiluokkaiseksi (1=on, enemmän kuin yksi, 2=on yksi, 3=ei ole) yhdistämällä kaksi ensimmäistä luokkaa (kyllä, useita ja kyllä, muutama). Aikaisemmat tutkimustulokset ovat osoittaneet muun muassa perheen ristiriitojen, sekä nuorten kokeman yksinäisyyden ja tuen puutteen olevan yhteydessä nuorten kotiin ja perheeseen liittyvään turvattomuuteen (Vornanen, Törrönen & Niemelä 2009, 410–411). Lasten läheisten ihmissuhteiden katsotaan myös olennaisesti vaikuttavan lasten emotionaaliseen turvallisuuteen ja hyvinvointiin (Jokinen ym. 2013, 188), joten on perusteltua tarkastella analyysissä näitä kodin ihmissuhteisiin liittyviä muuttujia. Nämä ilmentävät myös Allardtin (1976) kolmijaottelussa loving-ulottuvuutta.

Kyselylomakkeessa tiedusteltiin monivalintakysymyksellä, ”mitä seuraavista asioista teette perheen kanssa yhdessä säännöllisesti (vähintään kerran viikossa)”, jossa vastausvaihtoehtoina olivat muun muassa yhdessä liikkuminen, pelaaminen, harrastaminen, television katselu, kylässä käyminen ja ruokailu. Nämä vastausvaihtoehdot olivat aineistossa kukin omana muuttujanaan, joista analyysiin valitsin yhteistä ruokailua kuvaavan muuttujan. Perheaterioiden yhteydet lasten ja nuorten hyvinvointiin ovat tulleet esille monissa eri tutkimuksissa, muun muassa terveellisempien elintapojen edistämisen (Mattila ym. 2016, 35), perheen yhteenkuuluvuuden, vuorovaikutuksen ja emotionaalisen hyvinvoinnin osalta (Eisenberg ym. 2004, 796; Elgar ym. 2013, 433), joten koin perustelluksi keskittyä tarkastelemaan erityisesti perheen yhteistä ruokailua yhtenä selittävänä muuttujana. Lisäksi kyseisessä monivalintakysymyksessä, jossa tiedusteltiin perheen yhteistä, säännöllistä tekemistä, oli vastausvaihtoehtona ”emme tee mitään näistä säännöllisesti”. Valitsin tämän muuttujan kuvaamaan sitä, ettei nuori ole vastannut mitään annetuista monivalintakysymyksen vaihtoehdoista perheen yhteiseksi, säännölliseksi tekemiseksi. Tässä yhteydessä on merkityksellistä

huomioida, että jokin perheen yhteinen tekeminen on voinut jäädä monivalintakysymyksessä vastausvaihtoehtojen ulkopuolelle ja siitä syystä nuori on vastannut näin.

Aikaisempien tutkimusten perusteella tiedetään lapsuudenkodin yhteisen tekemisen ja olemisen positiivisista yhteyksistä nuoren hyvinvointiin moninaisesti (Myllyniemi 2012, 77) sekä esimerkiksi vanhemman ja nuoren välisen turvallisen vuorovaikutussuhteen yhteyksistä nuorten alhaisempaan mielenterveysongelmien ilmaantuvuuteen (Withers ym. 2016, 667). Vanhemman ja nuoren välisten vuorovaikutusongelmien on todettu sen sijaan olevan yhteydessä nuoren mielenterveyden ongelmiin (Karjalainen ym. 2015, 2005; Kinnunen 2011, 102). Aineiston muuttujissa ei suoranaisesti ole esimerkiksi keskusteluyhteyttä kuvaavaa muuttujaa, mutta edellä mainituilla kotona koetulla kiusaamisella, vaikutusmahdollisuuksilla, yhteisellä tekemisellä sekä lähipiirissä olevien aikuisten määrää kuvaavilla muuttujilla pyrin tavoittamaan kodin ilmapiiriin sekä vuorovaikutussuhteisiin liittyviä seikkoja. Ymmärrän perheen yhteisen tekemisen liittyvän Allardtin (1976) kolmijaottelussa yhteisyysuhteisiin, eli loving-ulottuvuuteen.

4.2.2 Kotona koetulla turvallisuudella selitettävät nuorten hyvinvointia kuvaavat muuttujat

Tarkastelin nuorten kotona kokeman turvallisuuden yhteyksiä hyvinvointiin ristiintaulukoinnilla ja khiin neliö -testillä. Ristiintaulukoinnissa selitettävänä muuttujina käytin nuoren hyvinvointia kuvaavia muuttujia (taulukko 3), joille tein tarvittavat muuttujamuunnoksen analyysia varten. Kunkin taulukossa esitetyn muuttujan yhteydessä on myös kerrottu, mitä Allardtin (1976) hyvinvoinnin kolmijaottelun mukaista hyvinvoinnin ulottuvuutta tulkitsen muuttujan edustavan.

TAULUKKO 3. Kotona koetulla turvallisuudella selitettävät nuorten hyvinvointia kuvaavat muuttujat.

Nuorten hyvinvointia kuvaavat muuttujat
Tunnetko itsesi virkeäksi päivisin (having)
Kuinka paljon nukut (having)
Harrastatko jotakin (being)
Onko sinulla ystäviä, joihin voit luottaa (loving)
Tunnetko olosi yksinäiseksi (loving)
Oletko itse kiusannut (loving)
Onko sinua kiusattu (loving)

Selittäväenä muuttujana käytin näissä analyyseissa kaksiluokkaista muuttujaa, joka kuvaa nuorten kotona kokemaa turvallisuutta. Muuttuja ”tunneko olosi kotona turvalliseksi” on aineistossa alkuperäisesti neliluokkainen muuttuja. Vastaaajista 83 % (n=4374) ilmoittaa tuntevansa olonsa kotona turvalliseksi aina, 15 % (n= 766) useimmiten, 2 % (n=93) joskus ja 1 % (n=35) ei koskaan. Kotona koettua turvallisuutta kuvaavasta muuttujasta muodostin tilastollisia testejä varten kaksiluokkaisen muuttujan, jossa on yhdistetty aina ja useimmiten omaksi luokakseen, sekä joskus ja ei koskaan omaksi luokakseen. Käytän tutkimustulosten tarkastelussa näistä kahdesta luokasta käsitteitä kotona *turvalliseksi* olonsa kokevat ja kotona *turvattomaksi* olonsa kokevat, tutkimustulosten raportoimisen selkeyttämiseksi. Huomioitavaa kuitenkin on, että turvattomaksi luokiteltuun ryhmään kuuluvat myös ne nuoret, jotka ovat ilmoittaneet kokevansa turvattomuutta ”joskus” sen lisäksi, että ryhmässä ovat myös ne nuoret, jotka ovat ilmoittaneet, etteivät koe oloaan kotona koskaan turvalliseksi. Jaottelu on siis melko kategorinen, mutta tekee tulosten raportoimisesta ja tarkastelusta selkeämpää.

Lisäksi ristiintaulukoinneissa vakioin sukupuolimuuttujan sukupuolten välisten erojen tarkastelua varten. Sukupuolimuuttujan vakioinnin perusteena olivat alustavat analyysit, joiden mukaan sukupuolten välillä ilmeni tilastollisesti merkitseviä eroavaisuuksia sekä aikaisempi tutkimustieto sukupuolen merkityksestä nuorten perhesuhteissa ja hyvinvoinnissa. Esimerkiksi vuoden 2021 Kouluterveyskyselyssä on ilmennyt tyttöjen kokevan poikia enemmän sekä henkistä että fyysistä väkivaltaa, sekä keskusteluvaikeuksia kotona (THL 2021a). Sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin kuuluvien nuorten hyvinvoinnissa on todettu aikaisempien tutkimusten perusteella ilmenevän enemmän hyvinvoinnin haasteita kuin muilla nuorilla (Jokela ym. 2020; Alanko 2012).

Aineistosta valitsin nuorten unimäärää ja päivittäistä virkeyttä kuvaavat muuttujat. Aikaisempien tutkimustulosten perusteella on havaittu muun muassa perheen ongelmien olevan yhteydessä nuorten nukkumisen haasteisiin (Kronholm ym. 2015, 8–9; Keller & El-Sheikh 2011, 64), sekä esimerkiksi nuoren ja vanhemman välisten ristiriitojen olevan yhteydessä nuoren mielenterveyden ongelmiin, kuten masennusoireisiin (Karjalainen ym. 2015, 205; Kinnunen 2011, 102). Päivittäistä virkeyttä kuvaava muuttuja ei suoranaisesti kuvaa nuoren mielenterveyttä, mutta kertonee jotakin nuoren omasta kokemuksesta oman jaksamisensa ja vireystilansa suhteen. Muuttujan ”kuinka monta tuntia nukut keskimäärin vuorokaudessa” luokittelin uudelleen kaksiluokkaiseksi muuttujaksi, jossa uuden muuttujan luokkina ovat alle 8 tuntia ja yli 8 tuntia. Esimerkiksi THL:n kouluterveyskyselyssä 2021 käytetään samankaltaista jaottelua yli ja alle kahdeksaan tuntiin (THL 2021b, 4). Muuttujaa ”tunnetko itsesi virkeäksi päivisin” käytin analyysissa sellaisenaan.

Aikaisemman tutkimustiedon mukaan nuorten kasvuolosuhteet ovat yhteydessä myös heidän vertaissuhteisiinsa. Vanhempien välisten ristiriitojen on havaittu lisäävän nuorten ystävyys-suhteissa epävakautta (Schwarz ym. 2012, 1248–1249) sekä aiheuttavan nuorille ahdistuneisuutta, joka taas voi johtaa vaikeuksiin toimia vertaissuhteissa (Weymouth ym. 2019, 1509). Lisäksi nuorten yksinäisyyden kokemusten on havaittu olevan yhteydessä perheen ristiriitoihin (Myllyniemi 2016, 19). Perheen sosioekonomisen tilanteen on havaittu olevan yhteydessä myös nuoren harrastamiseen (Halme ym. 2018, 24; Myllyniemi 2012, 54; Koivusilta 2018, 53) sekä kiusaamiskokemuksiin (Halme ym. 2018, 20; Koivusilta 2017, 68). Tutkimusaineistosta oli siis perusteltua valita ne muuttajat, joissa tarkastellaan nuorten sosiaalisia suhteita. Nuorten sosiaalisia suhteita kuvaaviksi muuttujiksi valitsin nuorten ystävien määrää, yksinäisyyden kokemuksia, sekä kiusaamiskokemuksia kuvaavat muuttajat. Lisäksi valitsin harrastamista tiedustelevan muuttujan tarkastelemaan kotona koetun turvallisuuden yhteyksiä harrastamiseen osallistumiseen.

Muuttujan ”onko sinulla ystäviä, joihin voit luottaa” luokittelin uudelleen kolmeen luokkaan (1=on, kaksi tai enemmän, 2= on, yksi, 3= ei ole), eli kaksi ensimmäistä luokkaa ”on muutama (2–3)” ja ”on useita (enemmän kuin 4)”, yhdistettiin yhdeksi luokaksi. Uudelleenluokittelun tein myös muuttujalle ”tunnetko olosi yksinäiseksi”, josta muodostin kaksi viimeistä luokkaa yhdistämällä kolmiluokkainen muuttuja (1=en koskaan tai juuri koskaan, 2= joskus tai silloin tällöin, 3=aina, lähes aina tai usein). Muuttujia yhdistettiin sekä analyysin selkeyttämiseksi ja jotta yksittäiset solufrekvenssit pysyisivät riittävän suurina khiin neliö -testin edellytyksiä varten. Lisäksi analyysissä käytin harrastamista kuvaavaa muuttujaa sellaisenaan kaksiluokkaisena kyllä/ei-muuttujana.

Tarkastelin ristiintaulukoinnilla myös koetun turvallisuuden yhteyksiä kiusaamiseen kahtalaisesti, eli sekä nuoren ilmoittamaa kiusaajana toimimista, sekä kiusatuksi tulemista. Kyselylomakkeessa kiusaamista tiedusteltiin monivalintakysymyksellä ”oletko itse kiusannut jotakuta viimeisen vuoden aikana”, josta kukin erilaisia kiusaamistapoja kuvaava vastausvaihtoehto oli alkuperäiseen aineistoon asetettu omaksi muuttujakseen. Koska kiinnostuksen kohteena ei ollut niinkään kiusaamismuodot, vaan ylipäätään kiusaamiseen osallistuminen, muodostin näistä monivalintakysymyksistä kiusaamiseen osallistumiseen kuvaavan muuttujan ”en ole kiusannut”-muuttujan kautta. Vastaa-ajista 67 % oli ilmoittanut, ettei ole kiusannut, joten näin ollen loppujen 33 % tulkittiin kiusanneen jotakuta viimeisen vuoden aikana. Kiusatuksi tulemista kuvaava muuttuja päädyttiin muodostamaan selected cases-toiminnon avulla niistä muuttujien arvoista, jotka monivalintakysymyksissä kuvasivat jollakin tavalla kiusaamiskokemuksia muualla kuin kotona (esimerkiksi sanallinen ja fyysinen kiusaaminen koulussa, koulumatkalla ja harrastuksissa, puhelimen välityksellä kiusaaminen, ulkopuolelle jättäminen ja omaisuuteen kohdistuva ilkivalta). Näin muodostetun muuttujan mukaan

kiusaamiskokemuksia viimeisen vuoden aikana vastaajista 31 % olivat kokeneet ja 69 % eivät olleet kokeneet kiusaamista. Muuttujien jakaumia tarkastelin Kouluterveyskyselyn 2019 tulosten valossa, joiden mukaan 8. ja 9. luokkalaisista nuorista 82,5 % ei ole osallistunut lainkaan kiusaamiseen ja 75,3 % eivät ole kokeneet lainkaan kiusaamista koulussa lukuvuoden aikana (THL 2021c). Tässä aineistossa sekä kiusaamiseen osallistuneiden että kiusaamista kokeneiden osuus on hieman Kouluterveyskyselyä suurempi, mutta on huomioitava, että aineistossa on mukana myös vapaa-ajalla tapahtuva kiusaaminen.

4.3 Tilastolliset analyysimenetelmät

Kerron tässä luvussa käyttämästäni aineiston analyysimenetelmistä. Analyysin ensimmäisessä osiossa tutkin logistisella regressioanalyysillä, mitkä kotiin ja perheeseen liittyvät tekijät ovat yhteydessä nuorten kotona kokemaan turvallisuuteen, joten kuvailen ensin logistista regressioanalyysia analyysimenetelmänä. Toisessa osiossa tutkin ristiintaulukoinnilla ja khiin neliö -testillä kotona koetun turvallisuuden yhteyksiä nuorten hyvinvointiin. Aineiston analyysissä käytin myös taustamuuttujia kuvailevina analyysinä frekvenssijakaumia ja ristiintaulukoiteja. Aineiston analyysin suoritin SPSS 27.0 for Windows-ohjelmistolla keväällä 2021.

4.3.1 Logistinen regressioanalyysi

Logistinen regressioanalyysi (LRA) on menetelmä, jonka avulla pyritään löytämään useiden selittäjien joukosta parhaat mahdolliset selittäjät tutkittavalle ilmiölle ja siinä tapahtuvalle vaihtelulle siinä tilanteessa, kun selitettävä muuttuja on luokiteltu muuttuja. LRA soveltuu hyvin sekä ilmiön että teorian kannalta olennaisten muuttujien vaikutusten tutkimiseen. LRA:lla voidaan tarkastella siis jo aiemmin merkittäviksi todettujen muuttujien osuutta ilmiötä selittävinä tekijöinä, sekä sitä, ovatko toiset muuttujat parempia selittämään tutkittavaa ilmiötä kuin toiset. (Metsämuuronen 2008, 114–115.) LRA:ssa selitettävä muuttuja on kategorinen, jolloin selittävien muuttujien avulla pyritään ennustamaan, miten havainnot jakautuvat selitettävän muuttujan luokkiin (Nummenmaa 2009, 332). Tässä tutkimuksessa tarkastelen siis logistisen regressioanalyysin avulla, mitkä tekijät lisäävät riskiä kuulua turvattomaksi kotona olonsa kokevien nuorten luokkaan. LRA:ssa ennustetaan aina sitä luokkaa, jolla on suurempi arvo (Jokivuori & Hietala 2007, 58), eli tässä tutkimuksessa turvallisesti olonsa kotona kokevat kuuluvat arvon 0 luokkaan ja turvattomaksi olonsa kokevat arvon 1 luokkaan.

Logistisen regressioanalyysin käytön edellytykset ovat melko lieviä (Nummenmaa 2009, 331; Metsämuuronen 2008, 115; Jokivuori & Hietala 2007, 59). Selitettävien muuttujien ei tarvitse olla

normaalisti jakautuneita, niiden ei tarvitse olla myöskään toisistaan lineaarisesti riippuvia, eikä tutkittavien ryhmien väliset varianssit tarvitse olla yhtä suuria (Metsämuuronen 2008, 115). Logististen mallien tekemisessä merkittävin oletus on, että selitettävä muuttuja on kaksi- tai useampi luokkainen, jolloin muuttuja voidaan muuttaa kaksiluokkaiseksi (Nummenmaa 2009, 332). Tässä tutkimuksessa selitettävä nuorten kotona kokemaa turvallisuutta kuvaava muuttuja oli siis perusteltua luokitella kaksiluokkaiseksi, kategoriseksi muuttujaksi LRA:n käytön kannalta.

Metsämuurosen (2008, 116) mukaan LRA sisältää jossain määrin kuitenkin myös rajoituksia. Otokoko tulee olla riittävän suuri, koska havaintojen vähyys voi johtaa siihen, ettei ryhmien välillä ole riittävästi risteäviä havaintoja. LRA on myös herkkä multikollineaarisuudelle, jonka vuoksi selittävien muuttujien välillä ei saisi olla liian suurta korrelaatiota. Lisäksi aineistossa ei saisi olla liian monta outlieria, eli muusta joukosta selvästi erottuvia havaintoja, sillä ne saattavat aiheuttaa isonkin korrelaation, vaikka todellisuudessa ei korrelaatiota olisikaan. (Mt. 17, 116–117.) Multikollineaarisuuden tarkistin Spearmannin korrelaatiokertoimella, jonka mukaan selittävien muuttujien välillä ei havaittu korkeaa korrelaatiota.

Logistisen regressioanalyysin yhteydessä on syytä tarkastella sen hyvyttä. Mallin hyvyttä voidaan arvioida muun muassa likelihood-arvoa hyödyntävällä testillä, jolla voidaan arvioida mallin selittämän varianssin osuutta. (Metsämuuronen 2008, 123.) Mallin hyvyyden indikaattoreina tässä testissä toimivat Cox & Snell- ja Nagelkerke R square -arvot, jotka vaihtelevat 0:n ja 1:n välillä. Mitä suuremman arvon testi osoittaa, sitä paremmin analyysissä selittävät muuttujat selittävät tutkittavassa muuttujassa ilmenevää vaihtelua. (Jokivuori & Hietala 2007, 67–68.) Tässä tutkimuksessa Cox & Snell R Square-arvoksi saatiin 0,055 ja Nagelkerke R Square-arvoksi 0,334. Näistä arvoista voidaan todeta, että malli selittää selitettävän muuttujan vaihtelusta välillä 5,5–33,4 %. Jokivuoren ja Hietalan mukaan (2007, 68) mallin ja aineiston välistä yhteensopivuutta voidaan tarkastella Hosmer and Lemeshow-testillä, jossa riittävän iso p-arvo (vähintään 0,05) kertoo tästä yhteensopivuudesta. Tässä tutkimuksessa logistisen regressioanalyysin yhteydessä saatu Hosmer and Lemeshow-testin p-arvo oli 0,751, joten aineiston ja mallin yhteensopivuutta ja selitysvoimaisuutta voidaan pitää hyvänä.

LRA:ssa arvioidaan myös yksittäisten selittäjien merkitystä mallin selitysteeseen. Mikäli johonkin muuttujaan liittyvä regressiokerroin poikkeaa tilastollisesti merkitsevästi nolasta, voidaan kyseistä muuttujaa pitää tilastollisesti merkitsevänä selittäjänä. Muuttujan p-arvo kertoo, onko selittäjä soveltuva malliin, jolloin p-arvon tulee olla pienempi kuin 0,05. Regressiokertoimia eli betoja, tarkastellaan $\text{Exp}(b)$ -kertoimina, jolloin niiden mittayksikkönä toimii riski eli odds. Tällöin ykköstä pienemmät arvot kuvaavat negatiivista, ykköstä suuremmat arvot positiivista yhteyttä selitettävään

muuttujaan ja ykkönen kuvaa, ettei yhteyttä ole lainkaan. Ykköstä suuremmat arvot siis kuvaavat kasvavaa riskiä. (Nummenmaa 2009, 339–340.) LRA:a tehtäessä selittävien muuttujien yksi luokka valitaan referenssiryhmäksi, eli vertailutasoksi, johon muuttujan muita luokkia analyysissä verrataan (Jokivuori & Hietala 2007, 62).

4.3.2 Ristiintaulukointi ja khiin neliö-testi

Ristiintaulukoinnilla on mahdollista tarkastella kahden luokitellun muuttujan yhteyttä toisiinsa. Muuttujat esitetään samassa taulukossa siten, että muuttujista toinen sijoittuu sarakkeille ja toinen riveille. Solufrekvensseistä on tällöin mahdollista tarkastella mainituin ominaisuuksien varustettujen yksilöiden esiintyvyyttä aineistossa. (Heikkilä 2014, 198.) Ristiintaulukoinnin yhteydessä on myös pohdittava, voiko asioiden yhteys johtua myös jostakin kolmannesta tekijästä, jolloin voidaan käyttää elaboraatiota. Tällöin aluksi kahden muuttujan välisen yhteisvaihtelun tarkastelun jälkeen elaboroidaan, eli vakioidaan kolmas muuttuja, jolloin yhteisvaihtelua tarkastellaan myös tämän kolmannen muuttujan luokissa erikseen. (Alkula ym. 1994, 200.) Tässä tutkimuksessa käytetään ristiintaulukointien yhteydessä osittain sukupuoli-muuttujan elaborointia, jotta voidaan tarkastella, ovatko tarkasteltavat ilmiöt riippuvaisia myös vastaajan sukupuolesta.

Ristiintaulukoinnin yhteydessä selvitetään usein myös, onko muuttujien välillä riippuvuutta. Tähän käytetään X^2 -riippumattomuustestiä, eli khiin neliö-testiä. Khiin neliö-testiin liittyy joitakin vaatimuksia, jotta sen edellytykset pysyvät voimassa, kuten odotettujen frekvenssien arvojen säilyminen riittävän suurina. Khiin neliö-testin yhteydessä tarkastellaan p-arvoa, jonka perusteella johtopäätökset muuttujien välisestä yhteydestä tehdään. (Heikkilä 2014, 200–201.)

Merkitsevyystaso, eli p-arvo, kertoo siitä, kuinka suuri riski on sille, että saatu ero tai riippuvuus on sattumasta johtuvaa. Sillä mitataan, kuinka luotettava tehty johtopäätös on tilastollisesti, eli toisin sanoen sitä, kuinka todennäköistä tehdä virheellinen johtopäätös. Yleisesti käytetyt merkitsevyystasot ovat 0,05 (5%), jolloin tulos on tilastollisesti melkein merkitsevä, 0,01 (1%), jolloin tulos on tilastollisesti merkitsevä ja 0,001 (0,1%), jolloin tulosta voidaan pitää tilastollisesti erittäin merkitsevä. Tulosten raportoinnissa merkitsevyystasojen ilmaisuissa käytetään myös tähtisymboleita, joissa kolme tähteä kuvaa tilastollisesti erittäin merkitsevää, kaksi tähteä tilastollisesti merkitsevää ja yksi tähti melkein merkitsevää yhteyttä. (Heikkilä 2014, 184–185.) Tässä tutkimuksessa käytetään myös näitä merkitsevyystasoja sekä ristiintaulukointien että LRA:n yhteydessä.

4.4 Eettiset kysymykset

Ihmistieteissä merkittävin lähtökohta tutkimuseettisille normeille on ihmisen kunnioittamista ilmentävät arvot, joihin lukeutuvat tutkittavien itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen, vahingoittamisen välttäminen ja yksityisyyden ja tietosuojan turvaaminen (Kuula 2011, 60–61). Lasten ja nuorten tutkimuksessa voidaan karkeasti hahmottaa kaksi suuntausta, miten tutkija kohtaa tutkimuskohteensa. Voidaan puhua suorista ja epäsuorista tutkimusmenetelmistä. Epäsuorassa kohtaamisessa keskeisessä asemassa ovat lasten ja nuorten kohtaamisen sijaan tietojen kohtaaminen, eli aineistojen keruun, tulkitsemisen ja käyttämisen eettisyys. (Kallio 2010, 163.) Tässä tutkielmassa keskeisiä eettisiä seikkoja on huomioida valmiin aineiston käyttöön liittyvät eettiset kysymykset, joihin lukeutuvat erityisesti tämä edellä kuvattu epäsuora kohtaaminen sekä tietosuoja ja luottamuksellisuus.

Eettisesti keskeisin haaste arkistoinnin ja aineistojen jatkokäytön osalta ovat tietosuojaan ja luottamuksellisuuteen liittyvät seikat. Tutkimusaineiston luottamuksellisuuden säilyttäminen koskettaakin sekä aineiston keränneitä että arkistoitua aineistoa käyttäviä tutkijoita. Yksityisyyden kunnioittaminen ja tutkittavien tunnistamattomuus ovat yhteiskuntatieteissä hyvin keskeinen eettinen periaate (Kuula 2010, 214, 225.) Tässä tutkielmassa tutkimukseen osallistuneiden nuorten henkilöllisyydet tai muut tunnistettavuuteen liittyvät seikat eivät ole tutkijan tiedossa, eikä niitä näin ollen tule esille myöskään tutkimuksen raportoinnissa. Tutkimuksessa päädyin rajaamaan myös pois esimerkiksi tutkimukseen osallistuneiden nuorten asuinpaikkakunnat, enkä tehnyt erottelua myöskään kaupunki- tai maaseutukuntien välille. Kvantitatiivisessa tutkimuksessa luottamuksellisuuteen sisältyy myös oletus siitä, ettei tuloksia esitetä liian pienistä ryhmistä (Alkula ym. 1994, 295). Tämän vuoksi aineiston analyysissä tehtiin tarvittavia muuttujamuunnoksia, jotta yksittäiset frekvenssit eivät jääneet liian pieniksi, jotta myös tämänkaltaiset tunnistettavuuteen liittyvät seikat saatiin minimoitua. Merkittävä huomio käytettäessä valmiita aineistoja, on myös tuoda esille tutkimusaineiston alkuperä tutkimuksen raportoinnissa (Kuula 2010, 231) sekä ilmoittaa yhteiskuntatieteelliselle tietoarkistolle aineiston jatkokäytöstä, joka koskettaa myös pro gradu -tutkielmia (Keckmann-Koivuniemi & Kleemola 2006, 35).

Vaikka aineiston keruuseen liittyvät eettiset seikat ovat arkistoidussa aineistossa valmiiksi ratkaistu, on kuitenkin tärkeää huomioida, että tämä tutkimus koskee alaikäisiä nuoria. Suomessa ei alaikäisten tutkimukseen osallistumiseen ole yleispätevää lainsäädäntöä, kuka voi päättää alaikäisen tutkimukseen osallistumisesta, mutta yleisesti lähtökohtana on osallistumisen vapaaehtoisuus (Nieminen 2010, 33, 35). Tampereen kaupunkiseudun nuorisokyselyssä 2016 on tuotu esille tämä

tutkimukseen osallistumisen vapaaehtoisuus, sekä nuorten huoltajien informoiminen tutkimuksesta saatekirjeen muodossa (Tampereen kaupunkiseudun nuorisokysely 2016, koodikirja).

Arkistoidut aineistot ovat aina kerätty jotakin muuta tarkoitusta varten, eikä niissä käytetyt käsitteet ja mittarit aina ole toivotunlaisia ja lisäksi muuttujien luokitukset voivat aiheuttaa haasteita tutkimusongelman ratkaisemiseen. Toisaalta valmiin aineiston jatkokäyttäjää kohtaa samanlaisia tutkimuksellisia haasteita kuin uuden aineiston kerännytkin tutkija. Ongelmat eivät kuitenkaan tarkoita, että tutkimusaineisto olisi välttämättä käyttökelpoton. (Keckmann-Koivuniemi & Kleemola 2006, 15, 25.) Merkittävää on arvioida aineiston käyttökelpoisuutta sekä sen sisäisen että ulkoisen luotettavuuden osalta. Keskeistä on pohtia, kuinka hyvin aineiston tiedot kuvaavat juuri niitä asioita, joita niiden on tarkoituksenmukaista kuvata. (Alkula ym. 1994, 52.) Huomioita tulee kiinnittää myös aineiston edustavuuteen suhteessa perusjoukkoon (Keckmann-Koivuniemi & Kleemola 2006, 28). On myös huomioitava, että valmiiden aineistojen käytössä nähdään olevan paljon myös hyötyjä, kuten tieteen avoimuus, sekä sosiaaliset ja taloudelliset näkökulmat (Kuula 2010, 214–216; Keckmann-Koivuniemi & Kleemola 2006, 8). Esimerkiksi itse yksittäisenä pro gradu -tutkielman tekijänä en olisi todennäköisesti saanut kerättyä näin laajaa aineistoa.

Pohdin tutkimuksen alkuvaiheessa paljon näitä kysymyksiä, esimerkiksi onko aineisto soveltuva pro gradu -tutkielmaani. Tukeuduin näissä arvioinneissa hyvin pitkälle teoriaan, jonka myötä sain vahvistusta sille, että aineistossa on sellaisia tietoja, joiden avulla pystyn tarkastelemaan tutkimusongelmaani, eli nuorten kotona kokemaan turvallisuutta, siihen liittyviä yhteyksiä ja sen yhteyksiä nuoren hyvinvointiin. Pyrin myös huomioimaan aineistoon liittyvät haasteet, kuten esimerkiksi nuorten kotona kokemaan turvallisuutta tiedustelevan muuttujan vinouman, sekä turvallisuuden käsitteen monitulkinnallisuuden. Tarkastelin myös aineiston vastaajien jakaumaa esimerkiksi iän ja sukupuolen osalta, joiden totesin olevan lähellä perusjoukkoa.

Kvantitatiivista tutkimusta saatetaan syyttää sen teoriaköyhästä empirismistä, mutta pelkkä määrällisten menetelmien käyttäminen ei kuitenkaan edusta vain sitä näkemystä, että mittaamalla voitaisiin saada objektiivista tai yleispätevää tietoa inhimillisestä tai yhteiskunnallisesta todellisuudesta. Onkin keskeistä huomioida, että tilastot ovat aina tuotettuja, eivätkä suoraan peilaa tutkittavaa maailmaa. (Myllyniemi 2018, 123.) Näihin kritiikkeihin viitaten olen kokenut hyödyllisenä perehtyä sekä nuorisotutkimuksen että perhetutkimuksen piirteisiin myös tutkimuksen luotettavuuden ja eettisyyden näkökulmasta, sillä ne ovat laajentaneet omaa ymmärrystäni ilmiöiden ja käsitteiden monimuotoisesta tarkastelusta, vaikka tilastollinen tutkimus voikin tuoda omat rajoitteensa moninaiseen tarkasteluun. Tämä muistuttaa myös siitä, että tutkimustuloksiin tulee

suhtautu kriittisesti ja ymmärtää, että ne kertovat nimenomaan tilastollista tietoa tutkittavasta aiheesta, eikä niiden avulla voi, eikä ole tarkoituksenmukaistakaan tavoittaa nuorten omaa kokemusmaailmaa subjektiivisesti. Olen tutkimuksen toteutuksessa myös tukeutunut runsaasti aikaisempaan tutkimustietoon tutkittavista ilmiöstä ja pyrkinyt perustelemaan tutkimusmenetelmälliset valintani teorian avulla. Valmis aineisto toi osaltaan rajoitteita esimerkiksi nuorten perheiden ja kotien tulkintaan. Tarkastelen näitä näkökulmia tarkemmin tutkimuksen luotettavuutta käsittelevässä luvussa.

Kvantitatiivinen tutkimus saa toisinaan kritiikkiä myös siitä, että siinä tutkija toimii liian etäällä tutkittavista, eikä näin ollen tutkittavien näkemykset ja toimintaan liittyvät intentiot tule esille (Alkula ym. 1995, 69). Kuula (2011, 136) toteaa, että tutkimuksessa voi olla tutkittavalle myös arkaluontoisia asioita, joiden määrittelemisen ulkopuolelta arkaluontoiseksi ei ole välttämättä edes tarkoituksenmukaista. Pohdin tässä pro gradu -tutkielmassa kodin ja perheen, sekä siihen sisältyvän turvallisuuden tai turvattomuuden olevan itsessään melko sensitiivinen aihe. Tutkimusaineistossa käsitellään myös kysymyksiä, jotka ovat voineet tutkimukseen osallistuvista nuorista tuntua arkaluontoisilta. Esimerkiksi kysymykset koskien kotona tapahtuvaa kiusaamista voivat kuvata jopa kotona tapahtuvaa ja koettua väkivaltaa. Koin tutkijana kuitenkin tämän pro gradu -tutkielman tekemisen aikana myös monenlaisia tunteita, vaikka tarkastelinkin ilmiötä tilastollisesti ja objektiivisesti. Tuloksissa esille tulleet nuorten turvattomuuden kokemukset kotona ja niihin yhteydessä olevat tekijät saivat minut pohtimaan useaan kertaan niitä turvallisuutta rakentavia elementtejä, joita vaille lapset ja nuoret voivat kodeissaan ja perheissään jäädä. Erityisesti pohdin myös niitä nuoria, jotka ovat vastanneet, etteivät koe kotona koskaan oloaan turvalliseksi.

Kvantitatiivisessa tutkimuksessa tulosten raportoimiseen on myös erityisesti kiinnitettävä huomiota ja myös tähän liittyvät tutkijan omat arvovalinnat esimerkiksi siitä, kuinka paljon tulkintaa jätetään lukijalla ja missä määrin tuloksia peilataan ennako-oletuksiin (Myllyniemi 2018, 143). Tutkimuksen tulokset olen päättänyt raportoidaan sellaisenaan ja teen tarkastelun aikaisempaan tutkimukseen johtopäätösten yhteydessä. Tulokset siis kertovat siitä, mitä tässä tutkimuksessa, tällä aineistolla ja näillä tutkijan taidoilla saatiin selville tutkittavasta ilmiöstä. Olen pyrkinyt myös raportoimaan sekä tutkimustulokset että tutkimuksen toteutuksen mahdollisimman tarkasti ja avoimesti tutkimuksen luotettavuuden ja eettisyyden kannalta.

5 TULOKSET

Tässä luvussa kerron tutkimuksen tuloksista. Aluksi kuvailen taustamuuttujia ja tarkastelen nuorten kotona kokemaa turvallisuutta eri taustamuuttujien mukaan. Tämän jälkeen kerron kotona koettuun turvallisuuteen yhteydessä olevista tekijöistä logistisen regressioanalyysin tulosten perusteella. Viimeisenä tarkastelen nuorten kotona kokeman turvallisuuden yhteyksiä eri hyvinvoinnin alueisiin, kuten uneen ja virkeyteen, ystävyysuhteisiin, yksinäisyyteen ja kiusaamiskokemuksiin.

5.1 Taustamuuttujien kuvailu

Aineiston vastaajat (N= 5462) ovat 7.–9.luokkalaisia nuoria, joista 34 % on 7. luokkalaisia, 30 % 8-luokkalaisia ja 36 % 9-luokkalaisia, eli vastaajien iät ovat normaalisti jakautuneet yläkouluikäisiin nuoriin. Vastaajista 48 % on tyttöjä, 48 % poikia ja 3 % ilmoittaa sukupuolekseen muun.¹ Uudelleen luokitellun perhekokoonpanoa kuvaavan muuttujan mukaan vastaajista kahden vanhemman perheissä asuu 71 %, yhden vanhemman perheessä 15 % ja uusperheessä 13 %. Kotikielekseen suurin osa vastaajista ilmoittaa suomen ja/tai ruotsin (92 %) ja alle kymmenes vastaajista puhuu kotikielensä jotakin muuta kieltä (8 %).

Nuorten kotona kokema turvallisuus sukupuolen, perhekokoonpanon ja kotikielen mukaan esitetään taulukossa 4. Taulukosta voidaan havaita, että muun sukupuolisten osuus (22 %) on huomattavasti suurempi turvattomaksi olonsa kotona tuntevien ryhmässä verrattuna tyttöihin (3 %) ja poikiin (1 %). Tyttöjen osuus on myös hieman suurempi kuin poikien osuus. Lisäksi pieniä eroja on havaittavissa sekä perhekokoonpanon ja kotikielen osalta. Näiden mukaan hieman enemmän kotona turvattomaksi olonsa kokevia on yhden vanhemman perheissä ja uusperheissä, joskin perhemuodon kohdalla erot ovat erittäin pieniä, sekä kotikielensä jotakin muuta kuin suomea tai ruotsia puhuvien perheissä. Taulukossa esitettävien muuttujien lisäksi ristiintaulukoinnin tulokset osoittavat, että niillä nuorilla on hieman enemmän turvattomuuden kokemuksia, joiden vanhemmat eivät käy töissä. Esimerkiksi turvallisesti kotona olonsa kokevista nuorista 98 % ilmoittaa isän käyvän töissä, kun taas turvattomaksi olonsa kokevien nuorten ryhmästä 94 % ilmoittaa isän käyvän töissä. Erot osoittautuivat tilastollisesti erittäin merkitseviksi jokaisen muuttujan kohdalla ($p < 0,001$).

---

¹ Desimaalilukujen pyöristämisten vuoksi osissa tuloksissa kokonaisprosenttiluku saattaa olla 99 % tai 101 %

TAULUKKO 4. Nuorten kotona kokema turvallisuus sukupuolen, perhekoonpanon ja kotikielen mukaan (%).

	Kokee olonsa turvalliseksi kotona aina tai useimmiten (n=5089, 98 %)	Kokee olonsa turvalliseksi kotona joskus tai ei koskaan (n=127, 2 %)
Sukupuoli		
Tyttö (n=2542)	97	3
Poika (n=2537)	99	1
Muu (n=137)	78	22
Perhekoonpano		
ydinperhe (n=3699)	98	2
yksinhuoltajaperhe (n=787)	97	3
uusperhe (n=680)	96	4
Kotikieli		
suomi ja/tai ruotsi (n=4767)	98	2
muu kieli (n=407)	93	7

5.2 Nuorten kotona kokemaan turvallisuuteen yhteydessä olevat tekijät

Sosiodemografisten tekijöiden ja perhekäytäntöjen yhteyksiä nuoren kotona kokemaan turvallisuuteen tutkin logistisella regressioanalyysillä, jonka tulokset esitetään taulukossa 5. Koska tässä yhteydessä logistisella regressioanalyysillä pyritään löytämään selittäviä tekijöitä, jotka ovat yhteydessä heikentävästi turvallisuuden kokemiseen, eli toisin sanoen turvattomuuteen, käytän tässä kohtaa tulosten raportoimisessa turvattomuuden käsitettä.

Voimakkaimmin nuoren kotona kokemaa turvattomuutta lisääviä tekijöitä ovat läheisen aikuisen puuttuminen tai vähyys, sekä kotona koettu sanallinen ja fyysinen kiusaaminen. Sukupuolten väliset erot tulevat myös esille, sillä tytöillä ja muunsukupuolisilla on enemmän turvattomuuden kokemuksia kuin pojilla. Lisäksi nuoren kokemus heikoista vaikuttamismahdollisuuksista perheen yhteisiin asioihin, kokemus perheen heikosta taloudellisesta tilanteesta, sekä yhteisten viikoittaisten ruokailuhetkien ja ylipäätään perheen yhteisen tekemisen puuttuminen näyttävät lisäävän riskiä kokea kotona turvattomuutta.

TAULUKKO 5. Sosiodemografisten tekijöiden ja perhekäytäntöjen yhteydet kotona koettuun turvattomuuteen logistisen regressioanalyysin mukaan.

Muuttuja		N	p	OR
Sukupuoli	Poika	1974		1
	Tyttö	1996	,001	2,719***
	Muu	61	,002	5,792**
Kokemus perheen taloudellisesta tilanteesta	Erittäin hyvä	1254		1
	Melko hyvä	2243	,814	1,096
	Jonkun verran tai paljon talousvaikeuksia	534	,042	2,325*
Onko sinua kiusattu kotona	Ei, sanallisesti	3857		1
	On, sanallisesti	174	,002	3,285**
	Ei, fyysisesti	3956		1
	On, fyysisesti	75	,011	3,338*
Voitko mielestäsi vaikuttaa perheen yhteisiin asioihin	Aina tai useimmiten	2796		1
	Joskus tai en juuri koskaan	1235	,003	2,361**
Onko lähipiirissäsi aikuinen, jolle voit puhua	On, enemmän kuin yksi	3698		1
	On, yksi	187	,002	3,238**
	Ei ole	146	,000	6,547***
Ruokaileminen perheen kanssa yhdessä säännöllisesti (viikoittain)	Mainittu viikoittainen ruokailu	3140		1
	Ei mainittu viikoittaista ruokailua	891	,007	2,263**
Perheen kanssa yhdessä tekeminen säännöllisesti (viikoittain)	Mainittu jokin viikoittainen yhdessä tekeminen	3836		1
	Ei mainittu mitään viikoittaista yhdessä tekemistä	195	,039	2,099*

Voimakkaimmin riskiä kokea kotona turvattomuutta näyttää lisäävän läheisen aikuisen puuttuminen tai vähyys. Vastaajista 5 % ilmoittaa, että hänellä on lähipiirissä yksi aikuinen, jolle voi jutella ja niin ikään 5 % ilmoittaa, ettei hänellä ole yhtään tällaista aikuista lähipiirissään. Etenkin aikuisen puuttuminen kokonaan on tilastollisesti erittäin merkitsevästi yhteydessä turvattomuuteen kotona ($p=0.000$) ja se näyttää lisäävän riskiä turvattomuuden kokemiseen yli kuusinkertaisesti.

Kiusaamiskokemukset kotona näyttäytyvät myös turvattomuuden riskiä lisäävänä tekijänä. Sanallista kiusaamista kotona on kokenut vastaajista 5 % ja fyysistä 3 %. Sanallinen kiusaaminen on tilastollisesti merkitsevästi ($p<0,002$) ja fyysinen kiusaaminen tilastollisesti melkein merkitsevästi ($p<0,011$) yhteydessä turvattomuuteen. On huomioitava, että tässä yhteydessä ei tule esille, kenen taholta nuori kiusaamista kotona kokee tai tarkemmin, millaisesta kiusaamisesta kotona on kysymys.

Sukupuolella näyttäisi olevan merkitystä kotona koetun turvattomuuden kokemuksen yleisyyteen. Referenssiluokkana käytettiin poikia, joihin nähden tytöillä turvattomuuden kokemukset ovat noin kaksi kertaa yleisempiä ($p=0,001$) ja muunsukupuolisilla nuorilla yli viisi kertaa yleisempiä ($p=0,002$).

Nuoren kokemat heikot vaikutusmahdollisuudet perheen yhteisiin asioihin näyttävät lisäävän myös riskiä kokea turvattomuutta kotona. Niillä nuorilla, jotka kokevat, että voivat vaikuttaa perheen yhteisiin asioihin joskus tai ei koskaan, on noin kaksinkertainen riski kokea kotona turvattomuutta ($p=0,003$). Vastaajista noin kolmannes (33 %) kokee voivansa vaikuttaa perheen yhteisiin asioihin joskus tai ei koskaan, joten tarkastellessa ilmiön yleisyyttä tässä aineistossa, voidaan puhua verrattain suuresta ryhmästä.

Myös kokemus perheen taloudellisesta tilanteesta osoittautuu tuloksissa turvattomuuteen yhteydessä olevaksi tekijäksi melkein merkitsevästi ($p=0,042$). Melko paljon tai paljon talousvaikeuksia kotona kokevat nuoret kokevat myös turvattomuutta kaksi kertaa yleisemmin kuin erittäin tai melko hyväksi kodin taloudellisen tilanteen kokevat nuoret. Melko paljon tai paljon talousvaikeuksia kotona kokevia nuoria on 15 % vastaajista. On syytä huomioida, että kodin taloudellinen tilanne on tässä aineistossa nuoren omiin kokemuksiin perustuva arvio.

Perheen yhteisen tekemisen merkitys tuli myös tuloksissa esille. Viikoittaisen yhteisen ruokailuhetken puuttuminen näyttää olevan tilastollisesti merkitsevästi yhteydessä kotona koettuun turvattomuuteen lisäten hieman yli kaksinkertaisesti riskiä kokea kotona turvattomuutta ($p=0,007$). Yhteisen tekemisen puute ylipäätään on myös turvattomuuteen yhteydessä tilastollisesti melkein merkitsevästi ($p=0,039$) lisäten noin kaksinkertaisesti riskiä kokea kotona turvattomuutta. Nuorista

27 % ilmoittaa, että kotona ei ole viikoittaista yhteistä ruokailuhetkeä. Yhteisen ruokailuhetken puuttuminen koskettaa siis hieman yli neljännestä vastaajista. Nuorista 6 % ovat ilmoittaneet, etteivät tee perheen kanssa mitään kyselyssä tiedustelluista toiminnoista yhdessä säännöllisesti (vähintään viikoittain).

Lisäksi logistisessa regressioanalyysissä oli mukana myös muita muuttujia, mutta näillä ei ollut tilastollisesti merkitsevään yhteyttä kotona koettuun turvallisuuteen. Näitä muuttujia olivat perhekokoonpano, perheen kotikieli, sekä äidin ja isän työssäkäynti. Ristiintaulukoinnissa myös näillä tekijöillä ilmeni olevan tilastollisesti erittäin merkitsevä yhteys turvattomuuden kokemuksiin, tosin prosentuaalisten erojen ollessa melko pieniä. Tarkasteltaessa eri tekijöiden yhteisvaikutuksia logistisella regressioanalyysillä, nämä tekijät eivät osoittautuneet kuitenkaan tilastollisesti merkitseviksi.

5.3 Nuorten kotona kokeman turvallisuuden ja turvattomuuden yhteydet hyvinvointiin

Tarkastelin nuorten kotona kokeman turvallisuuden ja turvattomuuden yhteyksiä hyvinvointiin ristiintaulukoinnilla ja khiin neliö-testillä. Selittävänä muuttujana käytin kaksiluokkaista turvallisuutta kuvaavaa muuttujaa, eli selitettäviä ilmiötä tarkastelin näiden kahden ryhmän, turvalliseksi kotona olonsa kokevien nuorten ja turvattomaksi kotona olonsa kokevien nuorten, mukaisesti. Osassa ristiintaulukoinneista myös elaboroin, eli vakioin sukupuoli-muuttujan, mikäli khiin neliö-testin edellytykset pysyivät vakionnin seurauksena voimassa. Sukupuolten välillä tuloksissa ilmeneekin eroavaisuuksia, ja erityisesti muunsukupuolisten nuorten kokemat haasteet näyttäytyvät tuloksissa merkittävästi.

5.3.1 Uni ja virkeys

Kotona koettu turvallisuus ja turvattomuus näyttää olevan tilastollisesti erittäin merkitsevästi yhteydessä ($p < 0,001$) nuoren ilmoittamaan vuorokausittaiseen unimäärään (taulukko 6). Kaikista vastaajista ($n=4920$) turvalliseksi olonsa kotona kokevista nuorista 65 % ilmoittaa nukkuvansa vuorokaudessa yli 8 tuntia, kun taas turvattomaksi olonsa tuntevista nuorista yli 8 tuntia nukkuvien osuus on 32 %. Erot turvalliseksi ja turvattomaksi kokevien ryhmien välillä tuli tilastollisesti erittäin merkitsevästi esille sekä tyttöjen että poikien kohdalla. Muunsukupuolisten nuorten kohdalla ero näiden kahden ryhmän välillä oli tilastollisesti melkein merkitsevä ($p=0,030$). Muunsukupuolisilla nuorilla yöunien määrä näyttäytyikin kautta linjan alhaisimpana. Turvalliseksi kotona olonsa

kokevista muunsukupuolisista nuorista 45 % nukkuu vuorokaudessa yli 8 tuntia ja turvattomaksi olonsa kokevista yli 8 tuntia nukkuu vain 21 %.

TAULUKKO 6. Vuorokautinen unimäärä kotona koetun turvallisuuden ja sukupuolen mukaan (%).

	Kuinka paljon nukut vuorokaudessa keskimäärin	Tunnetko olosi kotona turvalliseksi	
		Aina tai useimmiten (n=4850)	Joskus tai en koskaan (n=119)
Kaikki*** (n=4920)	alle 8 tuntia yli 8 tuntia	35 65	68 32
Tyttö*** (n=2426)	alle 8 tuntia yli 8 tuntia	39 61	65 35
Poika*** (n=2374)	alle 8 tuntia yli 8 tuntia	30 70	64 36
Muu* (n=120)	alle 8 tuntia yli 8 tuntia	55 45	79 21

Nuorten päivittäistä virkeyttä tarkasteltaessa kotona turvalliseksi ja turvattomaksi olonsa kokevien ryhmissä voidaan havaita, että turvattomaksi olonsa kokevat nuoret kokevat myös itsensä vähiten virkeiksi. Turvalliseksi kotona olonsa tuntevista nuorista 6 % ilmoittaa, ettei koe koskaan tai juuri koskaan oloaan virkeäksi päivittäin, kun taas turvattomaksi kotona olonsa kokevista nuorista 42 % ei koe koskaan tai juuri koskaan oloaan virkeäksi päivittäin. Huomattavasti heikoimmaksi päivittäisen virkeytensä kokevat muunsukupuoliset nuoret, joilla on kotona turvattomuuden kokemuksia. Heistä peräti 76 % kokee, ettei koe oloaan päivittäin virkeäksi koskaan tai juuri koskaan. Kotona koettu turvattomuus näyttää vaikuttavan myös poikia enemmän tyttöihin, mikäli tarkastellaan aina tai lähes aina olonsa virkeäksi kokevien nuorten esiintyvyyksiä turvattomien ryhmässä. Turvattomaksi kotona olonsa kokevista tytöistä vain 13 % kokee olonsa virkeäksi aina tai lähes aina, kun taas poikien osuus on tästä lähes puolet, eli 24 %. Tulokset ovat kaikissa sukupuoliryhmissä myös tilastollisesti erittäin merkitseviä ($p < 0,001$). Tulokset kuvataan kootusti taulukossa 7.

TAULUKKO 7. Nuorten kokema päivittäinen virkeys kotona koetun turvallisuuden ja sukupuolen mukaan (%).

	Tunnetko itsesi virkeäksi päivittäin	Tunnetko olosi kotona turvalliseksi	
		Aina tai useimmiten (n=4850)	Joskus tai en koskaan (n=119)
Kaikki*** (n=4946)	aina tai lähes aina silloin tällöin en juuri koskaan/ en koskaan	39 55 6	14 44 42
Tyttö*** (n=2442)	aina tai lähes aina silloin tällöin en juuri koskaan/ en koskaan	35 58 7	13 55 33
Poika*** (n=2390)	aina tai lähes aina silloin tällöin en juuri koskaan/ en koskaan	42 53 5	24 48 29
Muu*** (n=114)	aina tai lähes aina silloin tällöin en juuri koskaan/ en koskaan	36 48 16	12 12 76

5.3.2 Sosiaaliset suhteet ja vapaa-aika

Kotona koetun turvallisuuden ja turvattomuuden yhteyksiä nuorten sosiaalisiin suhteisiin ja vapaa-aikaan tarkastelin ystävyys-suhteiden määrää, koettua yksinäisyyttä, harrastamista ja kiusaamista kuvaavien muuttujien avulla. Yleisesti tuloksissa on havaittavissa, että kotona koetulla turvallisuudella ja turvattomuudella on yhteyksiä myös nuorten sosiaalisiin suhteisiin. On merkittävää huomioida tuloksia tarkastellessa, että yksittäisenä muuttujana turvallisuuden tai turvattomuuden kokemus ei selittäne näitä yhteyksiä, vaan esimerkiksi koettu turvattomuus rakentuu erilaisista tekijöistä, jotka voivat indikoida moninaisesti nuoren hyvinvointiin liittyviä haasteita.

Esimerkiksi nuorten harrastaminen näyttäytyy yleisempänä kotona turvalliseksi olonsa kokevien nuorten keskuudessa kuin turvattomaksi kokevien, ja tulos on myös tilastollisesti erittäin merkitsevä.

Nuorten harrastamista tarkastelin ilman sukupuoli-muuttujan vakiointia, jotta khiin neliö-testin edellytykset pysyivät voimassa. Kotona olonsa turvalliseksi kokevista nuorista (n=4839) 81 % ilmoittaa harrastavansa jotakin ja turvattomaksi olonsa kokevista nuorista (n=102) harrastavien osuus on 67 %. Pelkällä turvallisuuden ja turvattomuuden kokemuksella harrastamisen yleisyyden selittämiseen on kuitenkin suhtauduttava kriittisesti, mutta turvallisuuden ja turvattomuuden kokemukset kotona voivat ilmentää niitä tekijöitä, jotka muutoinkin voivat olla lisäävästi tai laskevasti yhteydessä nuorten harrastamisaktiivisuuteen.

Ystävyysuhteiden määrässä ja nuorten kokemassa yksinäisyydessä ilmeni niin ikään tilastollisesti merkitseviä eroja turvalliseksi ja turvattomaksi olonsa kokevien nuorten ryhmissä. Ystävyysuhteita tarkastelin ilman sukupuoli-muuttujan vakiointia, koska khiin neliö-testin edellytykset eivät pysyneet voimassa sukupuoli-muuttujan vakioimisen kanssa. Turvalliseksi kotona olonsa kokevista nuorista 94 %:lla on vähintään kaksi luotettavaa ystävää, 4 %:lla on yksi ja 2 %:lla ei ole lainkaan tällaista ystävää. Turvattomaksi olonsa kokevien ryhmässä 65 %:lla on vähintään kaksi luotettavaa ystävää, 13 %:lla yksi ja 23 % ilmoittaa, ettei hänellä ole lainkaan luotettavia ystäviä.

Nuorten yksinäisyyden kokemuksia tarkasteltaessa ilmenee, että yksinäisyyden kokemuksia on huomattavasti enemmän niillä nuorilla, jotka kokevat myös olonsa turvattomaksi kotona (taulukko 8). Kaikista nuorista turvattomaksi kotona olonsa kokevista lähes puolet (48%) tuntee olonsa yksinäiseksi aina tai silloin tällöin, kun taas turvalliseksi kotona olonsa kokevista nuorista vastaava osuus on 6 %. Sukupuolten mukaan tarkasteltaessa tulee esille, että pojilla yksinäisyyden kokemukset ovat vähäisimpiä sekä turvalliseksi että turvattomaksi kokevien nuorten ryhmissä. Erityisen paljon yksinäisyyden kokemuksia on muunsukupuolisilla nuorilla, jotka kokevat myös olonsa turvattomaksi kotona. Heistä peräti 82 % kokee olonsa aina tai usein yksinäiseksi. Yhteydet turvallisuuden ja turvattomuuden kokemusten ja koetun yksinäisyyden välillä ovat myös tilastollisesti merkitseviä kaikkien sukupuolten kohdalla ($p < 0,001$).

TAULUKKO 8. Nuorten kokema yksinäisyys sukupuolen ja kotona koetun turvallisuuden mukaan (%).

	Tunnetko olosi yksinäiseksi	Tunnetko olosi kotona turvalliseksi	
		Aina tai useimmiten (n=4850)	Joskus tai en koskaan (n=119)
Kaikki*** (n=4923)	en (juuri) koskaan silloin tällöin aina tai usein	60 34 6	16 36 48
Tyttö*** (n=2435)	en (juuri) koskaan silloin tällöin aina tai usein	50 41 9	14 44 42
Poika*** (n=2373)	en (juuri) koskaan silloin tällöin aina tai usein	69 27 4	27 53 21
Muu*** (n=115)	en (juuri) koskaan silloin tällöin aina tai usein	51 31 18	15 4 82

Kotona koetun turvallisuuden ja turvattomuuden yhteydet nuorten kiusaamiskokemuksiin tulivat myös esille tuloksissa. Tulokset kiusaamiseen osallistumisesta että kiusatuksi tulemisesta esitetään alapuolella taulukossa 9. Kaikkien nuorten kohdalla osallistuminen kiusaamiseen näyttää olevan yleisempää turvattomaksi kotona olonsa kokevien nuorten ryhmässä (55 %) kuin turvalliseksi kokevien (31 %). Sukupuolten välisiä eroja tarkasteltaessa tulee esille, että erityisesti pojilla koettu turvattomuus kotona on yhteydessä kiusaamiseen osallistumiseen. Turvattomaksi kotona olonsa kokevista pojista 70 % ilmoittaa itse kiusanneensa, kun taas turvalliseksi olonsa kokevien ryhmässä kiusaamiseen osallistuneiden poikien osuus on tästä lähes puolet (37 %). Myös tyttöjen kohdalla on eroavaisuuksia turvalliseksi ja turvattomaksi kotona olonsa kokevien ryhmien välillä, eli kiusaamiseen osallistuminen on yleisempää kotona turvattomaksi olonsa kokevat nuorten ryhmässä. Nämä yhteydet ovat myös tilastollisesti erittäin merkitseviä ($p < 0,001$). Muunsukupuolisten nuorten kohdalla kiusaamiseen osallistumisessa ei ole turvalliseksi ja turvattomaksi olonsa kokevien ryhmässä eroavaisuuksia.

TAULUKKO 9. Kiusaamiskokemukset kotona koetun turvallisuuden ja sukupuolen mukaan (%).

	Oletko kiusannut viimeisen vuoden aikana?	Tunnetko olosi kotona turvalliseksi	
		Aina tai useimmiten (n=4850)	Joskus tai en koskaan (n=119)
Kaikki*** (n=5216)	En ole kiusannut	69	45
	Olen kiusannut	31	55
Tyttö*** (n=2542)	En ole kiusannut	76	56
	Olen kiusannut	24	44
Poika*** (n=2573)	En ole kiusannut	63	30
	Olen kiusannut	37	70
Muu (n=115)	En ole kiusannut	32	33
	Olen kiusannut	68	67
	Onko sinua kiusattu viimeisen vuoden aikana?		
Kaikki*** (n=5216)	Ei ole kiusattu	70	31
	On kiusattu	30	69
Tyttö*** (n=2542)	Ei ole kiusattu	70	39
	On kiusattu	30	61
Poika*** (n=2537)	Ei ole kiusattu	71	30
	On kiusattu	29	70
Muu** (n=137)	Ei ole kiusattu	39	13
	On kiusattu	61	87

Myös nuorten kokemaa itseensä kohdistuvaa kiusaamista on selvästi enemmän olonsa kotona turvattomaksi kokevien nuorten ryhmässä. Kaikkien nuorten kohdalla turvalliseksi olonsa kokevista nuorista 30 % ilmoittaa kokeneensa kiusaamista viimeisen vuoden aikana, kun taas turvattomaksi olonsa kokevista nuorista kiusaamista on kokenut 69 %. Eniten kiusaamista ovat kokeneet muunsukupuoliset nuoret, jotka myös kokevat olonsa kotona turvattomaksi (78 %). Muunsukupuolisilla nuorilla on puolta enemmän kiusaamiskokemuksia myös turvalliseksi kotona olonsa kokevien nuorten ryhmässä (61 %) kuin vastaavaan ryhmään kuuluvilla tytöillä ja pojilla. Turvattomuutta kotona kokevilla pojilla (70 %) on myös tyttöjä (61 %) hieman enemmän kiusaamisen kokemuksia. Kotona koettu turvallisuus ja turvattomuus ovat myös tilastollisesti erittäin

merkitsevästi yhteydessä kiusaamiskokemuksiin tarkasteltaessa näiden kahden ryhmän välisiä eroja sekä kaikkien nuorten, että tyttöjen ja poikien kohdalla ($p < 0,001$). Muunsukupuolisten nuorten kohdalla tulos on myös tilastollisesti merkitsevä ($p = 0,008$).

6 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Tässä luvussa kokoan yhteen keskeisimmät tutkimustulokset, vastaan tutkimuskysymyksiin ja teen niiden pohjalta johtopäätöksiä. Tarkoituksena tässä pro gradu -tutkielmassa oli tutkia, mitkä tekijät ovat yhteydessä nuorten kotona kokemaan turvallisuuteen ja millaisia yhteyksiä kotona koetulla turvallisuudella on nuorten hyvinvointiin. Erik Allardtin (1976) hyvinvointiteoria toimii kehyksenä tulosten tarkastelemiselle ja tulkinnalle. Allardt (mt. 38) määrittelee yksilön hyvinvointiin ja tarpeentyydytykseen liittyvän kolme perusluokkaa, joita ovat elintaso (having), yhteisyyssuhteet (loving) ja itsensä toteuttamisen muodot (being). Tarkastelen tuloksia erityisesti näiden kolmen hyvinvoinnin ulottuvuuden kautta. Johtopäätösten jälkeen pohdin tutkielman luotettavuutta ja sen merkitystä tutkimuskentällä. Päätän tutkielman pohtimalla mahdollisia jatkotutkimusaiheita.

6.1 Nuorten kotona kokema turvallisuus rakentuu vuorovaikutussuhteissa

Vastaan tässä luvussa ensimmäiseen tutkimuskysymykseen, eli siihen, mitkä kotiin ja perheeseen liittyvät tekijät ovat yhteydessä nuorten kotona kokemaan turvallisuuteen. Merkittävimmäksi tekijäksi kotona koetussa turvallisuudessa ilmenee tulosten perusteella läheisen ja luotettavan aikuisen merkitys. Voimakkaimmin turvattomuuden kokemuksiin yhteydessä oleva tekijä on läheisen aikuisen puuttuminen kokonaan. Allardtin (1976) hyvinvointiteorian valossa yhteisyyssuhteet (loving) vaikuttavat olevan näin ollen erityisen keskeisiä tekijöitä turvallisuuden kokemuksen rakentumisessa.

Läheisen aikuisen merkitystä nuoren turvallisuuden kokemuksen rakentumisessa voidaan tarkastella myös emotionaalisen turvallisuuden teorian kautta, jossa keskeistä on ymmärrys lapsen ja vanhemman välisestä turvallisesta kiintymyssuhteesta (Davies & Cummings 1994, 389), vaikka on huomioitava, että läheistä, luotettavaa aikuista voi edustaa nuoren elämässä myös muu henkilö, kuin oma vanhempi. Lasten välittömässä ympäristössä olevat läheiset ihmissuhteet ovat kuitenkin merkittävä emotionaalista turvallisuutta ja hyvinvointia ylläpitävä ja tuottava tekijä (Jokinen ym. 2013, 188), mikä ilmenee myös tämän tutkimuksen tuloksissa. Vornasen, Törrösen ja Niemelän (2009, 410–411) mukaan kotiin, perheeseen ja perhesuhteisiin liittyvä nuorten kokema turvattomuus voi liittyä erityisesti perheenjäsenten välisiin ristiriitoihin, kotona koettuun yksinäisyyteen ja tuen puutteeseen. Nämä havainnot tukevat myös tämän tutkielman tuloksia.

Kotona koettu sekä sanallinen että fyysinen kiusaaminen näyttäytyvät myös koettuun turvallisuuden kokemukseen yhteydessä olevina tekijöinä lisäten nuoren kokemusta turvattomuudesta kotona.

Tutkimustuloksena tämä ilmentää niin ikään kodin vuorovaikutussuhteiden, eli Allardtin (1976) kolmijaottelun mukaan tarkasteltuna loving-ulottuvuuden merkitystä turvallisuuteen vaikuttavana tekijänä, vaikka pimentoon jääkin, millaisista ja keiden välisistä kiusaamiskokemuksista on kysymys. Lasten perhesuhteissa tapahtuvia konflikteja tutkineet Notko ja Sevón (2018, 83) ovat todenneet konfliktien tapahtuvan erilaisilla tasoilla ja vaihtelevan kevyistä, ohimenevistä tilanteista pitkäkestoisempiin ja myös tunnetasolla raskaisiin tiloihin. Ristiriitatilanteet perheessä voivat tuottaa lapsille kaksijakoisia tunnekokemuksia ja myös uhata emotionaalista turvallisuutta (Notko & Sevón 2018, 85). THL:n kouluterveyskyselyssä 2021 huomattava tulos on ollut erityisesti tyttöjen kokeman henkisen väkivallan lisääntyminen kotona (THL 2021a), mikä tekee tästä ilmiöstä myös ajankohtaisen. Tämän tutkielman tulosten perusteella olisikin merkityksellistä huomioida kodin vuorovaikutussuhteet syvällisellä tasolla ja erityisesti erilaisten konfliktien vaikutus nuoren turvallisuuden kokemukseen ja hyvinvointiin.

Nuoren kokemat vaikuttamismahdollisuudet perheen yhteisiin asioihin ilmenevät niin ikään kotona koettuun turvallisuuteen yhteydessä olevaksi tekijäksi. Tässä voisi katsoa tulevan esille osittain myös being-ulottuvuuden, jonka osatekijöihin yksilön arvostaminen persoonana lukeutuu ja jossa yhtenä kysymyksenä nähdään, pystyykö yksilö vaikuttamaan itse omaan elämäänsä ja toimintaansa (Allardt 1976, 47, 49). Tämä tulos saattaa kuvastaa myös iän merkitystä perheinstituutioissa, koska ikä määrittelee voimakkaasti esimerkiksi perheen valtasuhteita sekä laajemminkin sukupolvien välisiä suhteita (Ruoppila 2014, 103).

Vaikka perheen nähdään tavallisesti edustavan turvaa ja jatkuvuutta, voi perhe tuottaa myös turvattomuutta (Kraav & Lahikainen 2000, 95), mikä käy ilmi myös tämän tutkielman tuloksissa. Kraav ja Lahikainen (2000, 93) esittävät perheen turvattomuuden tarkastelemiseen perheen näkemisen vuorovaikutuksen yksikkönä, joka tulee hyvin esille myös tässä tutkimuksessa. Nuoren kokemusta turvattomasta olosta kotona lisäävät tekijät liittyvät voimakkaimmin juuri vuorovaikutukseen, joka tuo esille myös Allardtin (1976) loving-ulottuvuuden hyvinvoinnissa merkittäväksi alueeksi. Myös Allardt (mt. 150) muistuttaa, että perhe voi olla tukea antava, mutta perheyksikkö ei merkitse kaikille yksilöille samaa, vaan siihen voi liittyä myös kielteisiä kokemuksia. Tämä tuo näkyväksi myös muun muassa Notkon ja Sevónin (2008, 17) mukaan perhesuhteisiin liitettyä ambivalenttia, eli jännitteistä luonnetta. Murrosikään liitettävät nuoren itsenäistymispyrkimykset (Marttunen & Kaltiala-Heino 2017, 653) sekä Connidisin ja McMullinin (2002, 565) näkemys perhesuhteisiin jännitteitä luovista liikkumisvapauden ja toimijuuden tavoitteluista erilaisista hierarkkisista asemista käsin kuvastaa toisaalta hyvin myös sitä, millaisia jännitteitä ja neuvotteluja murrosikäisten perheissä voi olla. Myös Pirskanen ja Kallinen (2018, 243)

kuvaavat erityisesti vanhemman ja lapsen välisen suhteen edustavan konfiguraatiota, johon liittyy usein sekä jännitteitä, että konflikteja myös yhteisymmärryksen lisäksi.

Sukupuolten väliset erot tulevat esille myös tässä tutkimuksessa. Pojilla ilmenee vähiten turvattomuuden kokemuksia, kun taas tytöt ja etenkin muun sukupuoliset nuoret kokevat huomattavasti herkemmin kotona turvattomuutta. Muunsukupuolisten nuorten riski kokea kotona turvattomuutta näyttäytyy yli viisinkertaisena poikiin verrattuna regressioanalyysin tuloksissa, ja myös turvallisuuden ja hyvinvoinnin yhteyksien tarkastelussa he edustavat joukkoa, jossa esiintyy kautta linjan eniten erilaisia hyvinvoinnin haasteita. Tulokset ovat tältä osin samansuuntaisia aikaisemman tutkimustiedon kanssa, jonka mukaan sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin kuuluvilla nuorilla ilmenee enemmän hyvinvoinnin ongelmia kuin muilla nuorilla (esim. Jokela ym. 2020; Alanko 2012). Esimerkiksi sukupuolivähemmistöihin kuuluvilla nuorilla on huomattavasti enemmän väkivallan kokemuksia kotona aikuisten taholta kuin muilla (Jokela ym. 2020, 24). Tämän tutkimuksen tulokset osoittavat myös, että sukupuolivähemmistöihin kuuluvien nuorten hyvinvoinnin kysymyksiin tulisi kiinnittää erityistä huomiota myös perhekontekstissa.

Tutkimustuloksissa ilmenee myös perheen yhteisen tekemisen merkitys turvallisuuteen yhteydessä olevana tekijänä. Aikaisemmissa tutkimuksissa on todettu, että nuorille perheen kanssa vietetty aivan tavallinen yhdessäolo on tärkeää (Rönkä & Sallinen 2008, 56; Rönkä ym. 2002, 53) ja perheen yhteisesti vietetyn ajan ja tekemisen linkittyvän nuoren hyvinvointiin monin eri tavoin ja kokonaisvaltaisesti (Myllyniemi 2012, 77). Myös Jokinen ym. (2013, 197) muistuttavat ylipäätään yhteisen tekemisen ja myönteisesti latautuneen yhdessäolon olevan merkittävää kaikenlaisissa perhesuhteissa. Perhekäytäntöjen sosiologiassa voidaan ymmärtää perheiden tavanomaisten yhteisten toimintojen vaikuttavan tavalla tai toisella perheenjäseniin (Jokinen 2014b, 184). Lisäksi Kraav ja Lahikainen (2000, 95) tuovat esille, että perheen jokapäiväinen elämä ja vapaa-aika on yhteydessä perheen ihmissuhteisiin ja osaltaan myös turvallisuuden eri muotoihin. Perheen yhteisen tekemisen voidaan käsittää liittyvän myös Allardtin (1976) kolmijaottelussa yhteisyssuhteisiin, eli loving-*ulottuvuuteen*.

Perheaterioinnin merkitys lasten ja nuorten hyvinvoinnille on osoitettu useissa aikaisemmissa tutkimuksissa, joten tätä tarkasteltiin omana muuttujanaan analyysissa. Perheen yhteisten ruokailuhetkien on todettu olevan yhteydessä muun muassa nuoren perheeseen kuulumisen kokemukseen ja mielenterveyteen (Eisenberg ym. 2004, 796), nuoren emotionaaliseen hyvinvointiin ja vuorovaikutukseen vanhempien kanssa (Elgar ym. 2013, 433) sekä säännölliseen unirytmiiin ja tupakoimattomuuteen (Mattila ym. 2016, 35). Perheateriointi osoittautui myös tämän tutkimuksen

tuloksissa nuoren turvallisuuden kokemukseen yhteydessä olevaksi tekijäksi lisäten nuoren turvallisuuden kokemusta perheessä. Tämä vahvistaa käsitystä siitä, että perheen yhteiset ruokailuhetket perheikäntönä voivat olla merkityksellisiä nuoren hyvinvoinnin kannalta. Aikaisemmat tutkimustulokset, kuten Eisenbergin ym. (2004, 796) esille tuoma perheeseen kuulumisen kokemus sekä Elgarin ym. (2013, 433) toteama nuoren ja vanhemman välisen vuorovaikutuksen tukeminen viittaavat perheateriointien merkitykseen erityisesti perheen vuorovaikutusta edistävänä tekijänä, jolla on myös laajemmin yhteyksiä nuoren hyvinvointiin. Perheen yhteiset tavat ja rituaalit mukaan lukien perheateriat ovat keskeisiä perheen jatkuvuutta rakentavia tekijöitä (Aapola-Kari & Vehkalahti 2020, 75), kun taas jatkuvuus itsessään liitetään usein perheen turvallisuuteen (Kraav & Lahikainen 2000, 93). Tämän tutkielman tuloksia tarkasteltaessa voikin pohtia, että perheen yhteiset aterioinnit tai niiden puuttuminen saattavat olla tekijöitä, jotka ilmentävät laajemminkin perheen vuorovaikutuksen ja hyvinvoinnin tilaa, mutta osoittavat myös niiden yhteyden nuoren turvallisuuden kokemukseen perheessä.

Nuoren kokemus perheen taloudellisesta tilanteesta osoittautuu myös yhdeksi turvallisuuteen yhteydessä olevaksi tekijäksi. Lasten ja nuorten hyvinvoinnin on havaittu olevan yhteydessä heidän vanhempensa koulutukseen ja perheen taloudelliseen tilanteeseen (Ristikari ym. 2016, 97) ja erityisesti matalan koulutustason viittaavan usein perheessä esiintyvään työttömyyteen ja sitä kautta pitkäkestoisiin taloudellisiin ongelmiin, jotka saattavat olla yhteydessä myös perheen haasteisiin (Myllyniemi 2016, 21). Koivusilta (2017, 35) on havainnut myös perheen alhaisen varallisuuden sekä vanhempien alhaisen koulutustason olevan yhteydessä nuorten yleisempään turvattomuuden kokemiseen kotona. Vaikka näitä perheen taloudellisen tilanteen ja nuoren hyvinvoinnin välisiä yhteyksiä on todettu useissa tutkimuksissa ja osaltaan myös tämän tutkielman tulokset ovat samansuuntaisia, on merkityksellistä huomioda myös niitä tutkimustuloksia, jotka vahvistavat käsitystä perheen turvallisuuden merkityksestä myös sosioekonomisesti heikossa asemassa olevissa perheissä. Esimerkiksi turvallisissa vanhempi-nuori-suhteissa kasvaneilla nuorilla on todettu vähemmän mielenterveyden haasteita myös riskialttiissa perheissä (Withers, McWay & Lucier-Greer 2016, 661, 667) ja vanhemman ja nuoren välisen turvallisen kiintymyssuhteen olevan suojaava tekijä myös heikommissa sosioekonomisissa asemassa olevissa perheissä (Delker, Bernstein & Laurent 2018, 283). Tämä palauttaa tarkastelun toisaalta jälleen loving-ulottuvuuden merkitykseen.

Allardt (1976, 67, 70) näkee yksilöiden toimivan erilaisilla areenoilla omien resurssiensa mukaan ja näihin areenoiden olevan kytköksissä yhteiskunnallisiin tekijöihin. Yksityiselämä, eli perhe edustaa yhtä tärkeää areenaa (mt. 67). Vaikka tässä tutkielmassa nuoren perheen ja kodin tarkastelua tehdään kohdentuen lähinnä perheeseen itsessään, on merkityksellistä Allardtin (mt.) näkemyksen mukaisesti

huomioida yhteiskunnan vaikutus perheen ympärillä. Esimerkiksi perheen taloudellinen tilanne ja sosioekonominen asema ei ole irrallinen, vaan erityisesti yhteiskuntaan ja sen rakenteellisiin seikkoihin liittyvä asia. Allardt (mt. 67) tarkastelee hyvinvointia myös tarpeiden kautta ja nämä tarpeet määrittyvät pitkälti juuri rakenteellisesti, eli ihmisellä on tietty asema yhteiskunnan materiaalisessa, taloudellisessa ja ekologisessa rakenteessa. Perhe vastaa erityisesti lasten ja nuorten taloudellisesta elintasosta (Kraav & Lahikainen 2000, 98), joten perhettä voidaan tarkastella Allardtin (1967) teorian mukaisesti myös nuoren elämän areenana omine resursseineen ja johon yhteiskunta ympärillä vaikuttaa. Huomioitavaa on toki myös se, että taloudellinen ja sosioekonominen asema ja tilanne on vain yksi näkökulma perheen resurssien tarkasteluun.

6.2 Kotona koettu turvallisuus on yhteydessä nuoren hyvinvointiin moninaisesti

Edellisessä aluvuossa vastasin ensimmäiseen tutkimuskysymykseen, eli siihen, mitkä tekijät ovat yhteydessä nuorten kotona kokemaan turvallisuuteen. Tulosten mukaan erityisesti läheisten aikuisten vähyys tai puuttuminen, sekä kotona tapahtuva kiusaaminen ovat yhteydessä nuoren kotona kokemaan turvattomuuteen. Näiden lisäksi myös perheen yhteisen tekemisen ja perheateriointien vähyys, nuoren kokema vaikutusmahdollisuuksien puute, sekä nuoren kokemus perheen heikosta taloudellisesta tilanteesta osoittautuivat turvattomuuteen yhteydessä oleviksi tekijöiksi. Tutkimustulosten tarkastelussa Allardtin (1976) kolmijaottelussa erityisesti yhteisyysuhteet, eli loving-ulottuvuus osoittautuu merkitykselliseksi tekijäksi nuorten kotona kokemassa turvallisuudessa. Käsittelen tässä aluvuossa toista tutkimuskysymystä, eli sitä, miten nuorten kotona kokema turvallisuus on yhteydessä nuorten hyvinvointiin.

Tutkielman tulosten perusteella kotona koetun turvallisuuden ja turvattomuuden kokemukset ovat yhteydessä nuoren hyvinvoinnin eri alueisiin. Niillä nuorilla, jotka kuuluvat aineistossa turvattomaksi olonsa kokevien ryhmään, on enemmän haasteita hyvinvoinnissaan kuin turvalliseksi olonsa kokevilla nuorilla. Tulosten tarkastelussa on merkityksellistä tiedostaa, että välttämättä turvallisuuden tai turvattomuuden kokemus itsessään ei selitä eroavaisuuksia nuoren hyvinvoinnissa, vaan tämä muuttuja pikemminkin ilmentää niitä kodin ja perheen tekijöitä, jotka tässä aineistossa tulevat esille tämän turvallisuuden kokemusta tiedustelevan muuttujan välityksellä. Tässä luvussa käyn läpi keskeisimmät tulokset nuorten hyvinvoinnin osalta ja pohdin niiden suhdetta aikaisempaan tutkimustietoon. Hyödynnän tulosten yhteen vetämisessä Erik Allardtin (1976) hyvinvointiteoriaa ja sen kolmea hyvinvoinnin ulottuvuutta.

6.2.1 Elintaso (having)

Tässä tutkielmassa tarkastellun unen määrän sekä päivittäisen virkeyden voidaan käsittää kuuluvan having-ulottuvuuteen nuoren hyvinvoinnissa. Tuloksissa ilmenee, että unen määrä sekä kokemus päivittäisestä virkeydestään ovat huomattavasti alhaisemmat niillä nuorilla, jotka kokevat olonsa kotona turvattomaksi verrattuna turvalliseksi olonsa kotona kokeviin nuoriin. Uneen liittyvissä tutkimuksissa onkin aikaisemmin todettu esimerkiksi perheen ongelmien aiheuttavan lapsille ja nuorille uniongelmia (Kronholm ym. 2015, 8–9; Keller & El-Sheikh 2011, 64) ja toisaalta taas perheen tuen ja kokemuksen perheen hyvinvoinnista vaikuttavan myönteisesti nuorten uneen (Delaruelle ym. 2021, 60). Havainto on siis hyvin samansuuntainen aikaisempien tutkimustulosten kanssa ja viittaa siihen, että kotona ja perheessä koettu turvallisuus ja turvattomuus ovat yhteydessä myös nuoren unen määrään sekä koettuun virkeytyyn.

Päivittäinen koettu virkeys itsessään voi olla monitulkinnallinen ja tässä tutkielmassa jää määrittämättä tarkemmin, millaisiin virkeyden kokemuksiin tällä viitataan. Nuoren mielenterveyden ja esimerkiksi masennusoireiden näkökulmasta on kuitenkin todettu, että esimerkiksi nuoren ja vanhemman väliset ristiriidat ja keskusteluvaikeudet ovat yhteydessä nuoren mielenterveysongelmiin (Karjalainen ym. 2015, 205; Kinnunen 2011, 102). Tästä näkökulmasta tarkasteltuna tulokset voivat viitata näin ollen siihen, että kotona koettu turvattomuus ja siihen liittyvät tekijät aiheuttavat erityisesti psyykkistä kuormitusta nuorelle. Kansainvälisissä emotionaalista turvallisuutta, perheen epävakautta ja nuorten hyvinvointia käsittelevissä tutkimuksissa on niin ikään todennettu heikon emotionaalisen turvallisuuden olevan yhteydessä muun muassa nuoren masentuneisuuteen, ahdistuneisuuteen ja käytösongelmiin (Cummings, Koss & Davies 2015, 503) sekä nuoren itsetuntoon (Merkas 2013, 47). Nuorten kotona kokeman henkisen väkivallan on myös todettu olevan yhteydessä uupumisasteiseen väsymykseen koulunkäynnissä (Halme ym. 2018, 38). Tämän tutkielman tulokset ovat siis samansuuntaisia aikaisempien tutkimusten kanssa, eli kertovat kodin ongelmien olevan yhteydessä nuoren hyvinvoinnin ja jaksamisen haasteisiin.

6.2.2 Yhteisyssuhteet (loving)

Tämän tutkielman tuloksissa Allardtin (1976) hyvinvointiteorian mukaan tarkasteltuna yhteisyssuhteet, eli loving- ulottuvuus näyttäytyy nuoren hyvinvoinnissa merkityksellisenä. Tuloksissa ilmenee kotona koetun turvallisuuden yhteydet nuoren sosiaaliin suhteisiin niin ystävyysuhteiden määrän, yksinäisyyden kokemisen kuin kiusaamiskokemusten kautta. Emotionaalisen turvallisuuden näkökulmasta tarkasteltuna on osoitettu, että lasten emotionaalinen

turvallisuus on merkittävästi yhteydessä sekä lasten tunne-elämään että käyttäytymiseen (Cummings & Miller-Graff 2015, 208). Perheen epävakauden ja esimerkiksi vanhempien välisten konfliktien on todettu lisäävän myös nuoren epävakautta ja vaikeuksia toimia vertaissuhteissa (Schwarz ym. 2012, 1248-1249; Weymouth ym. 2019, 1509). Osaltaan myös tämän tutkielman tuloksissa tulee esille kodin turvattomuuden yhteydet nuoren vertaissuhteiden haasteisiin. Nämä tulokset ilmentävät myös yhteisyyssuhteiden, eli loving-ulottuvuuden merkitystä hyvin keskeisesti nuoren hyvinvoinnissa ja sitä, miten kotona koettu turvallisuus on yhteydessä tähän hyvinvoinnin ulottuvuuteen.

Turvattomaksi kotona olonsa kokevien nuorten yksinäisyyden kokemukset sekä ystävien puute ovat erittäin huomionarvoisia verrattuna olonsa turvalliseksi kokeviin nuoriin. Nuorisobarometrissa 2015 nuorten yksinäisyyden kokemusten on havaittu olevan yhteydessä muun muassa perheen vakaviin ristiriitoihin (Myllyniemi 2016, 19) ja Kestilä ym. (2016, 130) toteavat yksinäisyyden kokemusten nuorena aikuisenakin liittyvän vahvimmin juuri lapsuudenperheen ihmissuhdeongelmiin. Tämän tutkielman tulos nuorten kotona kokeman turvattomuuden sekä yksinäisyyden välillä näyttää siis yhtenevältä myös aikaisempien havaintojen kanssa. Nuoruusiän yhdeksi tärkeimmäksi kehitystehtäväksi nähdään irtaantumisen lapsuudenperheestä (Nurmi 2008, 256; Marttunen & Kaltiala-Heino 2017, 656), jolloin myös nuoren vertaissuhteiden merkitys korostuu (Marttunen & Kaltiala-Heino 2017, 653). Koska vertaissuhteiden on todettu olevan nuorille erittäin tärkeitä (Korkiamäki & Ellonen 2010, 18), on tältä osin huolestuttavaa, että kodin turvattomuus osoittautuu olevan näin vahvasti yhteydessä myös nuoren vertaissuhteisiin.

Sukupuolten väliset erot näyttäytyivät tämän muuttujan kohdalla myös tilastollisesti merkitsevinä ja erityisen paljon yksinäisyyden kokemuksia on muunsukupuolisilla olonsa kotona turvattomaksi kokevilla nuorilla, joista peräti 82 % kokee olonsa aina tai usein yksinäiseksi. Jokelan ym. (2020, 49) mukaan kouluterveyskyselyssä 2019 sukupuolivähemmistöön kuuluvista 8. ja 9. luokkalaisista 28 % koki itsensä yksinäiseksi, joten tätä vasten tarkasteltuna näihin tuloksiin tulee suhtautua tässä tutkielmassa tietyllä kriittisyydellä huomattavan korkeiden esiintyvyyksien vuoksi. Toisaalta tulokset kertovat samansuuntaisista havainnoista kuin aikaisemmissa tutkimuksissa, eli sukupuolivähemmistöihin kuuluvien nuorten kasautuvista hyvinvoinnin haasteista, joita muun muassa Jokela ym. (2020) ja Alanko (2012) ovat todenneet. Myös Alangon (2012, 21–22) huomio siitä, että nuoren ja vanhempien välinen avoimuus, sekä läheisiltä ihmisiltä saatu läheisyys, tuki ja palaute ovat sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin kuuluville nuorille tärkeitä, on yhtenevä tämän tutkielman havaintojen kanssa, että turvalliseksi kotona olonsa kokevat muunsukupuoliset nuoret kokevat huomattavasti vähemmän esimerkiksi yksinäisyyttä kuin turvattomaksi olonsa kokevat muunsukupuoliset nuoret. Myös tyttöjen ja poikien yksinäisyyden kokemukset ovat huomattavasti

yleisempiä turvattomaksi olonsa kokevissa nuorissa, joten näistä tuloksista voidaan päätellä kodin turvattomuuden lisäävän myös nuorten yksinäisyyden kokemuksen riskiä, sekä toisaalta turvallisuuden kokemuksen olevan suojaava tekijä.

Keskeinen havainto tuloksissa nuorten vertaissuhteiden kannalta on myös kotona koetun turvallisuuden ja turvattomuuden yhteydet nuoren kiusaamiskokemuksiin, sillä sekä kiusaamiseen osallistumista sekä kiusaamisen kohteena olemista on huomattavasti enemmän turvattomaksi olonsa kokevilla nuorilla. Kiusaamisen kohdalla erityisesti kiusaamiseen osallistumisessa turvattomaksi kotona olonsa kokevien poikien osuus korostuu tyttöihin verrattuna. Tämän tutkielman tuloksissa poikien hyvinvoinnin haasteet tulevatkin selvimmin esille kiusaamiskokemuksissa. Kiusaamisen kohteena olevista nuorista muunsukupuoliset, turvattomuutta kotona kokevat nuoret ovat jälleen suurin ryhmä, vaikkakin kiusaamiskokemuksia muunsukupuolisilla nuorilla on verrattain paljon myös olonsa turvalliseksi kotona kokevissa nuorissa. Aikaisemmissa tutkimuksissa on todettu muun muassa perheen sosioekonomisen taustan erityisesti äidin matalan koulutustason osalta olevan yhteydessä sekä kiusatuksi joutumiseen että kiusaamiseen osallistumiseen (Halme ym. 2018, 20; Koivusilta 2017, 68). Koulukiusaamista kokeneet nuoret kokevat myös muita useammin kotonaan väkivaltaa vanhempiensa taholta (Halme ym. 2018, 21). Kodin hyvinvoinnin ongelmien yhteys nuoren kiusaamiskokemuksiin tulee esille samansuuntaisesti myös tämän tutkielman tuloksissa.

Allardt (1976, 331) liittää yhteisyysuhteet lähinnä onneen ja viihtyvyyteen ja toteaa, ettei yhteisyysuhteilla ole yleensä lainkaan yhteyksiä hyvinvoinnin muihin osatekijöihin. Allardtin (mt. 332, 247) näkemyksen mukaan yhteisyysuhteet ovat enemmänkin päämäärä itsessään ja niitä voi tarkastella enemmänkin onnen oireena tai ilmauksena, eikä niiden vaihteluja voida ennustaa esimerkiksi elintason osatekijöiden perusteella. Tämä on kiinnostava näkökulma hyvinvoinnin ja erityisesti loving-ulottuvuuden tarkasteluun, koska tässä tutkielmassa yhteisyysuhteiden merkitys on hyvin keskeinen ja kotona koettu turvallisuus, jonka voidaan nähdä edustavan having-ulottuvuutta, näyttää olevan yhteydessä nuoren hyvinvoinnin alueisiin erityisesti juuri loving-ulottuvuuden osalta.

6.2.3 Itsensä toteuttaminen (being)

Tämän tutkielman tulosten perusteella kotona koettu turvattomuus on yhteydessä myös nuorten vähäisempään harrastamiseen, kun taas turvalliseksi kotona olonsa kokevat nuoret myös harrastavat enemmän. Tulkitsen nuorten harrastamisen edustavan Allardtin (1967) kolmijaottelussa being-ulottuvuutta, joten tulosten perusteella kodin turvallisuuden voidaan todeta olevan yhteydessä osaltaan myös being-ulottuvuuteen nuoren hyvinvoinnissa.

Korkiamäki (2013, 148) on todennut väitöskirjassaan sukupolvisuhteiden luovan runsaasti ehdollistavia rakenteita nuorten vertaissuhteiden muotoutumiselle vaikuttamalla muun muassa perheen sosioekonomisen aseman ja tulotason kautta siihen, millaisia harrastamismahdollisuuksia tai vapaa-ajan viettotapoja nuorella on. Perhe- ja kasvuolosuhteiden on aikaisemmin todettu olevan yhteydessä nuorten harrastamiseen erityisesti urheilu- ja liikuntaharrastusten kohdalla ja taustalla vaikuttavan muun muassa perheen taloudelliset resurssit mahdollistaa nuoren harrastamista (Halme ym. 2018, 24; Myllyniemi 2012, 56; Koivusilta 2017, 53). Tämän tutkielman tulos ilmentää niin ikään perhe- ja kasvuolosuhteiden yhteyksiä harrastamiseen, vaikkakin on huomioitava, että kotona koetun turvallisuuden tai turvattomuuden vaikuttavat mekanismit tuskin ovat suoraviivaisia esimerkiksi nuorten harrastamisen välillä, vaan turvattomuus pikemminkin indikoi sellaisia tekijöitä perheessä, jotka vaikuttavat nuoren mahdollisuuksiin harrastaa. Esimerkiksi Koivusilta (2017, 54) muistuttaa, että perheissä harrastamismahdollisuuksiin vaikuttavat myös muut kuin taloudellisiin tekijöihin liittyvät voimavarat, kuten aikaan ja tietoon liittyvät tekijät.

Viikoittaisen harrastamisen on todettu olevan nuoren hyvinvointiin myönteisesti yhteydessä muun muassa vähäisemmän yksinäisyyden, ahdistuneisuuden sekä uupumisasteisen väsymyksen osalta (Halme ym. 2018, 25). Being-ulottuvuuden myötä harrastamisen ja sen hyvinvointiin vaikuttavien tekijöiden tarkasteleminen korostaa myös yhteiskunnallisia rakenteita ja nuorten tasa-arvoisia mahdollisuuksia harrastamiseen ja vapaa-ajan toimintaan perhetaustasta riippumatta. Koska kotona koettu turvattomuus näyttää vaikuttavan moninaisesti nuoren hyvinvointiin, on merkityksellistä, että nuorille mahdollistetaan sellaista kodin ulkopuolista vapaa-ajan toimintaa, joka tukee heidän hyvinvointiaan.

6.3 Tutkimuksen merkittävyyden ja luotettavuuden arviointia

Kraav ja Lahikainen (2000, 115) kiteyttävät perhe-elämän ristiriitaisuuden ytimen todeten, että perheen ongelmat aiheuttavat turvattomuutta samaan aikaan, kun perhe tarjoaa jäsenilleen turvallisuutta. Turvallisuus ei ole myöskään staattinen tila (Vornanen & Törrönen 2001, 12) ja jokaisessa perheessä voidaan kokea toisinaan turvattomuutta. Toisaalta taas emotionaalisen turvallisuuden on todettu olevan suojaava tekijä myös haastavissa perhe- ja kasvuolosuhteissa (Notko & Sevón 2018, 68). Näistä syistä koin merkitykselliseksi ja kiinnostavaksi tutkia nuorten kotona kokema turvallisuuutta. Tämän pro gradu -tutkielman tulokset osoittavat erityisesti luotettavien aikuisten määrän, kotona tapahtuvan kiusaamisen sekä perheen yhteisen tekemisen olevan yhteydessä nuorten kotona kokemaan turvallisuuteen. Tämä vahvistanee ymmärrystä siitä, mikä merkitys

perheen vuorovaikutussuhteilla on mahdollisesti myös haastavissa perhe- ja kasvuolosuhteissa turvallisuuden kokemuksen kannalta.

Tutkielman tulokset kertovat myös siitä, että kotona koettu turvallisuus ja turvattomuus ovat yhteydessä nuoren hyvinvointiin moninaisesti. Tämä tuo esille perheen merkityksen tutkimuskontekstina myös nuorisotutkimuksen kentällä. Nuorisotutkimuksen piirissä pyritään usein tuomaan esille nuorten omia kokemuksia ja ääntä, sekä muotoilemaan julkiset keskustelut nuorisongelmista myös yhteiskunnallisiksi kysymyksiksi (Kiilakoski & Honkatukia 2018, 25). Koska nuorten tutkiminen perhekontekstissa on jäänyt vähäisemmäksi verrattuna moniin muihin areenoihin, joissa nuoria tutkitaan (Kiilakoski 2014), voi tämä tutkielma pieneltä osaltaan tuoda näkökulmaa tutkimuskeskusteluun nuorista perhekontekstissa ja muistuttaa siitä, mikä merkitys perhe- ja kasvuolosuhteilla on nuoren hyvinvoinnissa.

Muunsukupuolisten nuorten osuus ilmeni tutkielman tuloksissa voimakkaasti. Tämä tutkielma tuo osaltaan esille sitä, että sukupuolten välisiä eroja tarkasteltaessa on syytä huomioida sukupuolten moninaisuus myös nuoria ja heidän perhesuhteitaan tutkittaessa. Jäin lisäksi pohtimaan perheiden, sekä nuorten asumismuotojen moninaisuutta, jotka tässä tutkielmassa jäivät syvällisemmin tavoittamatta. Esimerkiksi avoimien vastausten perusteella kyselyihin vastaavissa nuorissa oli myös sijaishuollossa tai sukulaisten luona asuvia nuoria. Tilastollisen analyysin selkeyttämisen vuoksi päädyin rajaamaan pois nämä asumisen muodot. Koen merkitykselliseksi kuitenkin tiedostaa, että esimerkiksi konfiguraationaalisen lähestymistavan mukaisesti perhesuhteet voivat muodostua ja määrittyä monin eri tavoin, eivätkä ne aina perustu pelkästään biogeneettiseen sukulaisuuteen (Castrén 2014, 140).

Pohdin paljon tutkielman tekemisen aikana turvallisuuden ja turvattomuuden käsitettä ja sen käyttöä yhteiskuntatutkimuksessa, koska kyseessä on tunnetason ulottuvuus. Koen merkitykselliseksi ymmärtää tässä tutkielmassa, että nuorten kotona kokemaa turvallisuutta tiedusteleva muuttuja mittaa nuoren kokemusta perheensä turvallisuudesta, mutta johon voi olla latautunut merkittävä määrä erilaisia vaikuttavia tekijöitä. Turvallisuuden kokemusta tiedusteleva muuttuja on antanut kuitenkin hyvän tarttumapinnan tässä aineistossa kodin ja perheen tarkastelemiseen nuoren näkökulmasta.

Eräs merkittävä pohdinnan aihe tämän tutkielman tekemisen aikana on ollut, miten nuoret ovat vastaamistilanteessa ymmärtäneet ja tulkinneet kysymyksen kotona koetusta turvallisuudesta. Toisaalta tutkimustulokset, jotka ovat kautta linjan olleen melko samansuuntaisia aikaisempien tutkimusten perusteella perhe- ja kasvuolosuhteista ja niiden yhteyksistä nuorten hyvinvointiin,

kertonevat siitä, että kysymyksenasettelulla on tavoitettu juuri niitä tekijöitä, jotka jollakin tavalla indikoivat sitä, miten nuori omassa perheessään voi. Vornanen, Törrönen ja Niemelä (2009, 406) ovat tutkineet nuorten käsityksiä turvallisuudesta ja he ovat arvioineet turvattomuuden käsitteen olevan yleisesti käytetty jokapäiväisessä puheessa ja sen olevan myös nuorille käsitteenä tuttu. Tämä antaa rohkaisua myös tämän tutkielman osalta, että nuorten voidaan olettaa ymmärtäneen, mitä turvallisuuden käsitteellä on tarkoitettu, kun he ovat vastanneet kyselyyn. On kuitenkin huomioitava, että nuoret ovat voineet lähestyä turvallisuuden kokemusta hyvin erilaisista näkökulmista. Kraav ja Lahikainen (2000, 95) muistuttavat esimerkiksi yhteiskuntaan, ympäristöön ja maailmantilanteeseen liittyvän turvattomuuden välittyvän perheiden kautta erityisesti lapsille. On siis mahdollista, että nuoret ovat voineet pohtia turvallisuuden kokemustaan myös kodin ulkopuolisten tekijöiden, kuten asuinympäristönsä turvallisuuden kautta.

Tutkimuksen luotettavuutta olen arvioinut myös valmista aineistoa tarkastellessani ja pohtiessani yläkouluikäisiä nuoria kyselyyn vastaajina. Veli Liikasen ja Pekka Penttisen (2018, 113–114) mukaan kyselyaineistossa voi esiintyä luotettavuutta heikentäviä vastauksia, jotka tulisi aina poistaa aineistosta, mutta toisaalta nämä epäluotettavuudet voivat olla myös vaikeasti tunnistettavia, kuten tahallaan epäjohdonmukaisesti vastanneet tai jollain tapaa trollausroolin omaksuneet vastaajat. Aineiston avoimia vastauksia lukiessani ja tätä kautta aineiston laatua arvioidessani havaitsin useampia tämän kaltaisia epäjohdonmukaisia ja epäasiallisia vastauksia. Aineiston suuri koko huomioon ottaen (vastaajia 5462) tämänkaltaisten vastausten ei pitäisi aiheuttaa kuitenkaan liian suurta vääristymää.

Tutkimuksen luotettavuuden osalta olen pohtinut myös valmiin aineiston käyttöä ja sen puutteita sekä rajoitteita. Tein aineistoon melko paljon muuttujamuunnoksia, joissa jouduin tekemään myös tiettyjä valintoja. Esimerkiksi kiusaamista tiedustelevalle muuttujan olisin voinut muodostaa eri tavoilla, joten jouduin tekemään tutkielman aikana myös omia valintoja, miten muuttujia muodostan. Muuttujamuunnosten tekemisessä pyrin huolellisuuteen ja tukeuduinkin usein myös tarkastelemaan muuttujien jakaumia esimerkiksi THL:n kouluterveyskyselyn tuloksiin verraten, jotta voisin varmistua siitä, vastaavatko tulokset laajempaa perusjoukkoa. On kuitenkin mahdollista, että tulokset olisivat erilaisia, mikäli muuttujamuunnosten tekemisessä olisin tehnyt erilaisia valintoja. On siis merkityksellistä tiedostaa, että en välttämättä ole saanut tavoitettua juuri oikeanlaisia asioita näillä muuttujilla huolellisuudesta huolimatta.

Luotettavuutta pohtiessa on merkityksellistä tiedostaa myös käyttämäni aineiston ikä. Aineisto on kerätty vuonna 2016, jonka jälkeen yhteiskunnassa on tapahtunut paljon. Perhe-elämää ei voi

tarkastella irrallisena, vaan se on myös yhteiskunnallisten tapahtumien vaikutuspiirissä (Kraav & Lahikainen 2000, 109). Nuoret kokevat turvallisuuden olevan erityisesti sisäinen tunne ja kokemus, johon vaikuttavat sekä henkilökohtaiset, paikalliset ja globaalit tekijät (Vornanen, Törrönen & Niemelä 2009, 413). Pohdittavaksi jää, kuinka paljon esimerkiksi koronapandemia-aika ja maailmanpoliittiset jännitteet olisivat voineet näkyä tuloksissa, mikäli aineisto olisi kerätty tätä tutkielmaa varten tässä hetkessä.

6.4 Ehdotuksia jatkotutkimusaiheiksi

Tutkielman tulosten myötä olen pohtinut myös mahdollisia jatkotutkimusaiheita. Koska muunsukupuolisten nuorten osuus ja heidän hyvinvointinsa haasteet näyttäytyivät tuloksissa voimakkaasti, näkisin sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin kuuluvien nuorten tutkimisen perhekontekstissa tarpeellisena jatkotutkimusaiheena. Sateenkaarinnuorten on todettu olevan cis- ja heteronuria haavoittuvammassa asemassa monin eri tavoin ja heidän hyvinvointinsa edistämiseen tulisi panostaa nykyistä enemmän (Jokela ym. 2020, 29). Olisi merkityksellistä tuottaa tietoa sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin kuuluvien nuorten kokemuksista heidän perhesuhteistaan. Näkisin, että tätä tietoa tarvittaisiin nuorten ja perheiden parissa työskenteleville ammattilaisille, ja tätä kautta sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin kuuluvien nuorten sekä heidän vanhempiansa tukemiseen ja ohjaamiseen. Merkityksellisintä on kuitenkin saada itse nuorten ääni ja kokemukset kuuluville.

Vornanen, Törrönen ja Niemelän (2009, 415) mukaan nuorten turvallisuutta käsittelevä tutkimus kaipaisi etenkin empiiristä ja laadullista tutkimusta siitä, miten nuoret kokevat turvallisuuden ja turvattomuuden heidän jokapäiväisessä elämässään. Tämän tutkielman tulokset herättivät niin ikään ajatuksen siitä, että nuorten kotiin ja perheeseen liittyvää turvallisuutta ja turvattomuutta tulisi tutkia enemmän myös laadullisin menetelmin, jotta nuorten kokemukset, tunteet ja ajatukset tavoitettaisiin yksityiskohtaisemmin. Erityisen paljon ajatuksia nostatti tulokset nuorista, jotka kokivat olonsa kotona turvattomiksi ja joilla ei ollut lähipiirissä juurikaan luotettavia aikuisia. Kotona turvattomaksi olonsa kokevilla nuorilla oli myös huomattavasti turvallisiksi olonsa kokevia nuoria enemmän yksinäisyyden kokemuksia, vähemmän ystävyys-suhteita, sekä enemmän kiusaamiskokemuksia. Erityisesti nuorille kuulumisen ja hyväksynnän kokemukset ovat äärimmäisen tärkeitä, kun taas yksinäisyys voi aiheuttaa surua, merkityksettömyyttä, toivottomuutta ja masennusta (Rönkä, Taanila, Rautio, Sunnari 2018, 98). Siksi näkisin tärkeäksi tutkia erityisesti yksinäisyyttä kokevien, sekä

mahdollisesti haastavissa perhe- ja kasvuolosuhteissa elävien nuorten perhesuhteita, sekä niihin liittyviä turvallisuuden ja turvattomuuden kokemuksia.

LÄHTEET

Aaltonen, Kimmo (2011) Johdanto. Teoksessa Kimmo, Aaltonen (toim.) Nuorten hyvinvointi ja monialainen yhteistyö. Helsinki: Tietosanoma Oy. 15–24.

Aapola-Kari, Sinikka & Vehkalahti, Kaisa (2020) Jatkuvuutta, resursseja ja neuvottelua: nuoret puhuvat perheestä. Teoksessa Tiina, Valkendorff & Ella, Sihvonen (toim.) Nuorten perheet ja läheissuhteet. Nuorten elinolot-vuosikirja 2020. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura Terveyden ja hyvinvoinnin laitos Valtion nuorisoneuvosto. 67–86.

Alanko, Katarina (2012) Mitä kuuluu sateenkaarinuorille Suomessa? Nuorisotutkimusverkosto / Nuorisotutkimusseura. Verkkojulkaisu 72 Seta. Seta-julkaisu 23.

Allardt, Erik (1976) Hyvinvoinnin ulottuvuuksia. Porvoo/Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö.

Alkula, Tapani & Pöntinen, Seppo & Ylöstalo, Pekka (1994) Sosiaalitutkimuksen kvantitatiiviset menetelmät. 1.-2. painos. Juva: Werner Söderström Osakeyhtiö.

Bericat, Eduardo (2016) The sociology of emotions: Four decades of progress. *Current Sociology* 64:3, 491–513.

Castrén, Anna-Maija (2014) Konfiguraation näkökulma perheeseen. Teoksessa Riitta, Jallinoja & Helena, Hurme & Kimmo, Jokinen (toim.) Perhetutkimuksen suuntauksia. *Gaudeamus*. 139–166.

Cheung, Rebecca Y. & Cummings, Mark E. & Zhang, Zhiyong & Davies, Patrick T. (2016) Trivariate Modeling of Interparental Conflict and Adolescent Emotional Security: An Examination of Mother-Father-Child Dynamics. *Journal of Youth and Adolescence*. New York. 45:11.

Connidis, Ingrid Arnet & McMullin, Julie Ann (2002) Sociological Ambivalence and Family Ties: A Critical Perspective. *Journal of Marriage and Family* 64: 3, 558–567.

Cummings, E. Mark & Koss, Kasey J & Davies, Patrick T. (2016) Prospective Relations between Family Conflict and Adolescent Maladjustment: Security in the Family System as a Mediating Process. *Journal of Abnormal Child Psychology*; New York. 43:3.

Cummings, E. Mark & Miller-Graff, Laura E. (2015) Emotional Security Theory: An Emerging Theoretical Model for Youths' Psychological and Physiological Responses Across Multiple Developmental Contexts. *Current Directions in Psychological Science* 24:3, 208–213.

Davies, Patrick T. & Cummings, E. Mark (1994) Marital Conflict and Child Adjustment : An Emotional Security Hypothesis. *Psychological Bulletin* 116:3, 387–411.

Davies, Patrick T. & Winter, Marcia A. & Cicchetti, Dante (2006) The implications of emotional security theory for understanding and treating childhood psychopathology. *Development and Psychopathology* 18, 707–735.

Delaruelle, Katrijn & Dierckens, Maxim & Vandendriessche, Ann & Deforche, Benedicte & Poppe, Louise (2021) Adolescents' sleep quality in relation to peer, family and school factors: findings from the 2017/2018 HBSC study in Flanders. *Quality of Life Research; Dordrecht* 30:1, 55–65.

Delker, Brianna C. & Bernstein, Rosemary E. & Laurent, Heidemarie K. (2018) Out of harm's way: Secure versus insecure-disorganized attachment predicts less adolescent risk taking related to childhood poverty. *Development and Psychopathology* 30:1, 283–296.

Eisenberg, Marla E. & Olson, Rachel E. & Neumark-Sztainer, Dianne & Story Mary, Bearinger, Linda H. (2004) Correlations Between Family Meals and Psychosocial Well-being Among Adolescents. *Archives of pediatrics & adolescent medicine* 158: 8, 792–796.

Elgar, Frank J. & Craig, Wendy & Trites, Stephen J. (2012) Family Dinners, Communication, and Mental Health in Canadian Adolescents. *Journal of Adolescent Health* 52:4, 433–438.

Forman, Evan M. & Davies, Patrick T. (2003) Family Instability and Young Adolescent Maladjustment: The Mediating Effects of Parenting Quality and Adolescent Appraisals of Family Security. *Journal of Clinical Child and Adolescent Psychology* 32:1, 94–105.

Furlong, Andy (2013) *Youth Studies: An Introduction*. London: Routledge.

Goldner, Limor & Berenshtein-Dagan, Tal (2016) Adolescents' True-Self Behavior and Adjustment: The Role of Family Security and Satisfaction of Basic Psychological Needs. *Merrill-Palmer Quarterly* 62:1, 48–73.

Halme, Nina & Hedman, Lilli & Ikonen, Riikka & Rajala, Rika (2018) Lasten ja nuorten hyvinvointi 2017. Kouluterveyskyselyn tuloksia. Työpaperi 15/2018. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Heikkilä, Tarja (2014) Tilastollinen tutkimus. Edita Publishing Oy. Sähkökirjalaitos.

Jallinoja, Riitta & Hurme, Helena & Jokinen, Kimmo (2014) Johdanto. Teoksessa Riitta, Jallinoja & Helena, Hurme & Kimmo, Jokinen (toim.) Perhetutkimuksen suuntauksia. Gaudeamus. 7–17.

Jokela, Satu & Luopa, Pauliina & Hyvärinen, Anni & Ruuska, Tupu & Martelin, Tuija & Klemetti, Reija (2020) Sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin kuuluvien nuorten hyvinvointi. Kouluterveyskyselyn tuloksia 2019. Työpaperi 38/2020. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Jokinen, Kimmo (2014a) Nykynuoret ja siirtymät aikuisuuteen. Teoksessa Kaisa, Vehkalahti & Suurpää, Leena (toim.) Nuoruuden sukupolvet. Monitieteisiä näkökulmia nuoruuteen eilen ja tänään. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. Julkaisuja 152. 250–271.

Jokinen, Kimmo (2014b) Perhekäytäntöjen sosiologia. Teoksessa Riitta, Jallinoja & Helena, Hurme & Kimmo, Jokinen (toim.) Perhetutkimuksen suuntauksia. Gaudeamus. 167–191.

Jokinen, Kimmo & Malinen, Kaisa & Pirskanen, Henna & Moilanen, Sanna & Rautakorpi, Sonja & Harju-Veijola, Minna & Notko, Marianne & Kuronen, Marjo (2013) Lapset kertovat perheestä - mitä kuulemme? Teoksessa Jukka Reivinen & Leena Vähäkylä (toim.) Ketä kiinnostaa? Lasten ja nuorten hyvinvointi ja syrjäytyminen. Gaudeamus. 175–197.

Jokivuori, Pertti & Hietala, Risto (2007) Määrällisiä tarinoita. Monimuuttujamenetelmien käyttö ja tulkinta. WSOY.

Kallio, Kirsi Pauliina (2010) Lasten ja nuorten epäsuoran kohtaamisen etiikka. Teoksessa Hanna, Lagström & Tarja, Pösö & Niina, Rutanen & Kaisa, Vehkalahti (toim.) Lasten ja nuorten tutkimuksen etiikka. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. Julkaisuja 101. 140–187.

Karjalainen, Virpi & Rantanen, Anja & Matikka, Anni & Koivisto, Anna-Maija & Joronen, Katja (2017) Perhetekijöiden ja sosioekonomisten tekijöiden yhteys ammattiin opiskelevien nuorten itsearvioituun ahdistuneisuuteen. *Hoitotiede* 29:2, 113–124.

Keller, Peggy & El-Sheikh, Mona (2011) Children's emotional security and sleep: longitudinal relations and directions of effects. *Journal of Child Psychology and Psychiatry* 52:1, 64–71.

Kestilä, Laura & Kauppinen, Timo M. & Karvonen, Sakari (2016) Lapsuuden elinolojen yhteys arjenhallintaan nuorilla aikuisilla. Teoksessa Sami, Myllyniemi (toim.) Arjen jäljillä. Nuorisobarometri 2015. Opetus- ja kulttuuriministeriö Nuorisoasiain neuvottelukunta Nuorisotutkimusverkosto. 117–134.

Kestilä, Laura & Karvonen, Sakari & Parikka, Suvi & Seppänen, Johanna & Haapakorva, Pasi & Sutela, Elina (2019) Nuorten hyvinvoinnin erot. Teoksessa Laura Kestilä & Sakari Karvonen (toim.) Suomalaisten hyvinvointi 2018. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 120–142.

Kiilakoski, Tomi (2014) Perhe ja aika. Nuorisotutkimus 32:1. 1–2.

Kiilakoski, Tomi & Honkatukia, Päivi (2018) Johdanto: Miten tutkia nuoria ja nuorisotyötä? Teoksessa Tomi, Kiilakoski & Päivi, Honkatukia (toim.) Miten tutkia nuoria ja nuorisotyötä. Nuorisotutkimusverkosto / Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 206. 8–28.

Kinnunen, Pirjo (2011) Nuoruudesta kohti aikuisuutta. Varhaisaikuisen mielenterveys ja siihen yhteydessä olevat ennakoivat tekijät. Akateeminen väitöskirja. Tampereen yliopisto.

Koivusilta, Leena (2017) Perhetaustaan liittyvät erot perusopetuksen oppilaiden hyvinvoinnissa Seinäjoella. Tampereen yliopisto. Yhteiskuntatieteiden tiedekunta. Seinäjoen yliopistokeskus. Seinäjoen kaupunki.

Korkiamäki, Riikka (2013) Kaveria ei jätetä! Sosiaalinen pääoma nuorten vertaissuhteissa. Akateeminen väitöskirja. Tampereen yliopisto.

Korkiamäki, Riikka & Ellonen, Noora (2010) Ikätoverisuhteet sosiaalisina resursseina yläkouluiässä. Nuorisotutkimus 28:3, 18–35.

Kraav, Inger & Lahikainen, Anja Riitta (2000) Perheen turva ja turvattomuus. Teoksessa Pauli, Niemelä & Anja Riitta, Lahikainen (toim.) Inhimillinen turvallisuus. Tampere. Vastapaino. 91–118.

Kuula, Arja (2011) Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. 2. uudistettu painos. Tampere: Vastapaino.

Kuula, Arja (2010) Alaikäisiltä kerätyn aineiston arkistoinnin ja jatkokäytön etiikka. Teoksessa Teoksessa Hanna, Lagström & Tarja, Pösö & Niina, Rutanen & Kaisa, Vehkalahti (toim.) Lasten ja

nuorten tutkimuksen etiikka. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. Julkaisuja 101. 213–235.

Kronholm, Erkki & Puusniekka, Riikka & Jokela, Jukka & Villberg, Jari & Urrila, Anna Sofia & Paunio, Tiina & Välimaa, Raili & Tynjälä, Jorma (2014) Trends in self-reported sleep problems, tiredness and related school performance among Finnish adolescents from 1984 to 2011. *European Sleep Research Society* 24, 3–10.

Lahikainen, Anja Riitta (2000) Turvallisuus identiteettikysymyksenä. Teoksessa Teoksessa Pauli, Niemelä & Anja Riitta, Lahikainen (toim.) *Inhimillinen turvallisuus*. Tampere: Vastapaino. 91–118.

Larkin, Mary (2013) *Health and Well-Being Across the Life Course*. SAGE. E-kirja.

Liikanen, Veli & Penttinen, Pekka (2018) Tilastollisen aineiston koonti nuorisotutkimuksessa. Teoksessa Tomi, Kiilakoski & Päivi, Honkatukia (toim.) *Miten tutkia nuoria ja nuorisotyötä*. Nuorisotutkimusverkosto / Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 206. 99–122.

Marttunen, Mauri & Kaltiala-Heino, Riittakerttu (2017) Nuorisopsykiatria. Teoksessa Jouko, Lönnqvist & Markus, Henriksson & Mauri, Marttunen & Partonen, Timo (toim.) *Psykiatria*. 12. uudistettu painos. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim. 652–687.

Mattila, Marjo & Erkkola, Marjaliisa & Konu, Anne (2016) Perheeriointi ja nuorten hyvinvointi. *Nuorisotutkimus* 34, 1. 35–50.

Merkas, Marina (2013) Adolescent Appraisals of Family Security as a Mediator of the Effect of Family Instability On Adolescent Self-Esteem. *Drustvena Istrazivanja* 47–66.

Metsämuuronen, Jari (2008) Monimuuttujamenetelmien perusteet. *Metodologia-sarja* 7. 2. korjattu painos. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.

Morgan, David H. J. (1999) Risk and family practices: Accounting for change and fluidity in family life. Teoksessa Elisabeth B. Silva & Carol Smart (toim.) *The New Family?* London. Thousand Oaks & New Delhi: Sage. 13–30.

Myllyniemi, Sami (2016) Tilasto-osio. Teoksessa Sami, Myllyniemi (toim.) *Arjen jäljillä*. Nuorisobarometri 2015. Opetus- ja kulttuuriministeriö Nuorisoasiain neuvottelukunta Nuorisotutkimusverkosto. 9–94.

- Niemelä, Pauli (2000) Turvallisuuden käsite ja tarkastelukehikko. Teoksessa Pauli, Niemelä & Anja Riitta, Lahikainen (toim.) Inhimillinen turvallisuus. Tampere: Vastapaino. 21–40.
- Nieminen, Liisa (2010) Lasten ja nuorten tutkimus: oikeudellinen tarkastelu. Teoksessa Hanna, Lagström & Tarja, Pösö & Niina, Rutanen & Kaisa, Vehkalahti (toim.) Lasten ja nuorten tutkimuksen etiikka. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 101. 25–42.
- Nivala, Elina & Saastamoinen, Mikko (2007) Nuorisokasvatuksen teorian kohde ja konteksti. Teoksessa Elina Nivala & Mikko Saastamoinen (toim.) Nuorisokasvatuksen teoria – perusteita ja puheenvuoroja. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 73. 8–28.
- Notko, Marianne & Sevón, Eija (2018) Konfliktit lasten perhesuhteissa. Teoksessa Petteri, Eerola & Henna, Pirskanen (toim.) Perhe ja tunteet. Gaudeamus. 67–88.
- Nummenmaa, Lauri (2009) Käyttäytymistieteiden tilastolliset menetelmät. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Nurmi, Jari-Erik (2008) Nuoruusiän kehitys: etsintää, valintoja ja noidankehiä. Teoksessa Paula Lyytinen, Mikko Korkiakangas & Heikki Lyytinen (toim.) Näkökulmia kehityopsykologiaan. Kehitys kontekstissaan. WSOY. 256–274.
- Peltola, Marja (2014) Kunnollisia perheitä. Maahanmuutto, sukupolvet ja yhteiskunnallinen asema. Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 147.
- Peltonen, Kirsi & Ellonen, Noora (2020) Mistä nuoren väkivaltaisuus kumpuaa – Yksilöllinen näkökulma yhteiskunnallisten toimien kulmakiveksi? <https://itla.fi/mista-nuoren-vakivaltaisuus-kumpuaa-yksilollinen-nakokulma-yhteiskunnallisten-toimien-kulmakiveksi/>. Viitattu 10.8.2022.
- Pirskanen, Henna & Eerola, Petteri (2018) Johdanto: Tunteet perhe- ja läheissuhteissa. Teoksessa Petteri, Eerola & Henna, Pirskanen (toim.) Perhe ja tunteet. Gaudeamus. 7–30.
- Pirskanen, Henna & Kallinen, Kati (2018) Jännitteisten vanhempi-lapsisuhteiden tunnesidokset. Teoksessa Petteri, Eerola & Henna, Pirskanen (toim.) Perhe ja tunteet. Gaudeamus. 241–260.
- Puuronen, Vesa (2006) Nuorisotutkimus. Tampere: Vastapaino.

Ristikari, Tiina & Törmäkangas, Liisa & Lappi, Aino & Haapakorva, Pasi & Kiilakoski, Tomi & Merikukka, Marko & Hautakoski, Ari & Pekkarinen, Elina & Gissler, Mika (2016) Suomi nuorten kasvuympäristönä. 25 vuoden seuranta vuonna 1987 syntyneistä nuorista aikuisista. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, verkkojulkaisuja 101.

Ruoppila, Isto (2014) Elämäkulun teoria perhetutkimuksessa. Teoksessa Riitta, Jallinoja & Helena, Hurme & Kimmo, Jokinen (toim.) Perhetutkimuksen suuntauksia. Gaudeamus. 99–122.

Rönkä, Anna & Sallinen, Marjukka (2008) Murrosikäisen perhesuhteet: muutoksia ja jännitteitä. Teoksessa Eija, Sevón & Marianne, Notko (toim.) Perhesuhteet puntarissa. Helsinki: Palmenia. Helsinki University Press. 43–67.

Rönkä, Anna Reetta & Taanila, Anja & Rautio, Arja & Sunnari, Vappu (2018) Multidimensional and fluctuating experiences of loneliness from childhood to young adulthood in Northern Finland. *Advances in Life Course Research* 35, 85–102.

Rönkä, Anna & Viheräkoski, Johanna & Litsilä, Riikka & Poikkeus, Anna-Maija (2002) Nuoret ja vanhemmat perhesuhteiden muutoksessa. Teoksessa Anna Rönkä & Ulla Kinnunen (toim.) Perhe ja vanhemmuus. Suomalainen perhe-elämä ja sen tukeminen. Jyväskylä: PS-kustannus. 51–70.

Schwarz, Beate & Stutz, Melanie & Ledermann, Thomas (2012) Perceived Interparental Conflict and Early Adolescents' Friendships: The Role of Attachment Security and Emotion Regulation. *Journal of Youth Adolescence* 41, 1240–1252.

Sevón, Eija & Notko, Marianne (2008) Perhesuhteiden omalakisuus. Teoksessa Eija, Sevón & Marianne, Notko (toim.) Perhesuhteet puntarissa. Helsinki: Palmenia. Helsinki University Press. 13–26.

Sheeber, L. & Hops H. & Davis B. (2001) Family processes in adolescent depression. *Clinical Child and Family Psychology Review* 4:1, 19–35.

Sihvonen, Ella & Valkendorff, Tiina (2020) Johdanto. Nuorten perhesuhteet nuorisotutkimuksen ja perhetutkimuksen risteyksessä. Teoksessa Tiina, Valkendorf & Ella, Sihvonen (toim.) Nuorten perheet ja läheissuhteet. Nuorten elinolot- vuosikirja 2020. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. Terveysten ja hyvinvoinnin laitos Valtion nuorisoneuvosto. 5–18.

Tampereen kaupunkiseudun nuorisokysely 2016, koodikirja. Tampereen kaupunkiseudun nuorisokysely 2016 [koodikirja]. Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [tuottaja ja jakaja], 2018.

Tampereen kaupunkiseudun nuorisopalvelut & Mäki, Elina (Lempäälän kunta): Tampereen kaupunkiseudun nuorisokysely 2016 [sähköinen tietoaineisto]. Versio 1.0 (2017-07-18). Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [jakaja]. <http://urn.fi/urn:nbn:fi:fsd:T-FSD3107>.

THL (2021a) [Perustulokset, nuoret 2019 ja 2021 - Kouluterveyskyselyn aikasarjat 2006-2021 - THL kuutio- ja tiivistekäyttöliittymä](#), viitattu 5.4.2022.

THL (2021b) Tilastoraportti 46/2021 [Nuorten arki - Kouluterveyskysely 2021 \(julkari.fi\)](#). Viitattu 7.4.2022.

THL (2021c). Kouluterveyskysely.

https://samppu.thl.fi/pivot/prod/fi/ktk/ktk1/summary_perustulokset2?alue_0=87869&mittarit_0=199799&mittarit_1=199682&mittarit_2=199867&vuosi_0=v2017&kouluaste_0=161293# Viitattu 12.4.2021.

Turner, Jonathan H. (2009) The Sociology of Emotions: Basic Theoretical Arguments. *Emotion Review* 1: 4, 340–354.

Uusitalo, Hannu & Simpura, Jussi (2020) Erik Allardt hyvinvoinnin tutkijana. *Yhteiskuntapolitiikka* 85: 5–6, 579–587.

Valli, Raine (2007) Vastaja asettaa tulkinnalle haasteita. Teoksessa Juhani, Aaltola & Raine, Valli (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*. 198–212.

Vornanen, Riitta & Miettinen, Janissa (2011) Nuorten turvattomuus ja epävarmuus vuonna 2010. Teoksessa Sami Myllyniemi (toim.) *Puolustuskannalla. Nuorisobarometri 2010*. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 107. Nuorisoasiain neuvottelukunta, julkaisuja 43. 205–220.

Vornanen, Riitta & Törrönen, Maritta (2001) Turvallisuus lapsen arjessa. *Sosiaalipedagoginen aikakausikirja* 1. 9–24.

Vornanen, Riitta & Törrönen, Maritta & Niemelä, Pauli (2009) Insecurity of young people: The meaning of insecurity as defined by 13–17-year-old Finns. *Young. Nordic Journal of Youth Research* 17:4, 399–419.

Weymouth, Bridget B. & Fosco, Gregory M. & Mak, Hio Wa & Mayfield, Keiana & LoBraico, Emily J. & Feinberg, Mark E. (2019) Implications of Interparental Conflict for Adolescents' Peer Relationships: A Longitudinal Pathway Through Threat Appraisals and Social Anxiety Symptoms. *Developmental Psychology* 55:7, 1509–1522.

Widmer, Eric & Castrén, Anna-Maija & Jallinoja, Riitta & Ketokivi, Kaisa (2008) Introduction. Teoksessa Eric, Widmer & Riitta, Jallinoja (toim.) *Beyond the Nuclear Family: Families in a Configurational Perspective*. Bern: Peter Lang. 1–10.

Withers, Mathew C. & McWay, Lenore M. & Lucier-Greer, Mallory (2016) Parent–Adolescent Relationship Factors and Adolescent Outcomes Among High-Risk Families. *Family Relations* 65, 661–672.